

ЛННБ України ім.В.Стефаника

01159595 (Z)

2012

В. 2595/2

ТВОРИ

СТЕПАНА РУДАНСЬКОГО.

ТОМ VII.

ч. 473.

ОМИРОВА ІЛЬЙОНЯНКА

Часть друга.

Збірки XIII—XXIV.

У ЛЬВОВІ, 1903.

Коштом Наук. Тов. ім. Шевченка.

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА
під зарядом К. Беднарського.

B-2595/7^{4p.}

Збірка М. С. ВОЗНІСА

**ЛЬВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР**

№ И-36345

И. 21481/7

ТКАНЬ.

Забравши окопи Трояни побивають Ахеїв; Посидій жалує їх і помимо Дія встає од Троянів судна рятувати (1—42). Прийнявши на себе постать чоловічу, він веде до бою з початку Аянтів, а потому й других лучших отаманів (43—124) і вони займають середину бою і не дають Ектору суден підпалити (125—205). Ідомень хоробрий Посидієм також до бою підбитий з Миріоном разом на лівому боці Троян одбиває (206—329). І знов наступає страшная бійка, в которі Троянам сам Дій помагає, а Посидій сивий стоїть за Ахеїв; но з миже Ахеїв Ідомень хоробрий стоїть над усіми (330—362): він Охтривонія, Азія, Алкахтоя один побиває, а враз з Миріоном, Антилохом та Менеласем — Енея, Дийхова, Елена й Парія славно одбиває (363—672). Тай Ектора також хоробріи Аянти з дружиною своєю добре одбивають; Трояни потрохи назад подають ся; но Ектор прийнявши раду Полидама знову своє військо на ворогів бурить (673—803); Аянт его військо знову оттерає і з криками бійка знову наступає (809—837).

Збірка тринадцята.

Бійка коло суден.

- Зблизив Дій до суден Ектора й Тро-
 [янів,
 Тай кинув на лихо, на лютеє горе,
 А сам став дивитись ясними очима
 То на землю Хтриків, змисників до ко-
 [ней,
 5 То на землю Мизів, то Кобилодоїв
 Набіжних і бідних і тяжко правдивих.
 І вже очей ясних не звертав на Трою,
 Бо вже він не думав, щоб хто із без-
 [смертних
 Став допомагати Троян, чи Данаїв.
 10 Но Землетряс сильний чатував не
 [дарма :
 Він дивом дивив ся на війну та бійку
 З високого Саму лісистої Хтрики,
 Бо з відти виднілась і цілая Іда
 І Пріянів город і судна ахейські ;
 15 Там він з моря вийшов, тужив по Ахеях
 Троянами збитих, і злив ся на Дія.
 І з гори крутої живо став ступати ;
 Задрожали гори і ліси високі
 Під ногами бога ; і грочи ступив він,
 20 А четвертим ступнем дійшов аж до Еги.
 А там у лимані були єго доми

- Злоті, мармурові, вічне некрушимої;
 Туда і пійшов він, застріг у теліжку
 Коней мідноногих, бистрих, злотогривих;
 25 Сам одів ся в злото, взяв батіг у руки
 Золотий, чудесний, вийшов на теліжку,
 І пійшов по хвилі. І заграли кити
 Круг его по хвилях, владаря пізнавши;
 Простелилось море; і гнали ся бистрі,
 30 І мідної осі в морі не мочили;
 Вони живо гнались до суден ахейських.
 А єсть у лимані широка пещера
 Посеред Тенеду та крутого Імбру;
 Там Посидон сильний остановив коней,
 35 Випріг із теліжки, підкинув їм паші,
 Наложив на ноги пута золотії,
 Крепкі, нерушимої, щоб вони дождали
 Его повороту, — і пійшов до суден.
 Трояне в запалі мов вогонь, мов буря,
 40 За Ектором з криком рвали ся товпою
 В надії і судна ахейської взяти,
 І край них Ахеїв до ночі побити.
 Но Посидон сильний, Землетряс могучий,
 Пробудив Ахеїв. Він як вийшов з моря,
 45 Так і став Калхасом по виду і мові,
 І мовив Аянтам храбрим і без того:
 „Ви одні, Аянти, спасете Ахеїв,
 Взнявши ся до сили, а не до утіки!
 Мені то байдуже, що в другому місті
 50 Сильнії Трояни стіну перелізли;
 Їх усіх зачинять хоробрі Ахеї;

А тут мені страшно, щоб тут не подать
[ся,

Бо сюда пожаром Ектор наступає,
Що Дієвим сином себе величає.

55 І бог такий буде, що й вам подасть силу
Против его стати і других підняти;
І ви проженете злючого од суден,
Хоч би й сам олімпський кривив его
[сили.“

І Землетряс мовив і до обох разом
60 Ціпком дотулив ся і додав їм сили,
Оживив їх жили і ноги, і руки,
І кинув ся далій, мов той яструб хижий,
Що з гори крутої разом підійнявшись
Кидаєть ся полем на другого птаха;

65 Так од них пустив ся Посидон могучий.
Аянт Оіленко первий догадав ся
І зараз промовив до Теламоненка:

„Се хтось із олімпських віщуном обрав
[ся,

Тай казав нам, брате, за судна стояти;

70 Ні, се не Калхас був, віщун божевіль-
[ний;

Бо се я завважав і по его ступнях
І его колінах — знати уже бога.

Тай мені самому і серце у грудях
Забилось сильніше до війни та бійки,

75 І руки і ноги вогнем запалали.“

Аж до его мовив Аянт Теламонів:

„Тай мої щось руки до ратища линуть

І бурить ся сила, і ноги обидві
Самі поступають; готов сам побитись
80 З Ектором неситим бійкою лихою.“

Так помеж собою вони розмовляли
Раді тії силі, що їм дав безсмертний.

А Землетряс сильний вже розбуджав
[других,

Що ззаду край суден серце одживляли.
85 В них уже од бійки і жили звімлі,
І душа зімліла, бачучи Троянів,
Що вони товпою стїну перелїзли;
Вони поглядали, сльози проливали,
І не сподївались лиха пережити.

90 Но Землетряс сильний зараз пробудив
[їх,

Підійшов до Тевкра, потім до Ліїта,
Пенела, Хтоанта, та до Діпіра,
Ще до Миривона, та до Антилоха,
Кажного соромив і кожному мовив:

95 „Сором вам, молодці! Та я тільки й
[думав,

Що ви нашим суднам дасте порятунок!
Та як ви од бійки будете втікати,
То вже нас сьогодні Трояне й заможуть.
Ах тяжкеє-ж чудо бачу я очима,

100 Якого й не думав, щоб воно з'явилось:
На нашії судна пустились Трояне,
Що було як лані у темному гаю,
Добича шакалів, та вовків і пардів,
І слабї й несьмілі ходячи блукають.

- 105 Так було Трояни ахейської сили
 На одну годину не могли одперти.
 А тепер за містом коло суден б'ють ся
 По вині гетьмана, недбалості війська.
 На того озлившись не хтять рятувати
- 110 Кораблів летучих і коло них гинуть.
 Та вже нехай винен, нехай тяжко винен
 Славний Атрієнко, Гамемнон володарь,
 Що він обезславив сильного Пильєнка,
 Та нам із за того бійку не лишати.
- 115 Поправмо ся! Храбрій поправить ся
 [може.
 Вам же й не пристало од бійки тікати,
 Бо всі ви найлучші; я-б не сперечав ся
 З другим чоловіком, що бійки не знає
 Та й боїть ся битись; а на вас я злю
 [ся.
- 120 Та-ж ви тим недбальством ще більше
 [лихо
 Стягнете на себе. Подумайте кожний
 Про встид та наругу; бо бійка велика.
 Уже Ектор сильний коло суден б'еть ся,
 Розбив і ворота, і крепку засову.“
- 125 І Землетряс мовив і збудив Ахеїв.
 І коло Аянтів такі стали строї,
 Що їх би не згудив ні Ярій могучий,
 Ні сильна Паллада, бо самі найлучші
 Ектору й Троянам на супротив стали
- 130 Спісою до спіси, щитами до щитів,
 Шел'мом до шелома і мужем до мужа.

- Та Мирйон на него ратищем прицілив,
 160 Вдарив і не схибив по щиту воловім ;
 Та ратище довге щита не пробило,
 А хруснуло в клюзі. Діїхвив од разу
 Щит одвів воловий, ратища спужавшись
 Храброго Мирйона, — а той до дружини
 165 Одійшов могучий, жаліючи разом
 Ратища й замоги, що програв даремне.
 Він пійшов к намітам та суднам ахей-
 [ським
 По ратище друге зоставляне в кущі.
 А там таки бились і крик був стра-
 [шенний.
- 170 Тевкер Теламонів первий побив Імбра,
 Хороброго сина Ментора конвода.
 Він жив у Пидеї до сходу Ахеїв
 І мав Мидьєкасту, Пріямову дочку ;
 Но коли прибули кораблі данайські,
 175 Він прибув до Трої, помагав Троянам
 І жив у Пріяма, як рідня дитина.
 Єго в вухо Тевкер ратищем ударив,
 І ратище вирвав і той повалив ся.
 Як яшень нагорний із далеку видний,
 180 Підрубаний мідю к землі віти клонить,
 Так він повалив ся і брязнула зброя.
 І пустив ся Тевкер збрюю обдирати,
 А Ектор на него ратищем прицілив.
 І Тевкер поглянув і ледве вхилив ся,
 185 А той Амфимаха, внука Акторьона,
 На лету до бійки в груди єго влучив,

- Він хропнув об землю і брязнула зброя.
 Ектор і пустив ся з висків камінистих
 Силою зірвати шолом Амфимахів,
 190 Та Аянт на єго ратищем прицілив,
 Но в тіло не влучив, бо страшною мідю
 Він весь був обшитий, — а в щит єго
 [влучив,
 І одпер з розмаху. І Ектор подав ся,
 А обидва трупи забрали Ахеї.
- 195 Стіхій і Менесхтій, дуки ахтинейські,
 Взяли Амфимаха к ахейському люду,
 А храбрі Аянти Імбрія схопили.
 Як два леви серну у собак зубатих
 Вирвавши, густими несуть чагарами,
 200 І держать у пащах од землі високо,
 Так єго Аянти високо держали,
 Зброю обдерали, голову-ж од шиї
 Одсік Оіленко злий за Амфимаха;
 І кинув він єю мов клубом на військо,
 205 І вона під ноги Ектору упала.
- Аж Посидон тяжко серцем обізлив ся,
 Що внук єго згинув на бійці кроваві,
 Пійшов по намітах та суднах ахейських
 Будити Данаїв на гибель Троянам.
- 210 Єму і зострів ся Ідомень хоробрий.
 Він їйшов од друга, що з поля недавно
 Він прибув підбитий мідю під коліно.
 Ідомень покликав знахурів до єго
 Тай пійшов з наміту, бо йще думав би-
 [тись.

- 215 Аж до єго мовив Землетряс могучий
Голосом Хтоанта Андрамонієнка,
Що по всім Плевроні і всім Калидоні
Етолами радив і мав ся за бога :
„Ідоменю критський! Деж похвальба
[тая,
- 220 Що єю Троянам хвалились Ахеї?“
Аж до єго мовив Ідоменій критський :
„Та ніхто, Хтоане, з нас тому не ви-
[нен,
Бо всі ми, здаєть ся, уміємо бить ся ;
І страх обридливий ще не брав нікого,
- 225 Ніхто із лїнивства бійки не вхилив ся ;
Но видно так мило вічному Кроненку,
Щоб Ахеї згибли далек' од Аргеїв.
Но ти був, Хтоане, іздавна завзятий
І будив бувало кого слабим бачив.
- 230 Не лишай же й нині, зви кожного к
[сьвіту.“
І до єго мовив Землетряс Посидій :
„Щоб той, Ідоменю, не поплив од Трої,
Щоб тут він остав ся на втіху собакам,
Хто в сей день без діла ухилить ся
[бійки!
- 235 Бери-ж свою зброю та ходи зо мною ;
Як пійдемо разом, то може й що вдїєм .
В купі то й слабії сильними бувають,
А ми-ж і хоробрих вмїли побивати.“
Мовив — і пійшов бог до людської
[праці,

- 240 А Ідомень живо побіг до наміту.
 Взяв на себе зброю, два ратища сціпив,
 І знову пустив ся мов блискавка тая,
 Що її Кроненко пускає з Олимпу
 Людям на ознаку — і вона палає, —
- 245 Так на єго грудях мідь палахкотіла.
 Аж єму на зустріч Миривон попав ся,
 Що йшов до наміту по ратище мідне;
 До него й промовив Ідомень хоробрий:
 „Миріоне Моленку! Друже мій єди-
 [ний!
- 250 Чого-же прийшов ти покинувши бійку?
 Чи тебе підбито острою стрілою?
 Чи ти прийшов з вістю — але сам ти
 [бачиш,
 Що я йду до бійки, а не до наміту.“
 Аж Миривон мудрий до него і мовив:
- 255 „Ідоменю, царю Критян міднозбройних!
 Прийшов, чи не маєш ратища в наміті,
 Бо те вже зломалось, що було у мене,
 Вдаривши по щиту храброго Дийхвоба.“
 А Ідомень критський до єго і мовив:
- 260 „Не одно, а двадцять найдеш коли хо-
 [чеш;
 Всі вони в наміті стоять під стіною,
 Всі вони троянські, забрані з побитих,
 Бо я з ворогами здалеку не бю ся.
 Там ратища найдеш і випуклі щити,
- 265 І шеломи ясні і броні блискучі.“
 Аж Миривон мудрий до него і мовив:

„Повно і у мене в судні та наміті
Троянської зброї, — та бігти незручно,
Бо й я сказати правду битись не забув
[ся,

270 І все по переду стаю серед поля,
Як тільки тяжкая бійка заналає;
Запевне, що може хто з мідних Ахеїв
Того і не знає, так ти усе знаєш.“

А Ідомень критський до него промовив:
[вив:

275 „Знаю твою хоробрість, що про те й ка-
[зати?

Бо як би усі ми на засідки сіли,
Де кожного хоробрість зразу пізнаєть ся,
І плохий і хоробрій виходять на воду,
Бо в плохого краска на лиці мінить ся

280 І ноги не служать і гнуть ся коліна,
І він припадає на обидві ноги,
І серце у грудях стукотить страшенне;
Він жде тільки смерті і тремтить зу-
[бами;

А хоробрій ніколи лицем не мінить ся.

285 Не дуже й боїть ся, — а в засідки
[сівши

Одного й бажає, щоб швидше побить ся, —
То й там твоя сила й рука не опала-б,
А коли-б припало підстріляним бути,
То не в тил, не в шию стріла-б тая
[впилась,

290 А впилась би в груди, або в здуховини,

Саме-б як ти гнав ся меж первії строї.
Годї-ж нам мов дітям про те розмо-

[вляти,

Щоби хто часами не став нарікати.

Біжи-ж до наміту за ратищем крепким.“

295 І Мирйон подібний до бога Ярія
Митю із наміту взяв ратище мідне
І сильний до бою пійшов з Ідоменем.
Мов Ярій смертений виходить до бою
Разом з своїм сином Страхом незбори-

[мим,

300 Що й самих хоробрих і тих залякає —
І йдуть вони з Хтрики на сильних

[Ехвирів,

Або на Хлегіян і їх не вважають,

А славу дарують одному, котрому —

Так ті отамани, Мирйон з Ідоменем

305 Летіли до бою оковані мідю.

Аж Миривон первий до того промовив:

„Де-ж ми, Девкаленку, станемо до бою,

Чи з права, чи з ліва, чи по середині?

Бо йще так ніколи патлатим Ахеям

310 Не було, здаєть ся, потреби до бою.“

Аж до него мовив Ідоменій критський:

„Для суден сердитих доволі і других;

Там Аянти й Тевкер, справний і до

[лука,

Жвавий і до бою на рівному полі;

315 Вони і наситять неситого боем

Ектора Прийменка, будь він і хоробрі-
[щий;

Буде йому тяжко зі всім его пилом

Змогти їх силу та крепкії руки .

І судна палити, як тільки Кроненко

320 На бистрії судна полумня не кине.

Ні, Теламоенко тому не піддасть ся,

Хто смертним родив ся і в землі кор-
[мив ся,

І разить ся мідю і тяжким каміням.

І перед Ахиллом, що збурує строї,

325 Став би він на полі — та слабший на
[ноги.

На ліво підемо ; там живо побачим,

Чи ми кого вславим, чи хто нам дасть
[слави. "

І Мирйон подібний до бога Ярія

Туди і пустив ся, куди той порадив.

330 А ті, як узріли хороброго Йдомея,

Его й его друга і збруї блискучі,

Крикнули товпою й кинулись на его,

І бійка поспільна встала коло суден.

Як віхри повстануть од буйного вітру,

335 Коли по дорогах курави багато, —

І стовпом збивають із курави хмару,

Така стала й бійка, кожний палав сер-
[цем

Другого пробити точаною мідю;

Страхом пробирало на смертельнім бою

340 Од ратищів довгих, що в тіло встряга-
[ли ;

Очи погасали од мідного блиску
Шеломів і зброї і щитів блискучих
У цілого війська. Небоязний був би,
Хто-б тут веселив ся, серцем не смутив
[ся.

345 Так тії Кроненки на два стани ставши
Хороброму люду лиха завдавали.

Дій бажав замоги Ектору й Троянам
Для слави Ахилла — по всіх він Ахеїв
Не хтів погубити під тим Іліоном,

350 А тільки хтів Хетту та сина уславить.

А Посидон сильний спомагав Аргеїв,
Випливши із моря. Він жалкував тяжко
Троянцями збитих і на Дія злив ся.

А вони обидва один рід і племя,

355 Тільки що Дій старший і більше міг
[знати ;

Так той і бояв ся помагать видючи,
І ходив по війську в виді чоловічим.

Так вони над ними мотуза тягали,
Мотуза тяжкого бійки й суперечки,

360 Що людей не мало живота позбавив.

Тут Ідомень сивий ставши за Данаїв
Вдарив на Троянів і страхом обдав їх,
Бо вбив Охтирвона, що его з Кивису
На війну недавно слава затигнула.

365 Він просив без дарів дочки у Пріяма,
Славної Кассандри — і за те дав слово

Одігнать од Трої хоробрїх Ахеїв.

І Пріям пожилий дати обіщав ся,

І той воював ся обіцянці радий.

370 Но Ідомень в єго, як він виступав лиш,
Ратищем прицілив — і не спасла броня
Мідная, блискуча, — він в черево влу-

[чив,

І той повалив ся, а той став гукати :

„Тепер, Охтирвоне, за всіх тебе всла-

[влю,

375 Як ти нам учиниш, на що давав слово
Старому Пріяму ; він пообіцяв дочку,
І ми дамо тее і встоїмо в слові ;
Дамо в Атрієнка дочку прехорошу,
Добудемо з Аргів, як тільки ти з нами

380 Гліон добудеш, залюдняне місто.

Ходи лиш до суден, так ми, як годить ся,

Про сватаня скажем, бо й ми свати до-

[брї.“

І єго за ноги потягнув із бою

Ідомень хоробрїй. Аж підняв ся Азій,

385 Піший вперед коней, що хропіли ззаду
В руках у візницї, — він кинув ся було
Вбити Ідоменя, но той єго зразу
Вдарив в підбородя і пробив на вилїт.

І як дуб він хропнув, або як тополя,

390 Або сосна тая, що на горах люди

Її підрубають, щоб судно строїти ;

Так він розпростертий лежав перед

[кіньми

З скреготом деручи кривавую землю.
 Остовпів візниця, розуму позбув ся,
 395 Ёму і не в думці од вражого стану
 Коні повернути. Ёго в середину
 Антилох і влучив — і не спасла броня
 Мідная, блискупа, — він в черево влу-
 [чив

І той із теліжки труном покотив ся.
 400 А Антилох хоробрий взявши ёго коні
 Пігнав од Троянів до славних Ахеїв.

Аж на Ідоменя за Азія злучись
 Діїхвив пігнав ся, став ратищем цілить ;
 То Ідомень глянув і зразу вхилив ся,
 405 Бо він заховав ся за випуклим щитом,
 Що із шкур волових та ясної міді
 Блищав на все поле з двома каблучками.
 Він весь ухилив ся — ратище пробігло
 І тільки край щиту задзвенів од ёго.

410 Но і той не дарма замахнув рукою,
 А вбив Іпсинора Іппасіяненка,
 Пробив ёму печінь і схолодив жили.
 І Діїхвиб сильно почав викликати :

„Так тепер і Азій лежить не без
 [плати,

415 І він на одході в пекельнії брами
 Зрадіє, що має спідручного в себе.“

Мовив — і Аргеї тяжко затужили,
 Більше-ж уразив ся Антилох хоробрий,
 Та вражаний тяжко друга не покинув ;

420 Він живо прискочив, закрити його щитом,
 І його підняли два вірніі други:
 Микіст Ехієнко і дивний Аластор,
 І к суднам понесли і тяжко тужили.

А Йдомень тим часом з сили не зби-
 [вав ся,

425 А йшов хоч Трояця нічею покрити,
 Хоч самому впасти за лихо ахейське.
 І от Алкахтоя, хороброго сина

Славного Есвита, що мав за собою
 Анхизову дочку, славно Іпподаму,

430 Що в матері й батька була наймиліща,
 Бо всіх вона сверстниць своїх замагала
 В красі і в роботі і в розумі добрім,
 За те й мала мужа найлучшого в Трої, —
 Его то Йдоменем Посидон і стратив,

435 Засліпивши очи та спутавши ноги:
 Він не міг тікати, ані ухилитись,
 Він стояв без руху, як стовп або ясень,
 Поки его в груди ратищем не вдарив
 Ідомень хоробрий, — він пробив на нему

440 Мідяную збрую, що его вкривала.
 Збруя забреніла; ратищем пробитий
 Він хронув, — а клюга аж у серце
 [впилаь,

І серце ще билось, ратищем хитало,
 Аж поки в нім сили Ярїй не подужав.

445 Тоді Ідоменїй став сильне гукати:
 „А що, Дніхвобе? Чи буде доволі,

Аж трох за одного? Дарма-ж ти хвалив
[ся!

Ходи лиш, небоже, та стань против мене,
Тоді й сам пізнаєш Дієвого счадка.

450 Бо Дій родив Мина, хранителя Криту,
А Мин родив сина Деукаліона,
Я-ж син Девкальонів і в Криті паную,
А сюди прибув я на лихо тобі, знай,
Та батькові твому тай усім Троянам.“

455 І Дііхвіб сильний почав міркувати,
Чи єму з Троянців кого запросити
І разом з ним вийти, чи стати самому?
І по єго мишлі видало ся лучше

Пійти до Енея. Він стояв за військом
460 Із самого заду, злючись на Пріяма,
Що єму за храбрість не давав поваги;
Той край него ставши до єго промовив:

„Енею троянський, тепер тобі треба
За шурина стати, коли серце маєш.

465 Ходи-ж рятувати того Алкахтоя,
Що тебе маленьким приучав у дома:
Єго Ідоменій життя вже позбавив.“

Мовив — і порушив серце в єго гру-
[дях,

І він із запалом вийшов на Йдоменя,
470 Но й той не дитина, тікати й не думав,
А стояв мов сильний кабан меж горами
Один на поляні; він щітину їжить
І очима сьвітить і клеваки точить,

- Готовий одбити і псів, і мисливих.
- 475 Так Ідомень храбрый стояв, не вхилив
[ся,
І ждав на Енея і тільки на поміч
Кликав Аскалахва, храброго Дийпира,
Ахвара, Мирьона, та ще Антилоха.
На них і гукав він бистрими словами :
- 480 „Сюда, мої милі! Дайте порятунок!
На мене страшений Еней нападає.
Він тяжко охочий сильних побивати,
Бо він молодий ще і сильно могучий.
Будь ми однолітки, — то в сії-ж годині
- 485 Або-б сам мав славу, або єму дав би.“
І по єго слову всі край него стали,
І всі свої щити до плечей склонили,
А Еней тим часом викликав до себе
Дийхвива, Парія та ще Агинора,
- 490 Все троянських дуків, і вони пігнались,
Мов з бараном вівці із паші до пійла :
Пастух поглядає і серцем радіє,
Так зраділо серце храброго Енея,
Коли він їх бачив кругом коло себе.
- 495 І край Алкахтоя стали вони тяжко
Ратищами битись і мідь на їх грудях
Страшно дренькотіла, як вони збива-
[лись.
- Аж от два затяжці із цілого тлуму,
Еней з Ідоменем рівні до Ярія,
- 500 Вийшли порубатись смертельною мідю.
Еней в Ідоменя первий замахнув ся,

- Та той раньше бачив — міді ухилив ся,
 І клюга схибнула і в землю устрягла,
 І ратище дарма із рук полетіло.
- 505 А Ідомень зразу влучив Іпомая,
 Пробив броню ясну, пробив і утробу,
 І той повалив ся, за землю вхопив ся.
 Ідоменій вирвав ратище із трупа,
 Но ясної зброї не міг іздійняти,
- 510 Бо єго стрілами кругом обсіпали,
 А в ногах старечих вже сили не було
 За ратищем бігать, ані ухилять ся.
 Він умів на місті лихий час міняти,
 А з поля тікати — ноги не служили.
- 515 Він ішов помалу, а Дійхвив у єго
 Ратищем і вдарив, — бо був злий на
 [єго,
 Та не попав в єго, попав в Аскалахва,
 В Енивалїєнка, — в плече єго влучив.
 Він об землю хропнув і за землю взяв
 [ся.
- 520 А Ярій кровавий про теє й не відав,
 Що син єго згинув у бою кровавім.
 Він по волі Дія сидів на Олімпі
 В хмарі золотії, де разом сиділи
 І другі безсмертні витуряні з бою.
- 525 А край Аскалахва знову стали би-
 [тись.
 Дійхвив з Аскалахва зірвав шелом ясний,
 Аж Мирівон бистрий рівний до Ярія
 В самий єго рамінь ратищем ударив,

- І шелом з рук випав і брязнув об землю.
 530 Миріон як яструб кинув ся на того,
 І ратище довге із раменя вирвав,
 І одступив знову. А того Полита,
 Брат его родимий по під боки взявши,
 Повів его з бою аж до его коней,
 535 Що позаду бою та бійки стояли
 З погоничем добрим і в добрі теліжці.
 Єго в тяжких муках коні і повезли,
 І кров з его рани по руці стікала.
 А там таки бились і крик був стра-
 [шенний.
- 540 Еней Ахварія Калиторієнка
 В саме горло влучив ратищем смертель-
 [ним.
 І голова звисла з шеломом і щитом,
 І его покрила смерть невгомонима.
 Антилох Хтоона із тилу ударив,
 545 І розсік по спині жилу хребтовую,
 Що по хребту в гору іде аж до шиї,
 Розсік її цілу; той на ознак хроннув,
 І обидві руки до своїх наставив.
 Антилох пустив ся, став зброю здійсмати,
 550 А его Трояне кругом обступили,
 І били по щиту пишнім та широкім,
 Та не сил драннути мідю Антилоха,
 Бо Землетряс сильний Посидон могучий,
 Спасав Несторенка і миже стрілами.
 555 Він один не бив ся, він був миже ними,
 І ратище в его ніколи не спало,

А вічне тремтіло — і він тільки й ду-
 [мав,
 Чи з далеку влучить, чи вдарить із
 [близька.

- Завважив его був Адамант Асенко
 560 І живо підскочив і ратищем гримнув
 В середину щита, по Посидон сивий
 Не дав сину згинуть, ратище зломилось,
 І одна часть стала як шмаляна скалка
 В щиті Антилоха, а друга одпала.
 565 Той живо до своїх тікаючи смерти,
 А Мирйон на здогін ратищем прицілив,
 І вдарив Асенка саме серед пула,
 Де сама боляча ураза буває.
 І той сам подав ся за ратищем слідом.
 570 Як той віл, що люди на горах піймають
 І ведуть до себе, хоч він і не хоче,
 Так і він пручав ся, та тільки не довго.
 Мирифон хоробрий ближче підступив ся,
 Ключу з его вийняв і тьма очи вкрила.
 575 Елен Діцира мечем прездоровим
 По виску ударив і збив з его шелом;
 Шелом знав із него і хтось із Ахеїв
 Підняв его з поля, як він покотив ся,
 А очи у того чорна ніч покрила.
 580 Аж от Менелая жалем обгорнуло,
 Він з грізьбою вийшов на царя Елена,
 Ратищем трясучи, а той підняв лука,
 І сходились разом: один приціляв ся
 Ратищем колючим, а другий стрілою.

- 585 Пріяменко первий ударив стрілою
 По ясній броні, та стріла одбилась.
 Мов з тої лопати по гладкому току
 Одскакують зерна бобу чи гороху,
 Як повіє вітер та махне молотник,
- 590 Так од тої збруї славного Мен'лая
 Стріла одлетіла і впала далеко.
 Атрієнко-ж того по руці ударив,
 Що єю держав він хорошого лука.
 І ратище мідне пройшло через руку.
- 595 Той живо до своїх руку опустивши,
 Ратище кленове за ним волокло ся ;
 Єго з руки й вийняв Агинор сердечний,
 І завернув руку у звитую вовну,
 Що її прислугач носив при цареві.
- 600 А на Менелая виступав Пизандер.
 Єго Мара злая вела на погибель,
 Щоб ти, Менелаю, справив єго з бою.
 І тільки до купи обидва зійшли ся,
 Кинув Атрієнко та в сторону вдарив,
- 605 А кинув Пизандер — по щиту ударив,
 Но міді на виліт не здужав пробити:
 Щит широкий здержав і ратище трісло,
 А той радий думав, що вже єго вбито.
 Аж от Атрієнко за меч ухонившись,
- 610 Кинувсь на Пизандра, а той із під щита
 Вихопив сокиру з держалом оливним,
 Славну та велику, і вдарили разом.
 Сей того ударив по щиту хвостатім

По під самий гребінь, — а той єго вда-

[рив

615 У лоб по над носом і хруснули кості,
І очи упали на землю криваву.
Впав він, Атрієнко наступив на груди,
Обдер єго зброю і став похвалятися :

„А кинете брати данайськії судна,
620 Трояни невірні, неситії боєм !

Більшого не треба сорому та стиду,
Як ви нам зробили, собаки паскудні.

Ви не побоялись гостинного Дія,
За те-ж ваше місто він колись пова-
[лить.

625 Забрали ви в мене жінку молодую
І скарби великі — за її гостинність,
А тепер завзялись ще бистрії судна
Вогнем попалити, побити Ахеїв.

Но як не ярїть ся, а стихнете живо.

630 Кажуть, Дію батьку, що ти наймудрі-
[щий

Меж людьми й богами, і все іде з тебе :

А ти помагаєш людям нечестивим,
Троянам, що злостью тільки оддыхають,
Що ситими в бою і бути не можуть ;

635 Бо на все-ж є ситість, на сон і любовці,
На милії співи і на хороводи.

І все-ж то миліще од лютого бою,
А в Троян на бійку ситості не має.“

І з сими словами кривавую зброю
640 Ізняв із Пизандра і оддав дружині,

- А сам знову втер ся поміже передних.
 Вдарив був на єго Арпальон Пил'ме-
 [нів,
 Що з батьком до Трої пійшов воюва-
 [тись,
 Но й він не вернув ся у ріднюю землю.
 645 Він по щиту вдарив славного 'Трієнка,
 Но міді на виліт не здужав пробити,
 І став він до своїх од смерти тікати,
 І став оглядатись, щоб мідь не попала,
 Но Мирьон по єму ударив стрілою
 650 І стріла попала у правую кульшу
 І похіром наскрізь вийшла по над кістю.
 Впав він коло своїх і духу лишив ся.
 Він лежав простертій, мов червак до-
 [щевий,
 І кров з него лилась і землю росила.
 655 Єго і підняли славні Пахлагони,
 І з жальом повезли прямо до Ільону,
 І з ними йшов батько, ридаючи тяжко,
 Бо не міг оддячить за вбитого сина.
 Аж за него Парій злостію озлив ся,
 660 Бо він колись гостем жив у Пахлагонів,
 Так він і ударив мідною стрілою.
 Аж був там Евхинір, віщун із Полвидів,
 Славний і багатий родом, із Коринхту.
 І знав він, що згине, а пійшов на судна,
 665 Бо не раз бувало чув він од Полвида,
 Що він або в дома од слабості згине,
 Або од Троянів при суднах ахейських.

- Тяжко єму було і лихо ахейське
 І своя хороба. Не хтів би він муки,
 670 Та той єго в вухо край челюсті вдарив,
 І дух з єго вийшов і тьма очи вкрила.
 А там таки бились і вогнем палали.
 А Ектор сердечний не знав і не відав,
 Що з ліва край него єго військо гинло,
 675 Що живо Ахеї слави сподівались,
 Бо Землетряс сильний і додавав духу
 Хоробрим Ахеям і сам помагав їм.
 Він там був, де браму повалив з по-
 [чатку
 І розірвав строї сильнії Данаїв.
 680 Там перед ним були на березі моря
 І судна Аянта і Протесилая;
 Там і стіна була сама невисока,
 Там були добірні і люди і коні.
 Там були Віоти, пишнії Явони,
 685 І Локри, і Хевти, і славні Епії;
 Всі вони до суден єго не пускали,
 Та не було сили Ектора одперти.
 Ахтинці меж ними переднії були,
 І вів їх Петєнко Менесхтій хоробрий
 690 Із Хвидієм разом, Стихом та Віясом.
 Епіїв вів Мегій, Амфїон та Дракій,
 А Хевтами радив Медон та Подаркій.
 І Медон із ліва був син Оїлія,
 І брат був Аянтів, та жив у Хвилаці
 695 Далеко од роду, бо там убив брата
 Мачухи своєї у Евріопіди.

Другий син Іхвиклів, а унук Хвиланів ;
Вони в перед Хевтів грудьми поставали,
Рятуючи судна з Піютами разом.

700 Аянт Оіленко стояв край Аянта
Теламонієнка і не одступав ся.

Як два воли чорні по новії ниві
В однакові силі тягнуть криве рало,
І піт коло рогів кругом виступає,

705 А воли ярмом лиш розлучані пишним
Ідуть борозною і зралюють землю, —

Так вони стояли один край другого,
Но в Теламоненка горазд таки було
Храброї дружини, що щит єго брали,

710 Як з праці та поту гнули ся коліна ;
А край Оіленка Локри не стояли :

Вони не уміли битись серед поля,
Бо вони не мали ні шоломів мідних,
Ні випуклих щитів, ні ратищ кленових,

715 А тільки на луки та кручану вовну
Сподіючись вийшли вони до Ільону

І стрілами рвали троянськії строї.
Так ті по переду із довгим оружам
Супротив Троянів та Ектора бились,

720 А сії із заду сипали стрілами.

І Трояне мнялись, збитії стрілами.

Так живо-б Трояни покинули судна
І з соромом тяжким в Ільон повернули-б,
Як би Полидамій Ектора не зрушив :

725 „Екторе ! Тугий ти, щоб других по-
[слухать !

- Коли тобі далась военная справа,
 Так ти забагаєш ще радою брати.
 Но все-ж те одному трудно разом мати,
 Бо іншому дав бог военную справу,
 730 (Іншому дав танці, а іншому співи),
 А іншому в серце дав Дій розум до-
 [брий,
 І много народу користують з єго
 І городи в славі і сам у користі.
 Так я тобі й кажу, як по мені лучше.
 735 Всюди кругом тебе бійка запалала:
 Храбрії Трояни, як стіни забрали,
 Одні розійшли ся, а других не много
 Із многими бють ся миже кораблями.
 Так іди-ж ти лучше, та поклич храбри-
 [щих.
- 740 Тут усі ми разом розраїмо раду,
 Чи нам наступити на судна широкі,
 Коли бог захоче сили нам подати,
 Чи йти нам од суден поки не побиті.
 Боюсь, за вчерашне щоб нам не оддали,
 745 Бо є в них на суднах богатир могучий,
 І не знать, чи вдержить він себе од
 [бою.“
 Так Полидам мовив — і Ектор по-
 [слухав,
 (І митю з оружам скочив із теліжки).
 І до єго мовив бистрими словами:
- 750 „Держи-ж, Полидаме, ти тут найхра-
 [бріших,

А я пійду тільки врівняю бійку,
І зараз прибуду давши їм накази.“

І двигнув ся разом, мов снігова скеля,
Скликати Троянів та їх побратимів.

755 І всі до Пахтенка до Полидаманта
Кинули ся разом Ектора почувши.

А той, чи не знайде, шукав перед вій-
[ськом

Дийхова, Елена, Ася Іртаченка,
Та ще Адаманта Асьєвого сина.

760 Та не всіх знайшов він в доброму здо-
[ровлі :

Одні полягали край суден ахейських,
І в руках аргейських душі погубили,
А другі підбиті й підстріляні були.

Аж глянув на ліво кривавої бійки,
765 Аж там Олександр, чоловік Еленин
Збирає дружину і будить до бою.

Він просто до єго і став докоряти :

„Парію облудний, дівчуре вродливий!
Деж Дийхов могучий, де Елен хоробрий,

770 Адамант, Асенко, Азій Іртаченко?

Та де Охтирваній? Тепер і вся Троя
Прахом повалить ся і ти сам ізгинеш.“

Аж до єго мовив красний Олексан-
[дер :

„Екторе! Безвинно ти мене винуєш.

775 Може я од бійки зразу і вхилив ся,
Но й мене без сили мати не родила.

З часу, як ти бійку завів коло суден,
 Так ми безустанку з Данаями бем ся.
 Тії всі побиті, що ти називав їх.

780 Один Діїхов лиш та Елен могучий
 Ратищами в руку вражані обидва,
 Одійшли живими по волі Кроненка.
 Веди-ж, куда серце тебе закликає,
 Ми всі за тобою підемо завзято

785 І скільки є сили, стільки і покажем, —
 А що через силу ніхто не побеть ся.“

І сими словами брата втихомирив.
 Пійшли вони разом, де бійка кипіла
 Кругом Кевріона та Полидаманта,

790 Хвалка, Орихтея, Палма, Полихвита,
 Асканія й Мора, синів Іппотьона.
 Вони тільки вчора з Аскані прибули,
 Іх Дій надоумив вийти воюватись.

Всі вони пустились мов сильная буря,
 795 Що вирветь ся в поле з Дієвого грому
 І з ревом страшеним кидаєть ся в мо-
 [ре.

На морі, як гори підіймуть ся хвилі,
 Пінять ся і вють ся одна за другою,
 То так і Трояни одні за другими

800 Мідьбою блищали у слід отаманів.
 Попереду Ектор мов Ярій смертельний:
 В руках був у єго щит широкий, рів-
 [ний,

Шкурами обвитий, окований мідю.
 На висках у єго маяв шолом ясний,

- 805 Він всюди підходив і пробував строї,
 Чи де не прорве їх закривши ся щитом.
 Но храбрі Ахеї з духу не спадали,
 І Аянт передній почав викликати :
- „Чого-ж так, небоже, лякаєш Ахеїв ?
- 810 Ходи лишень ближче, бо й ми вмієм
 [битись,
 Тільки Дій бичем злим здержує Ахеїв.
 Не думаєш може кораблі палити ?
 Но й ми маєм руки, щоб їх заслонити.
 А може й ще раньше ваше місто зни-
 [кне,
- 815 Розбите і стерте нашими руками.
 І може не видно, як сам ти на втіку
 Замолиш ся Дію і всім не смертельним,
 Щоб коні бистріще яструбів летіли,
 Тебе в місто везли, збиваючи порох.“
- 820 А тим часом з права орел показав ся.
 Ахеї зраділи, криком закричали.
 Тоді Ектор славний до того й промовив :
- „Аянте, бугаю, дарма твоя мова !
 Щоб мені так бути правим сином Дія,
- 825 Щоб мене так Ира мати породила,
 І я був в Палладу, або в Аполлона,
 Як день отсей буде на гибель Аргеям.
 І сам ти загинеш, як ждатимеш тільки,
 Поки твої шкури ратище не зпоре.
- 830 Тоді ти край суден трупом повалившись
 Кормитимеш птахів та собак троян-
 [ських.“

Сказав і став вести, і військо передне
Криком закричало, — і крикнуло задне:
Крикнули й Ахеї, з духу не спадали.
835 І ждалк надходу хоробрих Троянів.
А крики дійшли їх до неба й до Дія.

ТКАНЬ.

Нестір сидячи в Махаона, чує крики, виходить із наміту і дивить ся в поле, од чого ті крики (1—26); аж ему на зустріч виходять підбиті Гамемнон, Одиссей і Дивомид; Гамемнон радить зараз утікати (27—81). Но его не хвалить Одиссей за теє, а Дивомид радить, щоби їм і підбитим війська не кидати і ему словами сили додавати; за радою Дивомида вони йдуть до війська і Посидій дає Гамемнону силу, а війську підмогу (82—152). Ира також хоче до помочі стати, красить са красою, позичає пояса в Уроди, щоби Діян а Іді із розуму звести і підмовляє Сона, щоби ішов з Олимпу Дія усипити (153—351). Дій засипає — і Посидій сьміло стає за Ахеїв і їх підкрепляє (352—401). Ектор од Аянта камінем убитий, односить ся з поля й ледве оживає (402—439). Із сьвіжою силою Ахеї од суден Троян одганяють і Аянт молодший найбільше їх губить (440—522).

Збірка штирнадцята.

Дієва облуда.

Хоч пив старий Нестір, та не пропив

[крику

І живо промовив до Аскліпієнка :

„Що то з того буде, дивний Михавоне,
Бо крики молодців ростуть коло суден.

5 Сиди-ж ти у мене, та пий вино чорне,

Тобі Екамида купелю нагріє

І порох кривавий на тобі обмиє,

А я на годинку вийду, початую.“

І взяв щит з собою сина Хтрасимида,

10 Щит мідяний, дивний, він був у наміті,

Бо син єго вийшов із батьковим щитом ;

Взяв ратище сильне, заковане мідю,

І став край наміту і лихо побачив :

Ахеї втікали, сильнії Трояни

15 Із тилу їх гнали, стіна провалилась.

Як море чорніє хвилею глухою,

Коли подув чує великого вітру,

І поти чорніє і не хилитнеть ся, —

Аж поки од Дія вітер не повіє,

20 Так і старий Нестір думає й гадає,

Чи єму спішити до конних Данаїв,

Чи до Атрієнка, царя Гамемнона.

- І лучше здало ся пійти до Трієнка.
 А там одні других били-побивали,
 25 І мідь на їх тілі крeпкая дреньчала
 Од ратищів довгих та мечів двубоких.
 Нестору й попались славні отамани:
 Одиссей, Тидєнко і царь Атрієнко;
 Вони йшли до суден підбитії мідю.
- 30 А судна їх були далеко од бою
 На березі моря; а первії судна
 Стояли на полі і в стіни впирали.
 Бо беріг широкий не міг усіх суден
 Разом помістити; стало тісно людям,
- 35 Так вони рядами судна й постягали
 По цілі затоці, що в викутках була.
 Вони вчули крики, ратища побрали
 І йшли у двох разом і серце вялили.
 І тільки зустріли Нестора старого,
- 40 Серце іще тяжче в грудях защеміло,
 І царь Атрієнко до єго промовив:
 „Несторе Нилєнку, ахейська славо!
 Що-ж ти бійку кинув та пішов до су-
 [ден?
- Коли-б вражий Ектор не виконав того,
 45 Що колись на радї хвалив ся Троянам,
 Що він до Ільону не перше прибуде,
 Як судна попалить та нас повбиває!
 Так він похваляв ся, так воно і буде.
 Лихо-ж моє тяжке! Знати, всі Ахеї
- 50 Разом із Ахиллом на мене озлились
 І не хотять битись коло суден чорних.“

Аж до єго мовив Нестор геринійський :

„Та не то що буде, а вже воно сталось,
І сам Дій гремучий того не одмінить,

55 Бо стіна, що мала заслоною бути
Для нас і для суден, уже повалилась.
Вороги край суден сильне стали битись,
І як не диви ся, а вже не пізнаєш,
Куди стали бігти збитії Ахеї.

60 Така стала бійка, такі крики встали.
Подумаймо-ж разом, що маєм чинити.
На бійку іти нам якось не пристало,
Бо ніяк на бійці підбитому битись.“

Аж до єго мовив Гамемнон володарь :

65 „Та коли вже стали коло суден битись
І нас не закрили ні рови, ні стіни,
Що ми будували і мали надію,
Що буде заслона для нас і для суден,
Так видно так мило предвічному Дію,

70 Щоб тут на чужині згинули Ахеї.
Зразу він, ні слова, помагав Данаям,
А тепер Троянів як богів підносить,
А в нас одіймає і руки і силу.

Так от що я кажу, послухайте, люди.

75 Візьмімо ми судна, що первії к морю,
Та всі і стягнімо на тихеє море,
Поставмо на котви, поки ніч наступить,
Поки не залишать бити ся Трояни,
Тоді і всі судна зведемо на море.

80 Не стид утїкати і посеред ночі,
Лучше лихо збути, ніж єго набути.“

Аж до єго грізно Одиссей озвав ся :
 „Атрієнку хирний, та що-ж бо ти мо-
 [вив ?

Та тобі пристало в зайців царувати,
 85 А не нами радить, бо нам Дій із малку
 Аж до кінця віку судив не кидати
 Кривавого бою, поки не поляжем.

Чи вже-ж ти помислив покинути Трою,
 Де ми стілько лиха та муки прийняли ?
 90 Змовкни, щоб Ахеї того не почувли,
 Чого муж хоробрий ніколи не скаже,
 Як тільки він судить по розуму добрім,
 Хоч би він і царь був і мав стільки
 [люду,

Скільки сам ти маєш хоробрих Ахеїв.
 95 (Я все зневажаю, що ти тепер мовив).
 Кажеш серед бою та тяжкого крику
 Весельїї судна волокти на море,
 Щоб швидше Трояни свого доконали,
 А ми запронали ! Пічнім тільки судна
 100 Волокти на море, — Ахеї не встоять,
 Оглянуть ся тільки — і бійку покинуть.
 І так твоя рада тільки їх погубить.“

До єго і мовив Гамемнон володарь :
 „Уразив ти тяжко мене, Одиссею !
 105 Но я против волі не веду Ахеїв,
 Щоб вони тягнули кораблі на море.
 Нехай же хто другий із нових, чи дав-
 [них,
 Лучшее що скаже, і я буду радий.“

Аж до них промовив Дивомид хоро-
[брий :

110 „Кого-ж вам шукати? Послухайте тільки,
То й я вас поражу; нічого судити,
Що я миже вами далеко молодший;
Здаєть ся, і я мав хорошого батька
(Тиція, що в Хтивах землею покрито).

115 Було в Порихтія три сини хоробрих
І жили в Плевроні та у Калидоні:
Аргій та Мелас був, а третій був Іней,
Мого батька батько, він був найхрабрі-
[щий.

І там і остав ся, а батько по волі
120 Всіх богів і Дія поплив у Аргею,
Взяв дочку Адриста і став пишно жити
У пишому домі. Много в єго було
Родючого поля, много садів було,
І овець немало. І колій був первий

125 З ахейського люду — вам відомо сєє.
Знаючи-ж тепера, якого я роду,
Не цурайтесь ради, якую я скажу.
Хоч ми і підбиті, а в поле ходімо.
Там ми собі станем з далеку од стрі-
[лів,

130 Щоб часом на рану рани не схопити,
Тай будемо другим духу додавати,
Бо много охляло, перестало битись.“

Мовив — і всі разом послухали ради,
І всі пійшли разом ослід Атрієнка.

- 135 Но й Землетряс сильний чатував не
 [дарма,
 А й сам навернув ся в постаті старечі,
 Взяв Агамемнона за правую руку
 І до єго мовив бистрими словами :
- 140 „Тепер, Атрієнку, Ахилло радіє,
 Дивлючись на гибель та побіг Ахеїв.
 Нема в єго серці жалю ані крихти.
 За те-ж він і згине, бог єго скарає!
 Не всі-ж і на тебе боги обізлились,
 Може незабаром і вражі Трояни
- 145 Кураву підіймуть і ти сам побачиш,
 Як вони до міста вдарять од намітів.“
 І тяжко гукнув він погнавши ся по-
 [лем,
 Як би девять тисяч, або десять тисяч
 Війська закричало, заводячи бійку.
- 150 Такий гук оддав ся з грудей Земле-
 [тряса
 І кожному в серце дав велику силу
 Невтомимо битись, сильне воюватись.
 Поглянула й Ира з золотого крісла
 З самої вершини божого Олимпу,
- 155 І зараз пізнала дівера та брата
 На славній бійці і серцем зраділа.
 Заглянула й Дія на самі вершині
 Поточної Іди — і серцем смутилась.
 А далі помалу стала розважати,
- 160 Як сильного Дія із розуму звести.
 І її та думка лучшою здала ся,

- Щоб хороше вбратись і пійти на Іду,
 І тільки він схоче прилягти, обнятись,
 Її-б сон наслати тихий та солодкий
 165 На єго повіки та мислі премудрі.
 І пійшла у терем, що син її Іхвест
 Збудував для неї і двері повісив
 З замком потаємним, щоб боги не знали.
 І ввійшла у терем, засунула двері,
 170 Див-водою спершу із дивного тіла
 Всю нечисть обмила, потім намастилась
 Оливою тою, що пахла на диво,
 Що од її руху в Дієвих будинках
 Розходив ся запах по землі і небу.
 175 Намастивши тіло, розчесала косу,
 І руками живо од самого чола
 В заплітки заплела ясні та хороші.
 Узяла на себе пахучу сорочку,
 Що її Ахтина шила й вишивала;
 180 Застягнула груди злотими гудзями,
 Стан оперезала поясом сто-китях,
 Завісила вуха славними ковтками,
 Три підвіси ясних. І все чарувало.
 Тоді вона взяла тонкую намітку,
 185 Хорошу та білу, мов яснее сонце,
 Повзувала ноги в виступці хороші,
 І так кругом себе усе впорядивши,
 Вийшла із терему, покликала Вроду
 І одаль од других до неї сказала:
 190 „Послухаєш, доню, що я тобі скажу?
 Чи може одмовиш, гнівна, що я в бійках

Була за Данаїв, а ти за Троянів?“

Аж до неї й каже Дія дочка, Врода:

„Пресвітлая Иро, Кроновая дочко!

195 Кажи мені сьміло, — все для тебе вчи-
[ню,

Що я тільки в силі для тебе вчинити.“

Тоді хитра Ира до єї і каже:

„Дай же тих любощів та тої принади,

Що ти зводиш ними смертних і без-

[смертних,

200 Бо я, бач, пустилась аж на кінець

[світа

К батьку Окіяну та к матері Тихті,

Що мене в сьвітлицях своїх згодували,

Однявши од Реї, саме як Дій Крона

Загнав аж під землю та під мертве море.

205 До них я й пустилась, щоб їх замирити,

Бо довго вони вже не знають постелі

Ні милих любощів, а все тільки злять

[ся.

Коли я словами гнів їх заговорю

І покладу в постіль звідати любощів,

210 Я вічне їм буду і мила і любя.“

А милая Врода її і сказала:

„Не слід, не годить ся тебе не послу-

[хать,

Бо ти-ж таки з Дієм сильним спочива-

[єш.“

Сказала — й на грудях пояс розвя-

[зала,

- 215 Пояс прехороший, де всі чари були :
 Любощі, принада і тихая мова,
 Що й самих розумних із розуму зводитьь.
 В руки її дала і слово сказала :
 „Ото тобі й пояс ! В пазуху вложи
 [лиш,
- 220 І все тобі буде : з ним ти не одійдеш,
 Поки не дістанеш, що на мишлі мала.“
 І на її мову Ира усьміхнулась,
 І з усьміхом пояс в пазуху вложила.
 І Дієва дочка вернулась до дому,
- 225 А Ира погналась з вишини Олимпу,
 Перебігла Пиру і славну Імахту,
 Пролетіла гори Хтрицькі сніговії,
 Найвищі вишини, й землі не сягала ;
 Зійшла із Ахтону на Хвильнеє море
- 230 І вийшла на Лимен, Хтоантове місто,
 Зострінула Сона, Смертиного брата,
 І взяла за руку і стала казати :
 „Соне, володарю смертних і безсмерт-
 [них !
- Як ти мене слухав, так іще послухай,
 235 За те я завсігди буду тобі вдячна :
 Приспи мені ясні Дієвії очи,
 Як я тільки ляжу з Дієм на любощі.
 За те в мене мавш крісло золотее,
 Єго тобі зробить Іхвест кривоногий ;
- 240 І під кріслом буде такая підніжка,
 Де кластимеш ноги на учтах веселих.“
 Аж Сон найсолодший до неї і мовив :

- „Пресьвітлая Иро, Кроновая дочко!
 Та всіх віковічних міг би я приспати,
 245 Приспав би і хвилі річки Окіяну,
 Що всему початок од єго почав ся;
 До Дія-ж Кроненка і ходить не сьмів би
 І не присипляв би, як він не покликав.
 Вже твоя намова раз мене навчила,
 250 Тоді як з Ільону плив син один Діїв
 Трою звоювавши. Я й тоді приспав був
 Величного Дія солодко розлившись,
 А ти в своїм серці замислила злеє,
 Подула на море сильними вітрами
 255 І того занесла до виспи Коону.
 І Дій розбудив ся і тяжко озлив ся,
 Всім богам дісталось, прийшло і до
 [мене,
 І він мене з неба кинув би у море,
 Як би Ніч цариця не порятувала.
 260 Я до неї вдав ся і той перезлив ся,
 Бо бояв ся Ночі образу вчинити.
 А тепер ти знову мене підмовляєш.“
 До него й сказала окатая Ира:
 „Та що тобі, Соне, думати про тее?
 265 Чи вже-ж за Троянів так Дій буде
 [злить ся,
 Як за свого сина злив ся, Іраклія?
 Ходи! Я найкращу дам тобі Хариту
 І вона край боку положить ся твого,
 (Оту Позіхею, що так тобі любя).“
 270 І зрадів Сон милий і до неї мовив:

„Коли так — клени ся-ж джерелами
[Стига,

Одною рукою за землю возьми ся,
Другою за море, щоб свідками були
Всі боги безсмертні, що навколо Крона,

275 Що мені найкращу оддаси Хариту,
Оту Позіхею, що так мені люба.“

Послухала Сона Ира білоплеча

І тяжко поклялась усіма богами,
Що в Тартарах ходять і звать ся Тітани;

280 І тільки поклялась і заприсягнула,
Зараз вони з Лимпу та Імберу знялись
І тихим повітрям разом полетіли.

Прибули до Іди, а далі й до Лекту,
І море минули, пійшли понад землю,

285 І вершина ліса од ніг затрясла ся.
І Сон залишив ся, щоби не попасться
Дієві на очи, виліз на ялину,
Що росла на Іді до самого неба,
І там заховав ся між густії віти

290 У постаті птахи, що вона в безсмерт-
[них

Халкидою зветь ся, а в людей Кимлида.

А Ира взлетіла на Гаргар високий,

Ідину вершину, до хмарного Дія.

Глянув Дій і стома так єго обійняла,

295 Як тоді, коли він спершу полюбив ся
І з нею обняв ся, де батьків не було.
І став коло неї і почав питати:

„Чого-ж бо ти, Иро, пішки із Олимпу?

Коней і теліжки з тобою не має.“

300 А хитрая Ира до его казала :

„Та я, бач, пустилась аж на кінець

[світа

К батьку Окіяну та к матері Тихті,
Що мене в сьвітлицях своїх згодували.
До них я й пустилась, щоб їх замирити,

305 Бо довго вони вже не знають постелі,
Ні милих любощів, а все тільки злять

[ся.

Є в мене і коні в низу коло Іди,

Ними я й поїду по воді й по суші.

А отсе з Олимну я прийшла до тебе,

310 Щоб ти не гнівив ся, що ніби я хожу
Без відома твого в гості к Окіяну.“

Аж Дій хмарозборець до неї і мовив :

„Туда, моя Иро, і послі ти пійдеш,

А тепер ми лучше ляжем на милоці,

315 Бо ні до богині, ні до молодиці

Ніколи так серце моє не палало,

Ні до Іксіони, що мені родила

Сина Перихтоя, рівного з богами,

Ані до Данаї Акрисіонівни,

320 Що мені родила храброго Персія,

Ні до Хвиніківни, милої дівчини,

Що мені родила Мина й Радаманхта,

Ні до Семелії, ні до Алкимини,

Хоч ся Іраклія мені породила,

325 А та Діониса на людськую радість.

Так я й до Димитри не палав ніколи,

Не палав до Лити й до тебе самої,

Як тепер палаю з тобою обнятись.“

Аж хитрая Ира мовила до его :

330 „Злючий Кронієнку, та що-ж бо ти ка-
[жеш?

Чи вже-ж захотів ти вдатись до мило-
[щів

На вершині Іди, де все кругом видно?

А що, як з богів хто нас так і побачить

Тай богам на небі усім перекаже?

335 Тоді й до будинку твого не покажусь

Із постелі вставши, бо стид мені буде.

А коли ти хочеш і так тобі мило,

Єсть у тебе терем, що збудував Іхвест,

І кренкіі двері зробив на засовах,

340 Туди і підемо, коли спати хочеш.“

Аж Дій хмарозборець до неї промо-
[вив :

„Иро! не побачать ні боги, ні люди!

Я пущу такіі хмари золотіі,

Що нас не загляне і самеє сонце,

345 Що й воно видюче звидіти не зможе.“

Промовив Кроненко — й обняв її
[сильно,

І земля під ними квіти розпустила,

Ряснеє латтача, шапран і акинхти

Красні та мягкіі — разом розпустила.

350 Вони положились, хмара їх укрила

І стала кропити ясною росою.

Спочив старий батько на горі Гар-
[гарі

- У сні та в милощах коло своєї жінки,
 А Сон побіг живо до суден ахейських
 355 Передати звістку богу Землетрясу.
 Він став коло єго і живо промовив:
 „Порятуї Данаїв, та подаї їм слави
 Хоч тую годину, поки Дїї дримає,
 Бо я кругом єго наслав безпробудя,
 360 А Ира підбила лягти на милощі.“
 Промовив і знову полетів до дому.
 А той іще лучше помагав Данаїв,
 Ходив попереду і гукав до війська:
 „Чи вже-ж ми, Аргеї, Ектору позво-
 365 Щоб він забрав судна і слави набрав
 [лим,
 [ся?
 Та він через те так каже і хвалить ся,
 Що храбрїй Ахилло злить ся коло су-
 [ден;
 Но нам і Ахилла не дуже потреба,
 Коли всі ми станем один за другого.
 370 Послухайте-ж, милі, що я вам пораджу.
 Забираймо щити великі й маліі,
 Кладімо на чола /крепкії шеломи,
 Забираймо в руки ратища найбільші,
 Та живо ходімо — я сам поведу вас.
 375 Не вистоїть Ектор — дарма, що одваж-
 [ний.
 (Легенького щита сильний дасть слабому,
 А в слабого візьме собі щит великий).“
 І всі тее вчули й послухали ради

- Гетьмани підбиті — Одиссей, Тидєнко
 380 І царь Атрієнко — і ті порадили,
 Ходили по війську і зброю міняли:
 Крепкую брав крепкий, а слабий слабую.
 І коли всі мідю ясною покрились,
 Тоді і пустились. Посидон перед вів
 385 І меч прездоровий в руках був у него,
 Як блискавка ясний. Не було і сили
 Стати против єго — страхом обгортало.
 А тимчасом Ектор порадижав Троянів
 І бійку страшенну на полі підняли
 390 Посидій старечий і Ектор могучий,
 Один од Троянів, другий од Аргеїв.
 І хлюнуло море к суднам та намітам,
 І збіглись Аргеї з криком превеликим.
 Та не так та хвиля реве берігами,
 395 Коли її з моря Бурій видуває;
 Не так і вогонь той полум'ям тріскоче,
 Коли лїс палає на горних вершинах;
 Та не так і вітер виє по діброві,
 Коли він по нїї сильне забушує,
 400 Як тоді кричали Трояни й Ахеї,
 Кидаючись з криком один на другого.
 І Ектор Аянта первого ударив,
 Коли він підходив — і не промахнув ся,
 А влучив у груди в два ремені разом,
 405 Що один од щита, другий од меча був.
 І не пробив тіла. Обізлив ся Ектор,
 Що ратище дарма із рук полетіло,

- І став одступати, тікаючи смерти.
 Аж Теламоненко схопив камінюгу,
 410 Із тих, що ахейські судна підперали,
 Та що так валялись, кинув поверх щиту
 І вдарив у груди край самої шиї
 І камінь далеко мячем покотив ся.
 Як Дієвим громом збитий дуб валить ся
 415 І сморід сірчистий із него виходить,
 І йде подорожний, гляне й каменіє,
 Бо Дієві громи — біда для смертених,
 Так і Ектор grimнув, ратище упало,
 Єго щит та шелом на груди звалив ся
 420 І мідная збруя на нїм забряжчала.
 І з криком Ахейці кинулись до єго,
 Бо думали взяти і стріли кидали,
 Та ніхто не здужав храброго доїняти,
 Бо край него стали самі найхрабріші:
 425 Там і Полидам був, Еней і Агинор,
 Сарпидон ликійський і Главко хоробрий;
 Усі вони дбали, щити кругом єго
 Вишуклі держали; а вірна дружина
 На руки підняла, однесла до коней,
 430 Що позаду бійки бистрії стояли
 В славній теліжці з погоничем добрим,
 І коні слабого до міста повезли.
 І тільки до броду широкої річки,
 До Ксанхта прибули, що Дій єго сплю-
 [див,
 435 Зараз єго зняли, на землю поклали,
 Бризнули водою, — і одкрив він очи,

І став на коліна — та кашлянув кровю,
 І знов повалив ся і яснії очи
 Темна ніч покрила, бо удар був тяж-
 [кий.]

440 Глянули Аргеї, що Ектор далеко,
 І знову наперли тяжко на Троянів.
 Аянт Оіленко погнав ся далеко
 І ратищем острим вдарив у Сатнія,
 Того Інопенка, що его русалка річна
 [породила]

445 Пастуху Інопу коло Сатнієнту.
 Єго в здуховини вдарив Оіленко
 І він повалив ся і край него разом
 Трояни й Данаї бійку розпочали.
 Местником за его вийшов Полидамант.

450 Він Прохтоїнора в праве рамя влучив
 І ратище рамя пробило на виліт :
 Впав він і рукою землі ухопив ся.
 Тоді Полидамант і почав гукати :

„Нї либонь, не скажуть, що у Пан-
 [хтонея]

455 Ратище даремне із рук полетіло,
 Бо хтось із Аргеїв прийняв его тілом,
 Щоби ціпок мати до Невіда йдучи.“

Тяжко тее було слухати Аргеям,
 Та тяжче-ж Аянту Теламонієнку,
 460 Бо той і найближче упав коло его.
 Він живо прицілив ратищем блискучим,
 Полидамант на бік — і смерти вхилив
 [ся ;

- А боги всудили на смерть Архелоха
 Антинорієнка: він его ударив
- 465 В остатнюю звінку, де сходять ся разом
 Голова та шия; протяв обі жили,
 І голова й губи і ніс его перше
 Вдарив ся об землю ніж его коліна.
 Тоді й Аянт крикнув до Полидаманта:
- 470 „Скажи-ж, Полидаме, по ширії правді,
 Чи сего доволі за Прохтоінора?
 А видно не простий, не простого й роду,
 Либонь, чи не брат він рідний Анти-
 [нора,
 Або его счадок, — бо тяжко подібний.“
- 475 А він добре відав. Жаль Троянам
 [стало.
 Акамас і вдарив Промаха з Віотів
 І убив над братом, як той волік трупа;
 Тоді й Акамас став голосно гукати:
 „Стрілюги аргейські, похвальці не-
 [ситі!
- 480 Знати не одним нам і клопіт і горе,
 Часами погибель і на вас находить;
 Гляньте, як Промах спить од ратища
 [мого,
 І брат мій недовго виглядав одплати!
 Щаслив чоловік той, що в себе в бу-
 [динках
- 485 Зоставляє брата местника по собі.“
 Жаль було Аргеям слухати про тее;
 Більше-ж Пенелію, — він на Акаманта

- Зразу напустив ся, Акамант не встояв,
 І той Ільонія за его ударив,
 490 Сина од Хорванта, що до его Ермії
 Був дуже прихильним і давав богатство;
 Одного і мав він сего Ільонія,
 Та той его вдарив по самому оці
 І ратище оком в потилицю вийшло;
 495 І він сів на землю, руки розпустивши;
 Аж той мечем острим замахнув по шиї,
 І голова спала і шолом із него,
 А ратище в оці все таки стреміло.
 І схопив Пенелїї мов маківку шию,
 500 Показав Троянам і хвалючись мовив:
 „Скажіте, Трояне, его батьку й неньці,
 Нехай там оплачуть сина Ільонія.
 Но й жінка Промаха Алегиноренка
 Не вийде на зустріч своєму чоловіку,
 505 Як Ахеї з Трої попливуть до дому.“
 Мовив — і Трояни страхом поняли ся,
 І кожний став думать, де ему втікати.
 Та скажіте-ж ви вже, олимпські Співі,
 Хто з Ахеїв первий мав добич кроваву,
 510 Як Землетряс сильний бійку пересилив?
 Аянт Теламонів первий побив Ірта,
 Гиртового сина, отамана Мизів;
 Антилох упорав Хвалька і Мермера,
 А Миривон Мора і Іпотіона;
 515 Тевкер Прохтоона та ще Периффита,
 А царь Атрієнко вбив Іперинора:
 Він его на виліт ратищем ударив

В самі здуховини і дух з него вийшов
Разом через рану і тьма очи відкрила.
520 Найбільше-ж побив їх Аянт Оіленко,
Бо вже до погоні лучшого не було,
Як Дій коли страхом на ворога кидав.

ТКАНЬ.

Дій пробудив ся, бачить, що Трояни утікають, а Посидій поміч подає Ахеям (1—11) і зараз сердито приказує Ірі, щоб вона з Олимпу позвала Іриду, та ще Аполлона, щоб вони Троянам сили обновили, і що має бути до розвалу Трої, усе одкриває (12—77). Іра на Олімпі звіщає Ярія про смерть его сина Аскалахва; Ярій хоче мститись, но его од того здержує Паллада (78—142). Аполлон й Ірида приходять до Дія і по волі Дія Ірида гамує в бійці Посидія (143—219). А Аполлон уздоровляє Ектора, виводить его на бійку і Троянам знову подає замогу (220—280). На Ектора виходять самі найхрабріші з ахейського війська, но він одних побиває, других проганяє, бо наперед его Аполлон проходить і Дієвим знамям Ахеїв пужає, а для Троян знамям рови засипає і прямо до суден дорогу простує (281—389). В такій пригоді Патрокло кидає Еврипила і йде до Ахилла помочі просити (390—404). Ахеї ще крепко стоять коло суден і з двох сторін много падає народу (405—590); накінець Ахеї ховають ся поміже суднами; один лиш із дрюком Аянт Теламонів не дає на судна вогню положити і одбиває Ектора од судна Протесилая (591—746).

Збірка п'ятнадцята.

Знов край суден бійка.

- Кинули Трояни рови й частоколи,
 І много лягло їх од руки Данаїв,
 А живі прибули до своїх теліжок
 Блідії од страху. А Дій і збудив ся
 5 На вершині Іди із Ирою сплючи.
 І став і побачив Троян і Ахеїв,
 Що сії втікали, а ті доганяли,
 І їм Посидій царь подавав підмогу.
 І Ектора вбачив, як лежав без сили
 10 І ледве що дихав і плював кривлею,
 Бо его з Ахеїв не слабій і вдарив.
 Глянув старий батько і змилосердив ся
 І до Ири грізно словами прімовив:
 „То ти, злюча Иро, хитрощами з бійки
 15 Ектора зігнала, народ понужала!
 Либонь же ти перва за те й поплатиш ся,
 І я тебе зібю своїми громами.
 Чи вже позабула, як я тебе вішав
 І двоє ковадлів на ноги навів,
 20 І руки тасьмою звязав золотою?
 Ти висіла — й боги не могли пристати
 Тебе одчепити, бо кого ловив я
 Та з порога кидав, той летів без духу
 І падав на землю. Се ще мало було,

- 25 Щоб тобі оддячить муку Іраклія.
 Ти з Бурієм лихо на єго кнувала,
 Підійняла хвилі, пігнала по морю
 І аж до Коону людного загнала ;
 Аж я свому сину подав порятунок,
- 30 І по тому горю сам привів до Аргу.
 Се я споминаю, щоб ти тее знала,
 Чи тобі користне до мене ходити
 І зо мною спати, мене туманити.“
 Сказав — і здрігнула окатая Ира,
- 35 І живо до єго стала говорити :
 „Будьте мені сьвідки і Земля і Небо
 І ви, води Стиґа — велика ся клятва
 Для богів безсмертних — і твоя най
 [буде
 Голова сьвятая і наша постеля,
- 40 Що єю ніколи дарма не клену ся.
 Не зза мої ради Посидон могучий
 Троян побиває, а тим помагає ;
 Знати єго серце підвело на тее,
 Коли він побачив стисняних Ахеїв.
- 45 Яб сама радіща, щоб він чинив тее,
 Що ти, Хмарозборче, будеш сам чинити.“
 Усьміхнув ся батько і божий і люд-
 [ський
- І до неї мовив бистрими словами :
 „Як би то ти добра, величная Иро,
 50 Та все так судила, сидячи з богами !
 Посидон і хтїв би може що чинити,
 А мусить пристати до тебе й до мене.

- Коли-ж ти по правді по ширії кажеш,
 Іди до безсмертних та поклич до мене,
 55 Щоб прийшла Ірида і Поллон мисливець.
 А та в мене піjde до стану Ахеїв
 І скаже од мене царю Посидію
 Покинути бійку тай йти до дому.
 А Поллон підійме Ектора до бою,
 60 Подасть єму силу і одійме болі,
 Що так его мучать, а Ахеїв знову
 Плечима поверне і пішле їм розпуд, —
 Вони й поженуть ся до суден Ахилла.
 Ахилло до бійки підійме Патрокла,
 65 Патрокла погубить Ектор під Ільоном,
 Коли той не мало перебе Троянів,
 Та ще й побе сина мого Сарпедона.
 Ектора за его погубить Ахилло
 І од того часу заведу я знову
 70 Погоню од суден, аж поки Ахеї
 Не візьмуть Ільону по воді Паллади.
 Но перше не змякну і жадному богу
 Поті не позволю помагать Данаям,
 Аж поки не вчиню волі Пилієнка.
 75 Бо я головою єму обіщав ся,
 Як Хетта коліна мої обіймала
 І мене просила уважить Ахилла.“
 Послухала зараз Ира білоплеча,
 Полетіла живо з Іди до Олимпу,
 80 Як думка літає в того чоловіка,
 Що сьвіту повидів і думає в мислях :
 „Там я був і там був“ і все пригадає.

- Так живо летіла й Ира до Олимпу,
 А там на Олімпі у Дієвім домі
 85 Всі боги сиділи; вони як узріли,
 Зараз повставали, підійшли з чарками.
 Но вона ні в кого чарки не прийняла,
 Тільки у Хтимисти, бо тая передня
 Підійшла до єї і живо спитала :
 90 „Та що-ж бо ти вбігла, ніби з пере-
 [ляку ?
 Тебе знать Кроненко мав перелякати.“
 Но її сказав Ира білоплеча :
 „Чого вже, Хтимисто, про тебе питати.
 Ти знаєш, який він тугий та завзятий.
 95 А лучше з початку попоштуї безсмерт-
 [них,
 Тоді враз з богами другими почувеш,
 Яке тяжке лихо Дій тепер задумав.
 А тепер почувши, ніхто не зрадіє,
 Хоч би хто і рад був веселим побути“.
 100 І сказавши, сіла поважная Ира.
 Боги сумували, а вона всьміхалась,
 Но чоло не грало з чорними бровами,
 І вона сердита почала казати :
 „Дурні ми, що Дія думаєм осилить !
 105 Ми на его словом і ділом завзялись,
 А він ані гадки про тебе не має,
 Бо він добре знає, що він із безсмерт-
 [них
 Силою і властю далеко сильніщий.
 Терпім, яке лихо захоче післати.

- 110 Либонь і Ярія не минув сьогодні,
 Бо вже либонь згинув і Аскалах силь-
 [ний.
 Що був у Ярія за рідного сина.“
 Ярій і не зчув ся, як себе по стегнах
 Руками ударив і з плачем промовив :
- 115 „Не судить, олимпські ! Я пійду до
 [суден,
 За сина оддячу. Нехай доля судить,
 Щоб Дій піднебесний побив мене гро-
 [мом,
 Я з трупами ляжу на криваву землю.“
 І живо гукнув він на Ляка і Страха,
- 120 Коней запрягати, і почав збруїтись.
 Тоді-б то Кроненко на богів безсмерт-
 [них
 Ще тяжчим та важчим гнівом розпалив
 [ся-б,
 Як би лиш Паллада за всіх не злякалась.
 Вона живо встала, вибігла за двері,
- 125 Зняла з єго шелом, щит єго схопила,
 Із рук єго сильних ратище одняла
 І стала Ярія словами картати :
- „Чи здурів, небачний, чи вуха у тебе
 Тепер заложило, чи ума ти збув ся ?
- 130 Не чув, що казала Ира білоплеча,
 Що тільки од Дія на Олими прибула ?
 Хочеш, щоб самому набравши ся лиха
 З соромом та жалем на Олими прибути,
 Тай нам через себе лиха наробити ?

- 135 Бо тоді-б він кинув Троян та Данаїв,
 А зараз прийшов би на Олимп високий
 І винен не винен, всіх би він потлумив.
 Послухай, Ярію, забудь свого сина!
 Храбріщі од него і ті полягали,
- 140 Тай іще поляжуть. Трудно усе племя
 І рід чоловічий богам рятувати.“
 І взяла Ярія, в крісло посадила,
 Ира-ж Аполлона викликала з дому
 І вістницю божу і людську Іриду,
- 145 І живо до неї мовила словами:
 „Вас на Іді Дій жде, ідїть же ви
 [живо,
 Та тільки прийдете. побачите Дія,
 Чинїть, що він скаже й чого забажає.“
 Сказала — і сіла поважная Ира
- 150 На золоте крісло, а ті полетїли.
 Прибули до Іди рудної, звїрної,
 Застали Кроненка на самім Гаргарі,
 Де его обвила пахучая хмара,
 І там перед Дієм разом поставали.
- 155 І він на їх глянув і не обізлив ся,
 Бо сповнили живо Іринее слово;
 Спершу до Іриди почав говорити:
 „Полисти, Іридо, к царю Посидїю,
 І скажи всю правду, не кажи неправди.
- 160 Скажи, нехай кине і війну і бійку,
 І пійде чи в небо, чи в море широке.
 Коли-ж мого слова слухати не схоче,
 Так нехай розважить і в мислї і в серці,

Чи може він сильний против мене стати.
 165 Я-ж бо і сильніщий і старший із роду,
 А він не боїть ся зо мною рівнятись
 Тоді як другії дріжать підо мною.“

І не одмовлялась бистрая Ірида,
 Полетіла живо з Іди до Ільону
 170 І як сніг із неба або град спадає
 Зморожаний духом сильного Бурія,
 Так разом Ірида бистрая упала
 І до Землетряса сильного сказала :

„Послом я до тебе, сивий Землетрясе,
 175 Прибула із Іди од сильного Дія.
 І кажу покинуть і війну і бійку
 І пійти чи в небо, чи в сивеє море.
 Коли-ж єго слова слухати не схочеш,
 Він сам казав прийде бити ся з тобою ;

180 І тобі не радив в руки попадатись,
 Бо він і сильніщий і старший із роду.
 А ти не боїш ся до єго рівнятись,
 Тоді як другії так єго боять ся.“

Землетряс озлившись став її казати :
 185 „Сильний то він сильний, та бажа ба-
 [гато,
 Коли знизить хоче рівного з собою.
 Бо трое нас було у Реї і Крона :
 Дій один, я другий, а третій царь Не-
 [вид.

І всі ми узяли по рівнії части :
 190 Так мені досталось море невсипуще,
 Невиду достались підземнії краї,

- А Дієві небо, хмари і повітра.
 Земля-ж із Олимпом остала ся спільна.
 Так я і не здам ся на Дієву волю,
 195 І хай він і сильний на своїм наділі,
 А руки на мене хай не накладає;
 Лучче нехай дочок та синів навчає
 Грізними словами, що сам породив їх;
 Вони по неволі слухатись повинні.“
- 200 Бистрая Гріда до єго їй казала:
 „Чи се-ж бо я слово, сивий Землетрясе,
 Занесу до Дія, чи ти перемислиш?
 У доброго часом міняють ся мислі,
 А знаєш, Еривни все слухають страш-
 [них.“
- 205 Землетряс Посидій до неї і мовив:
 „Горазд твоє слово, по правді ти ка-
 [жеш.
 Добре їй те чинити, що посол порадить,
 Та тяжко лягає на серці їй на думці,
 Що рівного в правії рівного в долі
- 210 Він хоче підбити злостними словами.
 Та вже я на сей раз єму піддаю ся.
 (Но я тобі кажу од щирого серця,
 Коли против мене, сильної Паллади
 Ири та Ермія їй Ехвеста кривого
- 215 Не схоче він Трої славної згубити
 І не подасть сили хоробрим Аргеям,
 До віку між нами буде розгорожа).“
 Сказав і покинув ахейськеє військо
 І пійшов у море; Ахеї смутились.

- 220 А Дій на ту пору мовив Аполлону:
 „Іди отсе живо до Ектора, Хибе!
 Бо Землетряс сильний іде вже до моря
 І тяжкого гніву нашого вжахав ся.
 А були-б почули всі боги про бійку
- 225 І тії підземні, що там коло Крона.
 Добре-ж то для мене, добре-ж і для

[єго,

Що він і сердитий мене побояв ся,
 А щоб не без лиха діло обійшло ся.
 Так возьми-ж ти в руки мій бунчук

[квітчастий,

- 230 Сильне потряси їм та спужай Ахеїв,
 А сам постарай ся Ектора підняти,
 Щоб він не томив ся, аж поки Ахеїв
 Не пугне до суден та до Елли моря.
 Тоді я зараджу і словом і ділом,
- 235 Щоби і Ахеї спочили од праці.“

І Аполлон батька на сьмів не послухать,
 І полетів з Іди як той яструб хижий,
 Коли він бажає голуба убити.

Найшов Пріяменка Ектора слабого,

- 240 Він уже підняв ся, сила обновлялась,
 Пізнавав дружину, ядуха і поти
 По трохи спадали. Подавав Дій силу
 От край єго ставши Аполлон і мовив:

„Чого, Пріяменку, далеко од своїх

- 245 Ти так зажурив ся? На чім тобі ста-
 [ло?“

Аж до єго мовив Ектор шеломенний:

„Щож ти за безсмертний, що мене пи-
[таєш?

А чи-ж ти не знаєш, що мене край су-
[ден,

Як я бив Ахеїв, Аянт мене в груди
250 Камінем ударив і сили позбавив?
Я думав, що вже я і мертвих побачу
І Невида дому, і оддавав душу.“

Аж до єго мовив Аполлон стодійний:

„Не журись! Тепер ти помагача маєш.
255 Кроненко із Іди послав тобі в поміч
Хви́ва Аполлона. Я-ж таки і перше
Рятував і місто і тебе самого.

Іди-ж ти до кінних та кажи їм живо
На бистрії судна коней поганяти,
260 А я вперед пі́йду, дорогу зрівняю,
Та сильних Ахеїв плечима оберну.“

І тяжкої сили отаман набрав ся,
І як кінь стаєнний, що був на ячмені,
Повід одірвавши бе землю копитом
265 І біжить купатись до бистрої річки;
Він шию підійме і гриву розпусить,
І певний у собі він живо женеть ся
Туди, де пасуть ся кобили на паші, —
Так Ектор пігнав ся швидкими ногами

270 Конних пораджати, вислухавши бога.
А ті, як оленя або козу дику
Застукають часом люди і собаки
І її рятують чагарі та скали,

- І їм ізловити її не судилось ;
 275 Аж почувши крики встає лев гривастий
 І разом гарачих усіх проганяє, —
 То так і Данаї ідучи товпою
 Били їх мечами й ратищами з тилу.
 Но Ектор озлив ся — і всі задріжали,
 280 І кожному в п'яти душа опустилась.
 Аж підняв свій голос Хтовас Андре-
 [монів,
 Лучший із Етолів ратищем кидати
 На бою стоячим, та й на раді лучший,
 Бо рідко хто здужав збити его словом.
 285 От він перемислив, тай почав казати :
 „Великое-ж чудо бачу я очима :
 Воскрес таки Ектор, смерти ухилив ся !
 Кажний мав на мислі, що він уже зги-
 [нув
 Од руки Аянта Теламонієнка.
 290 Мабуть із богів хто Ектора посилив,
 Того, що немало погубив Данаїв
 Тай іще погубить. Бо він не без бога
 Стоїть по переду і битись палає.
 Но що я вам скажу, послухайте, милі :
 295 Скажімо ми черні одійти до суден,
 Саміж поставаймо которі храбріці,
 Ратища наставмо, то може ми зразу
 Ёго й одібемо, бо він і завзятий,
 А все-ж не ударить один на громаду.“
 300 І на его слово пристали Данаї.
 І одні з Аянтом, з царем Ідоменем,

- Тевкром, Миріоном і Мегом Ярійним,
Самі що найлучші виступили в зустріч
Ектору й Троянам, а чернь поза ними
- 305 Одступала тихо до суден ахейських.
Кинулись Трояни, Ектор попереду
Виступав широко; перед ним у хмарі
Аполлон мисливий з бунчуком летучим
Страшним волохатим, зробляним на диво,
- 310 Що Дієві Іхвест дав на острах людям,
Він із бунчуком тим гнав ся по переду.
Стали і Аргеї — і меж ними разом
Бійка запалала. Задренчали стріли
Пущанії з лука, ратища загули,
- 315 І одні встрягали в тіло молодецьке,
А другі помимо тіла пролітали,
В землю устрягали, тіла не поївши.
Поки Аполлон той бунчуком не двигав,
Поти одинако і стріли літали і народ
[валив ся,
- 320 Но тільки він глянув на конних Данаїв,
І двинув і крикнув — зразу у них серце
В грудях заніміло і сила опала.
Як стадо волове, чи стадо овече
Два зьвірі пужає невидної ночі,
- 325 Ускочивши разом, як пастух одійде, —
Так Аполлон сильний розпужав Ахеїв,
І подавав славу Ектору й Троянам.
Там один другого боєм побивали:
Ектор побив Стиха і Аркезилая,
- 330 Стиха, отамана мідяних Біотів,

- І Аркезилая, друга Менехтія.
 Еней побив разом Медонта і Яса,
 Медонта із боку сина Оілія
 І брата Аянта, — він жив у Хвилаці
 335 Далеко од роду, бо він убив брата
 У мачухи свої, у Евріоніди.
 А Яс був гетьманом у славних Ахтинів;
 Був сином у Схила, звав ся Вуколен-
 [ком.
 Славний Полидамант побив Микистія,
 340 А Полит — Ехія, Клоній Агініра,
 А Діоха Парій ратищем на здогін
 У плече ударив і пробив на виліт.
 Поки-ж вони стали, вбитих обдирали,
 Ахеї все брались к рову й частоколу,
 345 І всюди втікали за стіну ховатись.
 Ектор на Троянів і почав гукати:
 „До суден, Трояни, годі обдирати!
 Бо кого побачу далеко од суден,
 Смерть ему завдію і труп его хирний
 350 Не братя та сестри на вогонь поло-
 [жать,
 А з'їдять собаки край нашого міста.“
 І вдарив по конях і коні погнались.
 Крикнув на Троянів — і всі із ним
 [разом
 Погнали ся кіньми з криком превеликим.
 355 А там попереду Аполлон мисливий
 Ногами осунув окіп коло рову.
 У рів его скинув і стала дорога

- Довга і широка, мов ратищем кинуть,
Коли єго кине чоловік могучий.
- 360 Кинулись Трояни і Хвив перед ними,
І стіну ахейську порохом розсипав.
Як дитя малеє на березі моря,
Що з піску поробить різніі будинки,
І валить їх, бючи руками й ногами, —
- 365 Так ти, Аполлоне, повалив тяжкую
Аргейську працю і самих розпудив.
Вони коло суден стали, зупинились,
Себе потішали і до всіх безсмертних
Руки підіймали і щиро молились.
- 370 Та більше-ж молив ся Нестор гериній-
[ський,
Підійнявши руки к зірчастому небу:
„Коли тобі, Дію, хто небудь з Аргеїв
Палив коли стегна воліві й овеці,
Щоб живим вернуть ся — і ти не од-
[мовив,
- 375 Спомяни, олимпський, і сей день помилуй,
І не дай Троянам замогти Ахеїв.“
Так старий молив ся і вдарив Дій
[громом,
Почувши молитву сивого Ниленка.
- 380 Но тільки Трояни Діїв грім почули,
На Аргеїв знову страшно налетіли.
Як хвиля велика широкого моря
Поверх судна ходить, коли вітер дуне,
Бо він іще вищі хвилі підіймає, —
Так Трояни з криком на стіни кидались,

- 385 Кіньми наганялись і край самих суден
 Ратищами бились. І сїї в телїжок,
 А ті з чорних суден били ся тичками,
 Що лежали в суднах для бою морського
 І були на кінцях заковані мідю.
- 390 Патрокло, ще поки Ахеї й Трояни
 Бились за стїною далеко од суден,
 Сидїв у наміті у Еврипила,
 Потїшав слабого і на єго рани
 Клав такії лїки, що біль одїймали.
- 395 Но тільки Трояни за стїну забрались
 І Ахеї з криком кинулись тїкати,
 Застогнав і сам він і руками тяжко
 Вдарив ся об стегна і сумно промовив:
 „Рад би я остатись, та більше не
 [можу ;
- 400 Тяжка, Еврипила, бїйка наступила.
 Нехай тебе, брате, слуга потїшає,
 А я пїйду живо будити Ахилла;
 Може бог поможе дух єго й підняти,
 Бо дружня прозьба сильная завсїгди.“
- 405 І тільки промовив, як ноги й цоне-
 [сли.
 Ахеї-ж Троянів дарма одпирали,
 Не могли слабїших од суден одбити;
 Та дарма й Трояни рвались на Данаїв,
 Не могли прорватись к суднам та намі-
 [там.
- 410 Но як те правило дерево справляє
 У руках у теслі, що всякеє скуство

Він відає добре з науки Паллади,
 Так між ними рівно і бійка стояла,
 Всюди коло суден однаково бились.

415 Ектор на Аянта хороброго вийшов,
 Став за судно битись. Та не було сили
 Одному побити, судно підпалити,
 Другому одбитись од свої пригоди.

Аж Аянт Клитора, Клитйового сина,
 420 Що вже і вогонь ніс, вдарив миже груди
 Той об землю хропнув і випустив сві-
 [тло.

А Ектор поглянув на родича свого,
 Що він повалив ся коло суден чорних,
 І став викликати Троян та Ликійців:

425 „Трояни, Ликійці і славні Дардани!
 Не кидайте бійки на сії тісноті,
 Рятуйте Клитенка, вбитого край суден,
 Щоб з него Ахеї збруї не здійняли.“

Мовив — і в Аянта ратищем приці-
 [лив.

430 Та попав не в єго, а в Маторієнка,
 Того Ликохронта, що він у Кихтирі -
 Убив чоловіка і втік до Аянта;
 Він єго над вухом у голову вдарив
 З боку од Аянта; він на ознак з судна
 435 Хропнув ся об землю і сили позбув ся.
 І Аянт затряс ся і до брата мовив:

„Братіку мій, Тевкре! Згинув Масто-
 [ренко,

Наш товариш вірний, що був із Кихтиру,
І що ми як батька єго шанували.

440 Єго побив Ектор. Та деж лук твоїй,

[Тевкре,

Де бистрії стріли, що ти мав од Хива?"]

І Тевкер послухав і став коло єго
З натягнутим луком, з повною тулою,
І почав стрілами Троян побивати. —

445 Зразу убив Клита Песинорієнка,

Слугу Полидама, Панхтового сина;

В єго були віжки — і він ганяв коний

Туда, де найбільше маяло ся строїв,

Радуючи серце Ектора й Троянів.

450 Аж напало лихо ще без порятунку:

Єму в шию ззаду стріла залетіла;

Він об землю хропнув, коні повернули,

Понесли теліжку. Аж живо дізнав ся

Полидамант сильний, він перейняв ко-

[ний,

455 Дав їх Антиною, сину Протяона,

І наказав крепко на виду держати,

А сам у передних знову замішав ся.

Тевкер стрілу другу на Ектора вий-

[няв

І певне край суден бійку зупинив би,

460 Як би в єго вдарив та висадив душу;

Но Дієва воля того не волила

І він тої слави Тевкера позбавив

І струну крутую на славному луку

Перервав з натягу. — Стріла тяжка мідна

- 465 Вдарила ся на бік і лук із рук випав.
 І задріжав Тевкер і мовив до брата :
 „Біда ! Якийсь дідько всю нашу по-
 [тугу
 Разом побиває ; і лук із рук вибив,
 І струни позбавив сьвіжої, крутої,
 470 Що стріл може силу здужала пустити.“
 Аж до єго мовив Аянт Теламонів :
 „Та кинь бо ти, брате, і лука і стріли,
 Коли Дій їх ломить, злючись на Данаїв,
 А возьми ти лучше ратище та щита
 475 І йди на Троянів і підмовляй других,
 Нехай і заможуть, та все-ж наші судна
 Не дешево візьмуть. А ну же до бою !“
 І положив Тевкер лука у наміті,
 Положив на плечі щит чотиришкурій,
 480 На голову буйну узяв шолом красний,
 (На верху хвостатий із гребінем страш-
 [ним,)
 Взяв ратище крєпке, заковане мідю,
 Пійшов — і в годині прибув до Аянта.
 А Ектор побачив, що стріли пропали,
 485 Тай став викликати Троян та Ликіяя :
 „Трояни, Ликійці і славні Дардани !
 Не будьте бабами та покажіть силу
 Край суден глібоких ; бо я-ж таки ви-
 [дів,
 Як Дій побив стріли лучшого затяжця.
 490 Видна-ж таки людям Дієвая поміч,
 Коли вже одних він слави сподобляє,

А других нівечить ; от так і тепер він
Аргеїв нівечить, а нас повишає.

Так живо-ж до суден ! Хто буде про-
[битий,

- 495 Раняний смертельне, нехай помирає !
Не гріх і померти за ріднюю землю.
За то жінка й діти і дім і вся челядь
Зостануть ся живі, як тільки Ахеї
Попливуть на суднах у ріднюю землю. “
- 500 І разом додав їм і сили і духу.
А Аянт тим часом викликав до своїх :
„Тепер нам, Аргеї, або погібати,
Або себе й судна треба рятувати.
Чи може як Ектор візьме ваші судна,
505 Ви мислите пішки до дому дістатись ?
Не чуєте може, як гукає Ектор,
Бажаючи судна ваші попалити ?
Зве він не до танців, а зве їх до бійки.
Так і нам нічого кращого не здумать,
510 Як з ними змішати і руки і силу.
Лучше разом згинуть, або живим бути,
Ніж мучитись довго бійкою лихою,
Як ми коло суден під ворогом слабшим. “
І сей додав разом і сили і духу.
- 515 І враз побив Ектор Схедя Пермиденка,
Отамана Хвоків, Аянт — Лавдаманта,
Отамана піших Антинорієнка ;
Полидамант — Ота, родом із Киллини,
Мегового друга, гетьмана Епіїв.
- 520 Глянув Мег і вдарив у Полидаманта

Та не в єго влучив — бо синові Пан-
[хта

Аполлон не волив згинуть меж перед-
[них ;

А влучив він Крисма у самії груди
І сей повалив ся, а той став із єго
525 Збрую обдерати. Аж поглянув Долон,
Син славного Лампа Лаомедонтенка,
Що здорово відав кровавую бійку,
І прямо Хвиленка вдарив серед щиту
Близько підступивши, но єго закрила

530 Випуклая збруя, що Хвилей колися
Вивіз із Ехвири, що край Селлиенту,
А в дар одібрав він од царя Евхита,
Щоб її носити в бійці з ворогами.
Тепер вона в горю сина рятувала.

535 Тоді Мег на зустріч в шелом єго мі-
[дний

В самую вершину ратищем ударив,
І збив з него гичку і вона червона
На чорную землю з шелома злетіла.

А поки-ж він бив ся та ждав побороти,
540 Аж єму на зустріч Менелай з'явив ся,
І того у плечі знебачки ударив,
І остріє мідне пройшло через груди
І з переду вийшло. Долон повалив ся,
А той став із єго збрую іздерати.

545 Аж закричав Ектор до всіх єго братий,
А більше-ж усього до Меланогіппа,
Сина Ікетая. Він пас у Перкоті

Волів тонконогих до вражого впаду ;
 Но тільки прибули данайськії судна,
 550 Він прибув до Трої, помагав Троянам,
 І жив у Пріяма як рідна дитина.
 Так до єго Ектор і почав казати :

„Чи вже-ж, Меланїше, се ми так по-
 [гинем ?

І не болить серце, що брата убито ?
 555 Не бач, як з Долона збрую іздерають ?
 Ходи ! Тепер годї іздалеку бить ся,
 Поки не побємо, або поки ворог
 Трої не повалить, не побє Троянів.“

І сам попереду, а той за ним слідом.
 560 Аж тих став будити Аянт Теламонів :
 „Не дайте ся, братя, майте стид на

[серці,
 Та один одного стидайте ся в бійці,
 Бо стидливих більше цілих ніж побитих,
 А бігли не мають слави ні рятунку.“

565 А ті й так напали, слово заховали,
 Кораблі скрипіли мідною стїною ;
 І як Дїй величний підіймав Троянів,
 Менелай хоробрий будив Антилоха :

„Та ти-ж, Антилоху, і за всіх молод-
 [ший

570 І за всіх прудкіший і за всіх сильні-
 [щий.

Що-ж би тобі вбити якого Троянця !“

Промовив і знову назад поступив ся,
 А той вперед скочив, кругом обдивив ся,

Ратищем прицілив — Трояни подались,
 575 Як він став ціляти. Аж він так і влу-
 [чив

В груди Маланіппа, сина Ікетая,
 На розгоні в бійку у правую пишку.
 Він хропнув об землю і тьма очи вкрила.
 Антилох пірвав ся, як пес на оленя,
 580 Що тільки підняв ся із своєї логови,
 Стрілець і підстрілив і сили позбавив.
 От так, Меланіппе, Антилох на тебе
 За збруєю скочив. Та вглянув і Ектор,
 І живо на зустріч побіг через бійку.

585 Антилох не встояв, дарма, що хоробрий,
 І став утікати, як той звір по шкоді,
 Що пастуха в стаді або псів потлумив
 І тікає, заким люди ізбіжать ся.

Так і Несторенко. Ектор і Трояни
 590 Сипали стрілами, — но він тоді тільки
 Став і обернув ся, як прибув до своїх.

Трояни мов леви кидали ся к суднам,
 Сповняючи волю небесного Дія,
 Що їм давав поміч і славу велику,
 595 А в тих одіймав він і силу і славу,
 Бо Ектора серце слави забажало
 Кинути на судна вогонь незгасимий
 Та сповнити просьбу великую Хетти.
 А сего і ждав лиш мудрий Кронієнко,
 600 Щоб тільки побачить полумя на суднах:
 Тоді знов од суден пожене Троянів
 І знову Данаїв славою дарує.

- Для того і слав він Ектора до суден.
 Но Ектор Пріямів і сам розпалив ся
 605 Як Ярій пропащий, як вогонь тріскучий,
 Що в горах бушує у чорному лісі;
 Текла піна з рота, хмурили ся брови
 І очи блищали і мідяний шелом
 Страшно хилитав ся над єго висками,
 610 (Бо сам Дій небесний був єму на поміч
 І єму одному за всіх давав слави,
 Бо єму недовго жити оставалось
 І день той Паллада вже єму зближала,
 Коли він загине од рук Пилієнка.)
 615 Він всюди кидав ся строї розірвати.
 Кидав ся, де більше народу стояло
 Та де збруя лучша — та не здужав
 [сильний,
 Бо вони як башта, як камінь великий
 І тяжко високий на березі моря
 620 Зустрічає вітру сильного пориви,
 І буйнії хвили, що злють ся од єго:
 Так Троян Данаї храбро зустрічали.
 Тоді вогнем лютим вдарив він на строї.
 Як хвиля надута хмарними вітрами
 625 На судна ударить, і піною вкриє,
 А сильнії вітри ревуть у вітрила
 І серце од страху рветь ся в корабель-
 [них,
 Бо вони од смерти ледве утікають:
 Так рвало ся серце в грудях у Ахеїв.
 630 Як лев коли впаде на стадо волове,

Що тьмою пасеть ся понад мочарину
 І пастух недужий зьвіря побороти,
 Коли він по стаду волів его душить,
 То кинеть ся к задним, то знову к не-
 [редним,

- 635 А зьвір серед стада вола розриває,
 І стадо у ростіч, — то так і Аргеї
 Страхом понужались Ектора та Дія,
 Коли побив Ектор Перхита з Микини,
 Сина того Копра, що од Еврисхтія
- 640 Послом ходив було к сильному Іраклу.
 Но батько і простий, а породив сина
 Здатного й до гону, здатного й до бою
 І розумом добрим першого з Микинів.
 Ектору завдав він великої слави,
- 645 Бо він обертавшись за щит зачепив ся,
 Що его до пятів закривав од стрілів,
 І захилитав ся і на ознак хропнув,
 Аж загремів шелом на висках у его.
 Ектор як побачив, з ратищем приско-
 [чив,
- 650 Вдарив его в груди і вбив край дру-
 [жини.
 Не могла й дружина дати порятунку,
 Бо й вона боялась Ектора страшного.
 Стали позад суден, перед ними судна
 Первії стояли, а ті помагали.
- 655 Но Аргеї з бою передніи судна
 Ворогам оддавши, стали край намітів
 І не одступали, стид і страх їм було.

- Всі один другого криком посиляли,
 А найбільше Нестір, ахейська заслона ;
 660 Він кожного в війську закликав ріднею :
 „Будьте молодцями! Не робіте стиду
 Перед цілим сьвітом! Пригадайте каж-
 [ний
 Дітей своїх, жінку, скарби, батька й ма-
 [тір,
 В кого вони живі і в кого померли.
 665 Я за них вас прошу, хоч їх і не має :
 Впирайтеся сильно і не утікайте!“
 І підняв у важнім і силу і душу.
 Ахтина з очей їх чорну хмару зняла,
 І стало їм видно на обидва боки.
 670 Освітілись судна і поле кроваве,
 І вони узріли Ектора й дружину
 Як ту, що одстала і не воювала,
 Так і ту, що билась край суден глібо-
 [ких.
 Та не любо-ж стало храброму Аянту
 675 По заду стояти, де другі стояли.
 Він пішов по суднах сильною ступою,
 Схопивши руками тичку корабельну
 В двадцять і два лікті, цьвяхами оббиту ;
 І мов той, що добре вміє кіньми пра-
 [вить,
 680 Що четверо коней вибере із стада
 Тай пустить ся в місто по круті дорозі, —
 Жінки й чоловіки з дивом поглядають,
 А він собі сьміло із коня одного
 На другого скаче на цілім розгоні, —

- 685 Так Аянт по лавах бігав через судна
 І голос доходив до самого неба.
 Він кликав Данаїв стати боронити
 Судна та наміти. Но дарма, тоді вже
 Ектора не було поміже Троянів.
- 690 Но як орел хижий падає на птахів,
 Коли перельотом сядуть жирувати
 Журавлі та гуси й лебеді шиясті.
 Так Ектор ударив на чорнеє судно.
 Єго Дій по-заду підширав рукою,
- 695 І поганяв військо за єго слідами.
 І знову край суден бійка запалала.
 Сказав би хто: сьвіже, нестомляне вій-
 [сько
 Стало воюватись. Так били ся тяжко.
 Кажний своє думав. Ахеї не ждали
- 700 Позбути ся лиха, а думали згинуть ;
 А Трояни — кажний мав надію в серці
 Судна попалити, побити Ахеїв.
 Се маючи в мислі одні других били.
 Ектор ухопив ся за ніс того судна,
- 705 Що Протесилая принесло до Трої,
 Но єго до дому назад не повезло.
 І край того судна Ахеї й Трояни
 Змішали ся разом. І тоді вони вже
 Не ждали ні луків, ні ратищів мідних,
- 710 А близько стоячи, на одно пустившись,
 Бились сокирами, острыми бардами,
 Довгими мечами й ратищами бились.

І мечів багато красних, черенчастих
 То з рук поспало, то з плечей завзя-
 [тих,

715 І чорнеє поле кровю запливало.
 А Ектор схопившись за ніс корабельний,
 Держав ся руками і кликав Троянів:

„Вогню сюда живо, та разом гукніте!
 Сьогодні судив Дій судна попалити,

720 Що сюда прибули без божої волі
 І нам через старших лиха наробили.
 Бо коли я радив битись коло суден,
 Вони не пускали ні мене, ні війська.
 Коли-ж Дій тоді нас туманив і зводив,
 725 Так тепер же сам нас і веде і кличе.“

І вони ще гірше взялись до Аргеїв.
 Сам Аянт не встояв, стріли засипали.

Він одступав тихо, думаючи згинуть
 І по семи ступнях з лавки опустив ся
 730 І став і край судна став кожного бити,
 Хто тільки підходив з вогнем незгаси-
 [мим;

І тяжко і сильно гукав на Данаїв:

„Данаї хоробрі, слуги Яробога!

Силкуйте ся, милі, з сили ве спадайте!
 735 Думаєте, є в нас помагачі ззаду?

Чи стіна висока, що вас оборонить?

Нема в нас ні баштів, ні кренкого міста,
 Де-б ми заховались, нову силу мали.

Ми на чужім полі, перед чужим вій-
 [ськом

- 740 Стісняні до моря, далеко од роду.
В руках оборона, а не в слабосилі.“
І ратищем острим став він воювати.
І тільки що Ектор підбивав якого
І той попирав ся із вогнем до суден,
745 Аянт єго разом ратищем і цілив.
І так їх дванадцять поклав коло суден.
-

ТКАНЬ.

Ахилло по просьбі Патрокла позволяє єму з своїм військом і оружам виступити к бою, но тільки єму радить, щоби він прогнавши Троянів од суден у більшу небезпечність не вдавав ся (1—100). А там уже і Аянт слабїє, здержати не може — і судно вогонь обіймає (101—123). Ахилло бачить і живо підганяє Патрокла, стрієть військо, говорить їм слово, молить ся, зливає зливи і військо одпускає (124—256). Патрокло лякає Троянів Ахилловим видом, проганяє їх од судна і полумя гасить (257—305); потому в погоню пускаєть ся живо і геть проганяє на чистес поле (306—418). Зійшовшись з Сарпидоном, із Дієвим сином, він єго побиває і Сарпидон військо передає Главку (419—507). Главко з Ектором і другими Троянами кріпко стоїть за Сарпидона, збруї не одбиває, но одбиває тіло і Аполлон тєє тіло по наказу Дїя в Ликїю односить (508—683). Патрокло в запалї до самого міста Троян проганяє, кидаєть ся на стїни, но єго одбиває Аполлон (674—711). А тут нападає і Ектор, Патрокло одбиваєть ся сильно, вбиває візницю єго Кивріона і труп обдерає (712—782), потому і других не мало вбиває: накінець і єго самого Аполлон лишає збруї, Ехвора підбиває, а Ектор кінчає; кидаєть ся Ектор і за Автомедонтом, но той на телїжці до суден тїкає (783—867).

Збірка шіснадцята.

Патроклянка.

Оттак вони бились за судно весельне!
Тим часом Патрокло став перед Ахиллом
І проливав сльози, мов тая криниця,
Що з скали крутої чорну воду лиє.

5 І глянув Ахилло і жаль йому стало,
І він став питати бистрими словами:

„Що плачеш, Патрокле, як дівча мале,
Що з матір'ю йдучи просить ся на руки,
І ловить за поли і здержує матір',

10 І держить ся з плачем, щоб его підняти —
Так і ти, Патрокле, сльози проливаєш.

А може що скажеш мені, Мирмидонам?

Може яку звістку маєш ти із Кехти?

Та, кажуть, ще живий Менит Акторенко.

15 Жив у Мирмидонах Пилій Еяченко,

А жаль було тяжко, щоб старі померли.

Чи може ти тужиш по хирних Аргеях,

Що так погибають за свою неправду?

Кажі і не тай ся, щоб відали разом.“

20 Патрокло зітхнувши до его й промо-

[вив:

„Ахилле Пиленку, Ахею храбрійший!

Не суди! Ахеям тяжке лихо сталось.

Всі, що лучші були, лежать коло суден

- Вражані стрілами, ратищами збиті.
 25 Вражано Тиденка, славного Дивмида,
 Збито Одиссея і Агамемнона,
 Вражано стрілою в стегно Еврипила.
 Знахурі працюють і рани їх лічать.
 Один ти, Ахилле, сидиш невмолимий.
- 30 Та щоб мені гніву такого й не знати.
 Хто-ж, недобрий, буде до тебе вдаватись,
 Коли ти Аргеїв рятувать не хочеш?
 Не Пилій твій батько і Хетта не мати.
 Тебе синє море, знати, породило
- 35 Та скали крутії, ти серця не маєш.
 Коли-ж божа воля тебе зупинає
 І мати сказала що небудь од Дія,
 Пусти мене тільки, та дай Мирмидонів,
 Може і я стану сьвітлом для Данаїв.
- 40 Дай і свою зброю; так може Трояни
 Скажуть, що ти вийшов, тай бійку поки-
 [нуть.
 Тим часом спочинуть зморяні Ахеї,
 Бо ніколи було в бою спочивати.
 Ударимо сьвіжі — і зморяних живо
- 45 Поженем до міста од наших намітів.“
 Просив нерозумний, бо того не відав,
 Що просив він смерги лихої на себе.
 Аж мовив зітхнувши скорохід Ахилло:
 „Та що-ж бо ти кажеш, Патрокле мій
 [милий?
- 50 Я божої волі не чув ніякої;
 Нічого од Дія й мати не казала.

- Но гнів забирає і серце і душу,
 Як рівного рівний ограбити хоче,
 У голову взявши, що він поважніщий.
- 55 Іще моє серце нудить по тих болях.
 Дівчину для мене вибрали Ахеї,
 Єї заслужив я, місто звоювавши,
 І її од мене одняв Атрієнко,
 Як ніби я в него прибудник безславний.
- 60 Но забудьмо давне. Злити ся так довго
 Якось не пристало. Но я раз промовив,
 Що поти я гніву того не забуду,
 Поки к моїм суднам не дійде тривога.
 А ти, коли хочеш, бери мою зброю
- 65 І веди до бою хорбрых Мирмидонів.
 Трояни мов хмара судна обложили,
 Аргеї-ж приперті до самого моря,
 І мало вже мають землі під собою.
 Вся заїдна Троя на них підійнялась,
- 70 Бо шелома мого ясного не бачить.
 Вони-б рови живо трупом завалили,
 Як би Атрієнко чинив мені правду.
 Тепер вони військo навкруги обняли,
 Ратище Тиденка, славного Дивмида,
- 75 В руках не трясеть ся на поміч Данаям.
 Не чути і крику злого Атрієнка.
 Одно тільки й чути, як загубний Ектор
 На Троян гукає — і вони все поле
 Криком потрясають, Ахеїв збивають.
- 80 Кинь ся-ж ти, Патрокле, та порятуй су-
 [дна,

- Щоб вони нам суден вогнем не спалили
 Та в нас не одняли милого од'їзду.
 Но й того послухай, що я тобі скажу,
 Щоб і мені мати великую славу
- 85 І честь у Данаїв, щоб мені і діву
 Красную вернули і дари прислали.
 Як визволиш судна, зараз і вертай ся,
 Нехай і муж Ирин дає тобі славу.
 Ти не йди без мене Троян добивати,
- 90 Бо ти іще гірше мене обезславиш.
 І хоч радий будеш бійкою, війною,
 Ти до Іліону не жени Троянів,
 Щоб хто із олимських не став против
 [тебе.
- Найбільше їх любить Аполлон мисливий.
- 95 Зараз і вертай ся, як визволиш судна,
 А їх залиши там бити ся на полі.
 Даруй же нам, Дію, Палладо й Полоне,
 Щоб ніхто з Троянів і ніхто з Аргеїв
 Живим не zostав ся, — тільки ми оста-
 [лись,
- 100 Щоб ми і розбили величную Трою.“
 Вони розмовляли, — а там коло су-
 [ден
- І Аянт не встояв, стріли засипали,
 І Дій і Трояни єго побивали.
 Страшно єго шелом гремів над висками,
- 105 Вдараний стрілами. Стріли безустанку
 По шеломі били. Плече єго ліве
 Тяжко істомилось двигаючи щитом.

- А все-ж єго збити не могли стрілами.
 І тяжко він дихав і піт з єго тіла
- 110 Великий котив ся, ніяк і спочити,
 Всюди наступала біда за бідою.
 От тепер скажіте, олимпиській Спиви,
 Як полумя впало на судна ахейські?
 Ектор підступивши мечем прездоровим
- 115 Край самої клюги по ратищу вдарив
 І одсік до разу. Аянт Теламонів
 Дарма стрепенув їм, клюга єго мідна
 Далеко упала, бразнула об землю.
 Аянт догадав ся, що то боже діло,
- 120 Що Дій єго вдачу ні на що ізводить,
 А хоче Троянам замогу подати.
 І став одступати — і в годині в судно
 Вогні полетіли, полумя піднялось,
 Судно запалало. Ахилло по стегнах
- 125 Вдарив ся руками і Патроклу мовив:
 „Поспішай, Патрокле, їзднику хоро-
 [брий!
 Бачу, вже на суднах вогні запалали;
 Як не буде суден, не буде й одпливу.
 Одягай ся-ж живо, а я військо скличу.“
- 130 І чорною мідю став він одягать ся.
 Спершу взяв на ноги виступці хороші
 І закріпив добре срібними пряжками,
 А потому брою надягнув на груди
 Взірну і зірчасту бистрого Яченка;
- 135 Кинув через плечі висрібляну шаблю
 І щит поверх неї високий, великий;

- На голову буйну взяв шелом хвостатий,
Гребінь его страшно над ним розвівав
[ся;
І ратища вибрав, щоб по руках були.
- 140 Не брав лиш одного ратища Яченка
Крепкого, тяжкого, бо его з Ахеїв
Ніхто крім Ахилла не здужав підняти.
То ясень пилійський; Хирон его з Пили
Вирубав для батька ворогам на гибель.
- 145 Запрягати коний звелів Автомеду,
Що після Ахилла в него був найлуч-
[ший
І самий певніщий видержувать бійку;
І Автомед живо застріг пару коний,
Ксанхта і Валія, що вітром літали.
- 150 Їх вітру родила Арнія Подарка
Пасучи ся в полі близько Окіяну.
На пристяж узяв він славного Пидаса,
Що его Ахилло добув з Істиону
І що був подібний до коний безсмерт-
[них.
- 155 А храбрый Ахилло ходив по намітах,
Строїв Мирмидонів. Мов вовки заїдні,
Що у них на серці сила незборима
І вони заїли на горах оленя
І в усіх пащеки замащані кровю,
- 160 Вони цілим стадом ідуть до криниці
І мутную воду хленчуть язиками
І кровю ригають, і серце у грудях
Не боязно беть ся і черева повні, —

- То так Мирлидонські князі й отамани
 165 Стали кругом друга бистрого Яченка.
 А по середині сам Ахилло ярий
 Посиляв і конне і пішеє військо.
 Пять десятків було суден скороход-
 [них,
 Що привів у Трою хоробрий Ахилло ;
 170 І в кожному судні пять десятків війська
 І пять отаманів на кожному судні
 Ахилло поставив, — а сам був найстар-
 [шим.
 Первим рядом радив Менихет перістий,
 Син Сперха потока, що витік од Дія.
 175 Єго Пиліївна, славна Полидора,
 Сперху породила з богом обійнявшись.
 А звав ся він сином Вора Первиренка,
 Що взяв Полидору за багате віно.
 Другим рядом радив Евдор, син дівочий ;
 180 Єго Хвилянтівна, славна Полимила,
 Породила в танцях. Єї забій Аргів
 Полюбив узрівши, як вона гуляла
 В танцях Артемиди, що з золотим лу-
 [ком.
 Зайшов до терему і переспав з нею,
 185 І вона родила славного Евдора,
 Охочого тяжко до гону й до бою.
 Но тільки Іліхта дала єму силу
 На світ божий вийти, побачити сонце,
 Зараз Акторенко, Ехеклій хоробрий,
 190 Взяв її до себе за багате віно.

- Єго Хвила сивий до путя доводив
 І любив притьменне, як рідного сина.
 Третім рядом радив Пизандр Мемаленко,
 За всіх Мирмидонів в ратищі сильні-
 [щий,
 195 Тільки окрім друга славного Пилєнка.
 А четвертим рядом старий Хвиниґ ра-
 [див,
 Пятим Лаверченко, славний Алкимидон,
 А над ними всіми володав Ахилло.
 Він і військо строїв і сильне їм мовив :
 200 „Тепер, Мирмидони, того не забудьте,
 Як ви на Троянів з кораблів грозились.
 Тоді із вас кажний говорив на мене,
 Що Пилєнка мати жовчю годувала,
 Що він дарма держить військо коло
 [суден,
 205 Що лучше до дому суднами вернуть ся,
 Коли єму в серце злість така запала.
 Так ви говорили — тепер прийшло время
 І те перед вами, чого ви бажали;
 Хто чуєть ся в силі, вдарьте на Троя-
 [нів.“
 210 І душа і сила в кажному піднялась,
 І кинулось військо, вчувши отамана.
 Як стїну край дому із крепкого камню
 Чоловік збудує, щоб не віяв вітер,
 Так шеломи стали та круглії щити,
 215 Щит до щиту шільво, шелом до шелому.
 Шеломи стулялись круглими боками.

- Так стояли густо один край другого.
 І хоробрий Патрокло з другом Автомедом
 Стали попереду, жадаючи битись,
 220 Перед Мирмидонів. Тим часом Ахилло
 Пійшов до наміту, і одімкнув скриню
 Пишну та хорошу, що її Хеттида
 На судно поклала і в ню наложила
 Сорочок, жупанів і килимів різних.
 225 Там була і чарка, що ніхто в Ахилла
 Не пив вина з неї і з богів нікому
 З неї не зливалось окрім Дія батька.
 Взяв він ту чарку, сїркою очистив,
 Потому водою текучою вимив,
 230 Умив собі руки, налив вина повну,
 І став він молитись і вино зливати,
 Дивлючись на небо — і Дій почав слу-
 [хать :
 „Дію мій додонський, Дію мій Пелаз-
 [ський,
 Що живеш в Долонї, де Селли-пророки
 235 І ніг не вмивають і сплять без постелї!
 Коли ти одної молитви послухав
 І мене вповажив і скарав Данаїв,
 Так і тепер, Дію, вчини мою волю :
 Сам я остаю ся в стану коло суден,
 240 А шлю друга свого з військом мирми-
 [донським.
 Дайже ему слави, Дію усевидний!
 Усьміль его серце, нехай Ектор знає,
 Чи вміє слуга наш і сам зоювати,

- Чи може тоді лиш єго руки сильні,
 245 Коли й я вихожу бити ся на поле.
 А коли погибель од суден одверне,
 Дай єму здорово до суден вернутись
 Із цілим оружам і цілим народом.“
 Молив ся Ахилло — і Дій єго слухав
- 250 І на одно зволив, на друге не зволив;
 Дав тому од суден погибель одняти,
 Та не дав здорово з бійки повернути.
 І він зливи зливши, Дію помолившись,
 Пійшов до наміту, сховав чарку в скриню,
- 255 І вийшов ізнову, бо серце бажало
 Побачити бійку Троян та Ахеїв.
 А вони з Патроклом уже виступали,
 Щоб гордо ударить на військо троян-
 [ське,
 І сипали разом мов злючії оси,
 260 Коли їх розсердять маленькії діти
 При биті дорозі гніздо розкопавши.
 Молодість на многих чуже лихо зводитьь.
 Часами проходить який подорожний,
 З небачки зачепить, завзятії оси
- 265 Так єго й опадуть рятуючи діток. —
 Так і Мирмидони із серцем завзятим
 З суден висипали. Крики страшні встали.
 Патрокло що сили гукав на дружину:
 „Мирмидони, слуги Пилєнка Ахилла!
- 270 Будьте молодцями! Почуйте ся в силі,
 Щоб нам Пилієнку, лучшому з Аргеїв,
 Слави роздобути і єго дружині!

Щоб відомо було й царю Атрієнку,
Що він обезславив лучшего з Ахеїв.“

275 І сила і серце в кожному піднялось,
Пійшли на Троянів і навколо суден
Вдарило луною од гуку Ахеїв.

Тільки що Трояви взріли Менитєнка,
Єго і візницю у яснії збруї,

280 Так душа й опала і строї здрігнули.
Думали, край суден скорохід Ахилло
Забув свої гніви, миром помирив ся,
І кажний виглядав, куда-б утікати.

І Патрокло первий ратищем ударив
285 В саму середину, де найбільше було,
Саме коло судна та Протесилая.

І вдарив Пирехма, що конних Пеонів
Вивів з Амидону, з широкого Аксу.

В плече єго вдарив — і він застогнавши
290 На ознак звалив ся. Пеони жахнулись.
Патрокло завдав їм великого страху,
Що вбив отамана найлучшого в бою.
Він визволив судна і погасив пламя.
Ошмаляне судно так і остало ся.

295 Трояни втікали. Данаї глібокі
Судна забирали; шум великий став ся.
Як з гори крутої, з самої вершини,
Часом Дій гремучий чорну хмару здійме
І з'являть ся скали і ліси і гори

300 І з'явить ся в небі прострінь безко-
[нешна, —

Оттак і Данаї судно погасивши

- Стали спочивати; но бійка не тихла.
 Трояни од бою хоробрих Ахеїв
 Не разом тікали од кораблів чорних,
 305 А кидали судна тільки по неволі.
 Воєвода в бою різав воєводу.
 Славний Минетєнко ратищем наздогін
 Вдарив Арїкла, ратище на вилїт
 Стегно проколело і кістку пробило,
 310 І той повалив ся на ознак на землю.
 Менелай хоробрий ударив Хтоанта
 В одкритїї груди і життя позбавив.
 Хвиленко Амхикла здалеку завважив,
 І єго на зустріч по ногах ударив,
 315 Де мяса найбільше, і мідная клюга
 Жили перервала і тьма очи вкрила.
 Із двох Несторєнків Антилох Атимна
 Ратищем ударив в самі здуховини,
 І він повалив ся. За брата озлившись
 320 Марїї в Антилоха ратищем прицілив,
 Ставши коло трупа, но Хтрасимид силь-
 [ний
 Перше в єго вцілив і не промахнув ся:
 В плече єго вдарив і ратище остре
 Мясо проколело і кості пробило.
 325 Він об землю хропнув і тьма очи вкри-
 [ла. —
 Так то од двох братів, од двох Несто-
 [ренків,
 Пійшли до Єреву други Сарпидона,
 Сини Мисодара, того що Химеру

- Згодував лихую на людськеє горе.
- 330 Аянт Оіленко напав на Клеввула,
Коли він спіткнув ся, і порішив зараз:
Мечем колодчастим сунув єму в шию,
І меч розігрів ся, і яснії очи
Вкрила смерть червона та Мара лихая.
- 335 Пинелій із Ликом разом ізійшли ся;
Вони свої мимо ратища пустили
І на мечі стали. Но Ликон ударив
Того по шоломі і меч покришив ся,
А Пинел ударив в шию по під вухо
- 340 І перетяв шию і на одні шкурі
Голова повисла і жили знімили.
Мирйон Акаманта, як сїдав на коні,
Ногами підбігши в плече єго вдарив.
Він упав з теліжки і очи стемніли.
- 345 Ідомень ударив в зуби Ериманта,
Мідь на виліт вийшла по під самим
[мозком
І кості пробила. Побили ся зуби,
Кривлею налились єго очи ясні
І ротом і носом пійшла кров із него,
- 350 І хмара смертельна єго обгорнула.
Так то воювали гетьмани данайські,
Як вовки з козами або з баранами,
Коли вони в ростіч побредуть горами
В пастуха дурного. Вовки тее бачать
- 355 І враз нападають і деруть безсильних.
От так і Данаї з Троянами бились,
А тії втікали, не дбали за бійку.

- Аянт здоровенний все Ектора мірав
 Ратищем ударить, но сьмілий до бою
- 360 Він щитом воловим покрив свої плечі
 Лиш оком проводив ратища та стріли;
 Він бачив, що бійка почала мінитись;
 Він остав ся тільки рятувать дружину.
 Як хмара з Олимпу пустить ся по небу,
- 365 Як Дій пійшла бурю в ясну погоду,
 Так од суден встали і крики і біги.
 Трояни не в строях за рів одступали,
 Ектора з оружам коні перенесли;
 Він кинув Троянів за ровом глібоким.
- 370 Много бистрі коні дишлів поломили
 І царських теліжок в рову покидали.
 А Патрокло гнав ся кличучи Данаїв,
 Гублячи Троянів; вони всі дороги
 З криками займали і збивали порох
- 375 До самої хмари. Простягались коні
 Біжучи до міста од суден, намітів.
 Патрокло-ж де більше збивало ся вій-
 [сько,
 Туди й наганяв ся і храбрі під осі
 З теліжок летіли, теліжки валились;
- 380 Бо вже єго коні й за рів перегнались
 (Тії, що Пилєнку боги дарували).
 Вів забажав тяжко Ектора побити,
 Та бистрії коні винесли од єго.
 Як чорная стогне земля під дощами
- 385 В осїнню пору, коли Дій із неба
 Ллє воду сильну, злючись на Темягів,

Що силою в радї чинять суд неправий
 І правду вигонять богів не боячись ;
 У всіх у них ріки з берегів виходять,
 390 Од скал одривають каміня велике,
 З ревом протікають у море червоне
 І людськую працю нищать по дорозі,—
 Так троянські коні з ревом утікали.

Тим часом Патрокло одрізав передних,
 395 І зараз до суден знову обернув їх.
 Він їм не дозволив до міста втікати ;
 Він їх меж рікою, суднами й стіною
 Почав побивати і многим оддячив.

Первого Проноя він ратищем двигнув
 400 У голії груди і той повалив ся.
 Другого Хтестора, Інон'вого сина,
 Як він наклонив ся йдучи на теліжку
 І щось почав думать і випустив віжки, —
 Так він підступивши ратищем і вдарив
 405 У правую челюсть, прогнав через зуби
 І так через козла і волік до себе.

Як рибак на скелі, що видалась в море,
 Тягне сьвяту рибу ниткою та мідю, —
 Так тягнув він того списою з теліжки,
 410 І той ротом хронув і дух з его вий-
 [шов.

Потім Ериала камінем на зустріч
 У голову вдарив і голова трісла
 В шеломі тяжкому і він повалив ся
 І смерть душегубна по єму розлилась.
 415 Потім Амхвотера, Ерима, Епанта,

Еха, Тлиполема Дамасторієнка,
 Іхвія, Евиппа, Пира й Полимिला
 Положив раз по раз на землю родючу.

Сарпидон поглянув на свою дружину
 420 Побиту Патроклом, сином Менитія,
 Гукнув на Ликіян і став їх соромить:
 „Стид вам утікати! Храбрить ся, Ли-

[кійці!

Пійду, попитаю, хто се такий сильний,
 Що так много лиха наробив Троянам
 425 І многим хоробрим укоротив віку.“

І живо з оружам скочив із теліжки;
 Патрокло побачив тай собі з теліжки.
 Як два кривоносих шуляки когтистих
 На горі крутії з криком стають битись,
 430 То так вони з криком кинулись до бою.
 Аж глянув Кроненко і поболів серцем,
 І мовив до Ири і сестри і жінки:

„Лихо-ж мое тяжке! Се вже Сарпи-
 [дону

Доля присудила вмерти од Патрокла!
 435 Думаю й не знаю, що мені чинити:
 Чи мені живого єго з бійки взяти
 І знову в Ликії родючі поставить,
 Чи єго згубити рукою Патрокла.“

Аж єму сказала Ира волоока:
 440 „Та що-ж бо ти кажеш, сумний Кронї-
 [єнку?

Чи вже-ж таки того, що мав таки вмерти,
 Ти хочеш од смерти на сьвіт визволяти?

Роби — но не всі ми на тебе приста-
[нем;

А лучше послухай, що я тобі скажу:
445 Як ти Сарпидона одішлеш до дому,
Так знай, що і другий із богів захоче
Одіслати з бійки любимого сина.

Бо синів безсмертних немало воює
Пріямове місто. Гнів великий буде.
450 А скільки не любить, як не болить сер-
[це,

Суди єму вмерти на тяжкій бійці
Од руки Патрокла, сина Менітія.
Коли-ж з него вийде єго дух та пара,
Нехай Смерть із Соном несуть єго тіло
455 Туда, де ликійський народ проживає.
Там єму родина над тілом поставить
І стовп і могилу, — бо то вдяка мер-
[твим.“

І послухав батько і людський і божий,
І послав із неба кровавую росу
460 На честь свого сина, що єго Патрокло
Мав убити в Трої, далеко од роду.

Тільки що до купи обидва зійшли ся,
Патрокло од разу убив Хтарсиміла,
Що лучшим слугою був у Сарпидона:
465 У черево влучив і життя позбавив.
А Сарпидон в єго ратищем прицілив,
А вдарив Пидаса в правую лопатку:
І захронів сильний збуваючись духу
І хропнув ся тяжко і духу позбув ся.

- 470 І кинулись ті два, ярмо затріщало,
 І спустились віжки, як він повалив ся.
 Но Автомец сильний найшов тому раду,
 Живо меч великий вихватив од боку
 І живо одрізав коня пристяжного,
- 475 І ті рівно стали під рівнії віжки,
 А тії два знову взяли ся до бійки.
 Сарпидон ізнову ратищем не вцілив,
 Воно пролетіло понад плече ліве,
 Єго не зайняло. А кинув Патрокло,
- 480 Так спіса не дарма із рук полетіла:
 Вона єму встрягла в одягняне серце
 І він повалив ся як дуб, як тополя,
 Як сосна висока, що на горах теслі
 Її підрубають, щоб строїти судно, —
- 485 Так він перед кіньми лежав розтягнув-
 [шись
 І скрипів зубами драпаючи землю.
 І як лев з невидна на вола наскочить,
 Вола вогньового, найлучшого в стадї,
 І він реве тяжко в левині пащеці, —
- 490 Так ликійський гетьман звалений Па-
 [троклом
 Ревав тоді з серцем до свої дружини:
 „Главку мій єдиний, славний отамане!
 Тепер тобі треба храбрість показати
 І бійки бажати, коли ти хоробрій.
- 495 Підійми ликійських усіх отаманів,
 Щоб за Сарпидона усі пійшли битись,
 Та і сам за мене ратищем побий ся,

Бо я тобі буду соромом і встидом
 По вічній віки, як із мене зброю
 500 Ахеї здіймуть при кораблях чорних.
 Бери ся-ж ти добре і поруш все вій-
 [сько!“

І смерть его очи і ніс обгорнула.
 Той ему пятою наступив на груди
 І ратище вийняв разом із плівкою,
 505 І з остриєм разом душу з его вийняв.
 А там Мирмидони коней перейняли,
 Що стали тікати, як він їх покинув.
 І жаль стало Главку вчувши его го-
 [лос,

І рвало ся серце, що й сам занедужав.
 510 І він ухопив ся за плече пробите.
 Тевкер его влучив острою стрілою
 На стіні високі, бючись за дружину;
 Так він Аполлону і почав молитись:
 „Учуй мене, царю, в Трої чи в Ли-
 [кії,

515 Бо всюди ти чуєш жалі чоловічі!
 Так і мої жалі вислухай сьогодні.
 Рана моя сильна, рука моя всюди
 Білю розболілась, кров не перестала
 З рани витікати, плече обімліло.
 520 Не можу ні битись, ні ратища взяти,
 А згинув син Діїв Сарпидон могучий,—
 Не запоміг батько рідній дитині.
 Запоможи-ж, царю, сділи мою рану,
 Здійми мої болі, подай мені силу,

- 525 Поможи Ликіян до бійки підняти
І мені самому за вбитого битись.“
І вчув ту молитву Аполлон мисливий,
Одняв біль од него, в глибокій рані
Чорну кров затримав і дав душі силу.
- 530 Пізнав Главко серцем і зрадів душею,
Що сам бог великий вчув єго молитву.
І спершу ликійських підняв отаманів,
Щоб за Сарпидона усі йшли битись,
Потім і троянських; пійшов до Панх-
[тенна,
- 535 До Полидаманта і до Агинора,
Потім до Енея й Ектора добрав ся,
Став коло них близько і бистро промо-
[вив :
- „Екторе! Ти кинув своїх побратимів,
Що вони за тебе далеко од роду
- 540 Душі покладають, а тобі й байдуже.
Вбито Сарпидона, ликського гетьмана,
Що правдою радив і стеріг Ликію.
Єго од Патрокла ратищем убито.
Устаньте-ж ви, милі, серцем осердїть ся,
- 545 Щоб з єго не зняли зброї Мирмидони,
Бо вони озлились за своїх Данаїв,
Що ми їх край суден бистрих погубили.“
І туга тяжкая на Троян напала,
Бо хоч він чужий був, а все-ж помагав їм
- 550 Місто боронити, бо так багато
Війська в єго було і сам був хоробрий.
І всі пійшли разом, Ектор попереду.

Він тяжко озлив ся за смерть Сарпи-
[дона.

Тим часом Патрокло підіймав Ахеїв,
555 І спершу промовив до хорбрых Аянтів :

„От тепер, Аянти, ворогам завдайте,
Як перш завдавали, або іще лучше !

Вбив я Сарпидона, що первий на стїни
Ахейській вийшов. Як би єго взяти
560 Та збрую ізняти, та ще із дружини
Кого положити холодною мідю !“

Но вони й самї до того палали.

І тїлько Трояни, Ликїї й Ахеї

Та ще Мирмидони вистроїли строї,
565 Враз і бїйка сильна встала коло трупа.
Тяжко загреміло різнеє оружа

І Дїй казав ночі тую бїйку вкрити,

Щоб бїйка за сина пропащею була.

З початку Трояни побили Ахеїв,
570 І згинув не простий в війську мирми-
[донськїм,

А син Агаклїя, Епїгїй хоробрий,

Що радив з початку в городї Вудїї,

А потому вбивши якогось там пана

Утік до Пилїя і славної Хетти.

575 Вони і послали єго із Ахиллом
В Ілїон широкий з Троянами битись.

Єго коло трупа у голову Ектор

Камїнем і вдарив і голова трїсла

В шеломї тяжкому ; він упав на трупа

580 І смерть душегубна на єго пролилась.

- Пожалів Патрокло, що товариш згинув,
 Скочив із передних як той яструб хи-
 [жий,
 Що пустить ся бити шпаків або галок.
 Так і ти, Патрокло, вдарив на Ликіян,
 585 Та на Троян вдарив озлившись за друга.
 І вдарив Ственела, сина Іхтеменя,
 Камінем по шиї і перервав жили.
 Ектор і Трояни добре подали ся,
 Як ратище довге може пролетіти,
 590 Коли єго кине чоловік на виграх,
 Або в бійці кине на ворогів лютих, —
 Так Трояни збиті назад подали ся.
 Но Главко, хоробрий отаман ликійський,
 Разом обернув ся і вбив Вахтиклія,
 595 Халкон'вого сина, що живши в Елладі
 Великим багатством дивив Мирмидонів.
 Главко єго в груди ратищем ударив,
 Разом обернувшись, як той мав догнати,
 І він повалив ся. По нїм затужили
 600 Хоробрі Ахеї, Трояни зраділи,
 І купою збились кругом єго тіла.
 Но й Ахеї сильні сильне наступали.
 І Миріон первий убив Лаогона,
 Сина Онитора, що був попом вірним
 605 В ідійського Дія і мав ся за бога.
 Він єго ударив в челюсть по під вухо,
 І дух з єго вийшов і тьма єго вкрила.
 Еней у Миріона ратищем прицілив,
 Думає єго вбити закритого щитом:

- 610 Но він теє вглянув і міді вхилив ся
 Назад перегнувшись, і ратище довге
 В землю закопалось і довго тремтіло,
 Поки в нім не згасла Ярієва сила.
 (Анхизова клюга в землі трепетала,
 615 Вона з рук могучих дарма пролетіла).
 І Еней озлив ся і в злості промовив :
 „Танцюй, Миривоне, а мідь моя живо
 Тебе-б проколола, як би я поцілив.“
 Аж до єго мовив Миріон хоробрий :
 620 „Трудно тобі буде, хоробрий Енею,
 Всіх людей побити, хто на тебе вийде.
 А відомо теє, що і ти смертельний,
 І щоб я й тебе лиш ратищем поцілив,
 Так дарма що сильний і кренкий на
 [руки,
 625 Дав би й мені славу, а Невиду душу.“
 Аж до єго мовив славний Менитенко :
 „Мирйоне хоробрий, що-ж ти розмо-
 [вляєш?
 Скільки не ганьби їх, а певно Трояни
 Трупа не покинуть, поки хто не згине.
 630 Мова добра в радї, а на війні руки ;
 Треба лучше битись, а не розмовляти.“
 І сам по переду, а той за ним слї-
 [дом.
 Як стукот великий по горах високих
 Чуєть ся далеко, коли ліс рубають,
 635 То так по долині розходив ся греміт
 Од кренкої міді та щитів волоних,

- Що по них мечами й ратищами били.
 Трудно Сарпидона і пізнати було,
 Так він був стрілами, порохом та кровю
 640 З голови покритий по самії п'яти.
 А ті коло єго як мухи в оборі,
 Що гудуть навколо гладущиків повних
 В весіннюю пору, як молоко доять, —
 Так ті коло єго. І сам Дій із неба
 645 Очей своїх яєних в бійки не одводив,
 І довго дивив ся і думкою думав,
 Що єму робити з смертею Патрокла?
 Чи так єму дати, щоб на сему-ж бою
 Коло Сарпидона єго убив Ектор
 650 Точеною мідю і взяв єго зброю,
 Чи ще єму дати трохи погуляти.
 І та єму дума лучшою здала ся,
 Щоби храбрый чура Пилєнка Ахилла
 Ектора й Троянів одігнав іще раз
 655 До самого міста і погубив многих.
 І Ектору разом послав страх на серце:
 Він став на теліжку і сам став тікати
 І звати Троянів, бо знав Дія волю.
 Не встояли й Лики і ті утікали,
 660 Бачучи, що царь їх у серце пробитий
 І трупами вкритий, бо вбито не мало,
 Як підняв Кроненко бійку коло єго.
 І ті зняли зброю з плечей Сарпидона
 Мідяну, хорошу, і її дружині
 665 Казав Менитенко на судна однести.
 А Дій Хмарозборець мовив Аполлону:

- „Іди, Аполлоне, утри кров червону
 З рани Сарпидона, занеси далеко,
 І там омий тіло, намасти духами,
 670 Надягни на єго одєжу пахучу
 І пошли послами, з роду близнюками,
 Смертею і Соном, щоб єго занесли
 Туди, де ликійський народ проживає.
 Там єму родина над тілом поставить
 675 І стовп і могилу, бо то вдяка мертвим.“
 І послухав батька Аполлон мисливий,
 Пійшов з гори Іди на поле кроваве,
 Утер кров червону з рани Сарпидона
 І поніс далеко і там обмив тіло,
 680 І намастив миром, одягнув пахуче,
 І послав послами, з роду близнюками,
 Смертею і Соном, щоб вони занесли
 Туда, де ликійський народ проживає.
 Патрокло, звелівши коней поганяти,
 685 Гнав на своє лихо Троян та Ликіян.
 Щоб дурень послухав ради Пилієнка,
 Може-б і утік він од чорної смерти.
 Та Дієва воля сильніща за людську,
 (Він сильного спудить і силу одійме,
 690 Дарма, що на бійку і сам підіймає).
 Так і в єго грудях він підійняв силу.
 Кого-ж ти вбив спершу, кого й на
 [останку,
 Поки тебе боги на смерть не позвали?
 А спершу Адриста, Автона, Ехекла,
 695 Перма, Епистора, та ще Меланиппа ;

Під кінець Еласа, Мула і Пиларта ;
 Се вбиті, а другі пустили ся в ростіч.

От так би Ахеї Трою і забрали
 З під руки Патрокла, бо він сильне
 [бив ся ;

700 Щоб тільки на башту не став Аполлон
 [сам

Та тим не зломислив, Троян не посилив.
 Бо тричи Патрокло на стіну вилазив,
 І Аполлон тричи спихав его з неї
 Божою рукою у щит его бючи.

705 Коли-ж у четверте він на стіну скочив,
 До его озвавшись Аполлон промовив :

„Одійди, Патрєкле ! Не тобі судилось
 Троянськеє місто ратищем узяти.
 Судилось Ахиллу, кращому за тебе.“

710 Мовив -- і Патрокло одійшов од міста,
 Боячи ся гніву бога Аполлона.

Ектор стояв кіньми у скейськїї брамі
 І думав, чи битись до війська вернув-
 [шись,

Чи військо збирати в місті за стїнами ?

715 Коли-ж він так думав, прийшов Аполлон
 [сам

І став коло его в постатї Асія,
 Що був рідним дядьком Ектора самого
 І брата Екави, а сином Диманта,
 І жив у Хригїї край річки Сангару.

720 Аполлон, син Дїя, до его і мовив :

„Чого кинув бійку? Не слід так ро-
[бити.

Коли-б я був тільки сильніший за тебе,
Тоді-б ти од страху кинув ся втікати.
Тепер на Патрокла жени свої коні,

725 Може бог поможе і его побити.“

Мовив бог і здимів поміже народом,
А могучий Ектор казав Евріону
Коней поганяти. А Поллон тим часом
Розсіював смуту по війську аргейським

730 І будив до слави Ектора й Троянів.

І Ектор погнав ся і не бив Данаїв.
Він розігнав коні прямо на Патрокла.
Но Патрокло живо скочив із теліжки,
Ратище у праву, а в лівую руку

735 Схопив камінь острій, на силу обнявши,

І кинув не дарма: камінь розлетів ся
І вдарив візницю, славного Кеврона,
З ліва Пріяменка; він як держав віжки,
Так его по лобі камінем і вдарив

740 І здер ему брови, і перебив кості,

І очи від ноги на землю упали
І він мов нирець той полетів з теліжки,
І враз через кості душа з его вийшла.
І з него сьміючись Патрокло промовив:

745 „Що-ж за хлопець жвавий, та як же
[й ниряє!

Бути-б ему тільки на рибному морі,
Так він би скойками міг би годувати,
Ниряючи з судна і в самую бурю.

- На полі і з коней і то ще ниряє,
 750 Так у Троян, знати, є нирці хороші.“
 І на Кевріона як лев напустив ся,
 Що єго в оборі вдарять по під груди
 І буйная сила єго погубляє, —
 Так на Кевріона Патрокло пустив ся.
 755 Но і Ектор сильний скочив із теліжки
 І над Кевріоном, як тії два леви,
 Що на горах бють ся за вбитую сарну,
 Обидва голодні, вони сильно бють ся, —
 Так над Кевріоном тих два отамани,
 760 Патрокл Менитенко і Ектор могучий,
 Один на другого мідею грозились.
 І Ектор ісціпив за голову трупа,
 Патрокло за ноги і край них страшную
 Трояни й Данаї бійку розпочали.
 765 Як Евір із Нотом на горні вершині
 Разом ізбіжать ся і стануть троццяти
 Ясені і буки, дерен твердошкурий;
 Одна в другу бють ся жилавії віти
 З шумом превеликим і ломлять ся з тріс-
 [ком, —
 770 Так били ся разом Трояни й Ахеї
 І ніхто не думав з поля утікати.
 Много впало ратищ кругом Кевріона,
 Много стріл злетіло пуццаних із лука,
 І щитів не мало крєпкеє каміня
 775 Над ним потрощило, а він славний
 [слави

Лежав миже ними і забув за коней.

І поки не стало Сонце на полудень,
Поти рівно бились і народ валив ся.
Но як стало Сонце к вечеру склонять
[ся,

780 Так стали Ахеї Троян замагати,
І з під стріл троянських взяли Кевріона,
І пишную зброю з плечей его зняли.

І ринув Патрокло на гибель Троянів,
І тричи вривав ся з криком превеликим,
785 І тричи по девять вбивав отаманів;
Коли-ж ти в четверте ринув ся, Патро-
[кле,

Тогди і твоя вже настала кончина,
Бо на тебе вийшов Аполлон могучий.
Патрокло не бачив стосильного бога:

790 Він ішов до его туманом закритий,
І став ему ззаду і вдарив у спину
Крепкою рукою, — в очах потемніло.
І з голови шелом збив Аполлон сильний,
І мідяний шелом з дзвоном покотив ся

795 Під кінські копита — і там обвалював ся
Порохом і кровю. Перше не судилось
Шеломові сему в поросі валятись,
Бо він чоло красив храброго Ахилла,
А тепер судив Дій Ектору носити,

800 Бо близька вже була і его погибель.
В руках его трісло ратище велике
Крепкеє, тяжкеє, заковане мідю

І щит превисокий з плечей повалив ся,
 І розпустив брою Аполлон на єму,
 805 І серце зімліло і жили зніміли.

Став він як заритий. І ратищем острим
 Вдарив єго з заду Дарданин хоробрый,
 Евихор Панхтенко, що був і візниця
 І ратищник сильний і жвавий на ноги.

810 Він двадцять до разу побив отаманів,
 Ще лиш як учив ся бити ся з теліжки.
 Но і сей, Патрокле, не збив тебе разом.
 Він знову од тебе одскочив до війська,
 Вирвавши із рани ратище кленове.

815 Не сьмів на Патрокла і голого стати.
 І Патрокло богом і ратищем збитий
 Почав одступати, тікаючи смерти.

Ектор, як завважив храброго Патро-
 [кла,

Що він одступає, проколяний мідю,
 820 Пробіг через військо і ратищем вдарив
 В самі здуховини і прогнав на виліт.
 Хропнув ся Патрокло. Ахеї здрігнули.

Як лев злютувавшись кабана вбиває,
 Як стане з ним битись на горі крутій
 825 За воду мілкую, обидва жажденні,
 І лев заморивши кабана вбиває :

Так і в Менитенка, що погубив многих,
 Ектор Пріяменко душу одіймає.

І живо хвалячись почав говорити :
 830 „Мабуть місто взяти думав ти, Па-
 [трокле,

- І жінок троянських у полон побрати
 І на суднах взяти в свою рідню землю.
 Но за ними, дурню, і Ектора коні
 По полю літають, і я сам за ними
 835 З Троянами бю ся, щоб їх заступити.
 І тебе, Патрокле, їстимуть ворони.
 Не прийшов Ахилло тебе рятувати,
 А як слав на бійку, то знать тобі мовив:
 Не приходь, Патрокле, до суден глібо-
 [ких,
 840 Аж поки на грудях Ектора самого
 Не пробеш сорочки залитої кровю.
 Так він тобі мовив, — а ти і повірив.“
 Аж Патрокло сильний вмираючи мо-
 [вив:
 „Екторе! Хвали ся! Аполлон з Кро-
 [ненком
 845 Тобі славу дали, а мене побили.
 Вони з плеча мого збрую іздійняли,
 А таких як сам ти щоби двадцять стало,
 Всі-б вони пропали од ратища мого.
 Била мене й доля і Летин син сильний,
 850 І Евхвор хоробрий, а ти уже третій.
 Но і ти послухай, що я тобі скажу:
 Не довго і сам ти поживеш на сьвітї.
 Смерть твоя з Марою стоїть за плечима,
 І живо заморить рукою Ахилла.“
 855 І кінець смертельний урвав єго мову.
 Душа з єго вийшла і пійшла к Невиду,
 Жаліючи сили й віку молодого.

Аж Ектор до єго і вмерлого мовив :
 „Та що ти, Патрокле, так менї віщу-
 [єш ?

860 Кому тєє знати, чи я, чи Ахилло
 Од ратища мого позбудуть ся духу ?“

І мовив і трупа наступив пятою,
 І ратище вирвав, аж повернув трупа.
 І зараз пустив ся за Автомедонтом,

865 Выборним слугою сильного Ахилла.
 Но єго унесли ті бистрії конї,
 Що боги Пилїю на дар дарували.

ТКАНЬ.

Евхворвій здирає Патроклову зброю, но єго Менелай убиває (1—160). Ектор з намови Аполлона кидає доганяти Автомедонта, обдирає Патроклову зброю і самес тіло хоче захопити, но Менелай кличе старшого Аянта (61—139). Ектор од Аянта одступає, но осоромляний Главком, він бере на себе Ахиллову зброю, кидасть ся знову тіло одбивати і горячить військо. Но в-ту саму пору найлучших Ахеїв Менелай скликає (140—261). І на однім місті Менелай і Ектор з своїми дружинами бійку підіймають: одні не пускають тіла, другі виривають (262—425). Аж Дій дає силу і коням Ахилла, хоч вони й тужили по смерти Патрокла: Автомедонт із Алкимедонтом на них виїжджають (425—483). Ектор, Еней і другі Трояни хочуть їх одбити, но їх удержують Ахеї—і знову стає бійка за тіло Патрокла і в нї Менелаю помагає Паллада, а Ектору Аполлон і Дій (484—596). На остаток Ахеї подають ся; сам Аянт Теламонів вибивасть ся із сили і по єго наказу Менелай посилає Антилоха сказати Ахиллу, що Патрокла вбито і бійку програно (597—701). Антилох одходить, Менелай з Миривноном несуть Патроклове тіло, а Аянти слідом врагів одбивають (702—761).

Збірка сімнадцята.

—
Храбрість Менелая.

- Пізнав Атрієнко, Менелай хоробрий,
 Що в бійці Патрокла Троянами вбито ;
 Кинув ся з передних у міднії збрюї,
 І як та телиця край свого теляти,
 5 Що вперве родила і муки зазнала,
 Так коло Патрокла і він став ходити
 І ратище зважив і щита наставив,
 Готовий убити, хтоб не підступив ся.
 Но храбрій Панхтенко не міг позабути
 10 Вбитого Патрокла — і він підступив ся,
 І до Менелая почав говорити :
 „Славний Менелая, царю Атрієнку !
 Покинь сего трупа, іди од добичі.
 Ніхто перш од мене із славних Троянів
 15 Ратищем Патрокла на бійці не вдарив.
 Так мені одному дай і славу взяти,
 А то і тебе вбю і духу позбавлю.“
 Менелай озлившись до єго і мовив :
 „Батечку-ж мій, Дію ! Не горазд хвалить
 [ся,
 20 Бо так не гордять ся ні парди, ні леви,
 Ні дикії свиції, що у них у грудях
 Більшая далеко сила пробуває,
 Як тії гордять ся Панхтенкові діти.
 Но Іперинора гордість не закрила,

- 25 Він мене безславив і гірко сьміяв ся,
 Казав, що з Данаїв я воїн найгірший;
 Но не сам собою пійшов він од мене
 Порадувать жінку та свою родину.
 От так я і в тобі скрушу твою силу,
- 30 Коли ти підступиш. Но я тобі кажу,
 Одійди без лиха, не стій против мене,
 Бо що з того буде, і дурневі видно.“
 Но той не повірив і до єго мовив :
- „Тепер я оддячу тобі, Менелаю,
 35 І за свого брата, щоб ти не хвалив ся,
 Що в теремі жінку учинив вдовою,
 Що завдав родині і туги, і жалю.
 І од них я тугу тяжкою одійму,
 Коли з тебе здійму голову і зброю
- 40 І оддам Панхтою та матері Хвронті.
 Зараз буде видно і діло покаже,
 Що у кого візьме, чи сила, чи побіг.“
 І ратищем кинув по круглому щиту,
 Та не пробив міді, остріє погнулось
- 45 У крепкому щиті. Но ратищем двинув
 Менелай хоробрий Дію помолившись,
 І в самеє воле на здогін ударив,
 Та ще і упер ся тяжкою рукою ;
 І клюга на виліт пройшла через шию.
- 50 Він хропнув об землю і гримнула зброя,
 І кровю облилось пишнее волося,
 Навкруги обвите золотом та сріблом.
 Як тая маслина, що її господарь
 В затінку посадить, росте над водою

- 55 Пишна та хороша, колишеть ся тихо
 Од тихого вітру і цвите весело,
 А зірветь ся буря — і з корінем разом
 Викорчить маслину, по землі простелить, —
 Так того Панхтенка, славного Евхорва,
 60 Побив і зняв зброю Менелай хоробрий.
 Як лев горохижий, в свої силі певний,
 Що вхопить у стаді кращюю телицю,
 Перегризе шию крепкими зубами,
 І кров і утробу разом пожирає, —
- 65 Кругом єго всюди люди і собаки
 Крики підіймають, а ніхто не хоче
 Вийти против єго, бо каждому страшно :
 Так нікому в серці духу не достало
 Против Менелая хороброго стати.
- 70 Він живо забрав би і зброю Панхтенка,
 Щоб не став за єго Аполлон могучий.
 Він на Менелая Ектора підмовив.
 Ставши коло єго у постаті Менти,
 Отамана Кинів, Аполлон промовив :
- 75 „Екторе! Тепер ти бігаєш за кіньми
 Славного Яченка, но з людей ніхто їх
 Не може пійняти і справитись з ними
 Окриме Ахилла, безсмертної сина.
 А тою порою Менелай хоробрий
- 80 Над тілом Патрокла погубив Евхорва
 Славного Панхтенка і сили позбавив.“
 Промовив — і знову здимів серед вій-
 [ська,
 А Ектору в серце тяжка туга спала.

- Він глянув і бачить, що той уже зброю
 85 Почав обдерати, а той лежав мертвий,
 І кров з його рани чорна витікала;
 І вийшов з передних у мідній зброї,
 І гукав він тяжко і палав як Іхвест.
 І ті його гуки зачув Атрієнко
 90 І сам зажурив ся і став розважати.
 „Покину я зброю і сего Патрокла,
 Що зза мої чести поліг головою,
 Так Данаї всудять, як тільки побачать.
 А коли один я на Ектора стану,
 95 Так мене обійдуть навколо Трояни,
 Бо Ектор веде їх усіх за собою.
 Та що мої думці вагати ся дарма?
 Хто зважив ся-б тільки вийти против
 [того,
 Кому бог на поміч, тому певна кара.
 100 Данаї не всудять, як тільки побачать,
 Що я через бога Ектору дав поле.
 А коли найду де храброго Аянта,
 То ми з ним побем ся із самим нечи-
 [стим,
 Щоб тільки нам трупа вирвати Ахиллу;
 105 Усе-б таки було на пів біди лиха.“
 Поки-ж він вагав ся думкою та сер-
 [цем,
 А ті підступали і Ектор перед вів.
 І він кинув трупа і став одступати,
 Назад поглядати, як лев бородатий,
 110 Що люди й собаки криком і оружам

Гонять із обори — сила его спаде,
 І він по неволі тікає з обори;
 Так і Менелай той тікав од Патрокла.
 І прийшов до своїх і став обернувшись,
 115 Заглянув Аянта Теламонієнка.

Він бійкою правив по лівому боці,
 Підіймав дружину, замовляв до бою,
 Бо Аполлон сильний завдав її страху.
 Менелай до его і живо промовив:
 120 „Аянте! Ходи лиш битись за Патро-

кла;
 Коли-б хоч нагого взяти до Ахилла,
 Бо збрюю давно взяв Ектор шеломен-
 ний.“

І розбудив душу в храброму Аянті.
 Вийшов він з передних разом з Мене-
 лаєм,

125 А Ектор тягнув вже нагого Патрокла,
 Щоб острою мідю голову зрубати,
 А тулуб оддати собакам троянським.
 Аянт підійшов лиш — щит его як ба-

шта —
 І Ектор пустив ся до своїх тікати,
 130 І сів на теліжку, а збрюю Троянам
 Дав до міста нести на славу велику.
 Тоді Аянт щитом покрив Менитенка
 І став ніби лев той коло левеняток,
 Коли він веде їх і в темному лісі

135 На стрільців надійде. Він дивить ся
 [страшно

І брови напустить на самії очі :
 Так коло Патрокла Аянт побивав ся,
 А Менелай тільки стояв та журился,
 Великую тугу маючи на серці.

140 Аж Главк Іпполохів, отаман ликій-
 [ський

На Ектора глянув і мовив сердито :

„Гекторе ! Далеко тобі до хоробрих.
 Дарма й слава тая для страхополоха.
 Думай тепер місто один рятувати

145 Тільки з тим народом, що живе в Ільоні.
 А Лики не пійдуть за вашеє місто
 З Данаями битись, бо нема тим дяки,
 Що день і ніч бють ся з вашими вра-
 [гами.

Як ти і простого в бійці порятуєш,

150 Коли Сарпидона товариша свого
 Ти оддав Аргеям на полон добичу ?
 Не мало зробив він для міста і тебе,
 А ти побояв ся і псів одігнати.

Тепер хто із Ликів в мені віру має,

155 Так ходім до дому. Троя погибає.
 Бо коли-б Трояни стілько сили мали,
 Скільки тії мають, що за свою землю
 З клятими врагами бійку розпочали,
 То був би Патрокло живо в Ільоні,

160 А як би в велике Пріямове місто
 Він прибув убитий та з бою добутий,
 То дали-б Аргеї зброю Сарпидона
 І єго самого в Ільон однести.

Бо ти убив друга в лучшого з Аргеїв,
 165 Що в єго на суднах і дружина храбра.
 Но ти на Аянта не зважив ся стати.
 Ти на єго глянув перед тяжким боєм
 І не сьмів побитись, бо він хоробріщий.“

Аж промовив грізно Ектор шеломен-

[ний :

170 „Так і ти вже, Главку, мене попрекаєш!
 А я усе думав, що ти розумніщий
 Із цілого війська, що з Ликії вийшло.
 Та видно не тее, коли ти говориш,
 Що перед Аянтом я ніби не встояв.

175 Не страх мені бійка ні тупоти кінські,
 А все-ж Діїв розум завсігди мудріщий;
 Він сильного спудить і славу одійме.
 Та вже так ходім лиш і стань, подиви

[ся,

180 Чи весь день, як кажеш, буду полохли-

[вим,

Чи кого з Данаїв завзятого в силі
 Я положу трупом на трупі Патрокла.“

І голосом сильним гукнув на Троянів :

„Трояни, Ликійці і славні Дардани!

185 Будьте-ж молодцями та сили добудьте!
 А я одягну ся в Ахиллову зброю,
 Що її добув я, Патрокла побивши.“

І гукнув на військо Ектор шеломен-

[ний

І вийшов із бійки, він став доганяти

190 І живо догнав він вірную дружину,

- Що несла до міста Пилєнкову зброю ;
 Став по одаль бійки і передягнув ся.
 Свою дав Троянам нести до Ільону,
 А сам одягнув ся у зброю Ахилла,
- 195 Що боги небесні батькові судили,
 А старий на бійку дав рідному сину,
 Но син не посивів у батькові зброї.
 А Дій хмарозборець на єго дивив ся,
 Як він одягав ся в Пилєнкову зброю,
- 200 Кивав головою і думкою думав :
 „Не чуєш ти, бідний, що смерть за
 [плечима.
 Ти вдягаєш зброю того чоловіка,
 Що цїлее військо од єго трепече.
 Ти убив у єго найлучшого друга
- 205 І з плечей без права обдер єго зброю.
 Тобі й сам подав я великую силу,
 Но вже Андромаха тебе не діждеть ся,
 Не прийме од тебе зброї Пилієнка.“
 І повів Кроненко чорними бровами.
- 210 А Ектору зброя до тіла пристала
 І Ярїй дихнув їм і враз він набрав ся
 І сили і духу, і з криком пійшов він
 К своїм побратимам, усїм показав ся
 У ясній зброї славного Пилєнка,
- 215 І підняв, ідучи хорбрих отаманів
 Мествила, Медонта, Главка, Хтерсилоха,
 Потім Дисинора і Астеропея,
 Іпхотоя, Хворка, Хрома і Еннома.
 Усїх підійняв він бистрими словами :

- 220 „Послухайте, сильні полки побратим-
[ські!
Не лічби бажав я, не в лічбі мав нужду,
Коли вас просив я із городів ваших,
А щоб жінок наших та дітей маленьких
Ви порятували од вражих Ахеїв.
- 225 Для того я й люд свій податями нищу,
Щоб вам, побратимам, добре догодити.
Так ви і ставайте, чи прийдесть ся зги-
[нуть,
Чи бути здоровим, — така доля бійки.
А хто нам, Троянам, Патрокла добуде
- 230 І зібє Аянта, тому із добичі
Одна половина, а мені другая.
І честь ему буде рівная зо мною.“
Мовив — і всі разом пійшли на Да-
[наїв
Ратища піднявши; вони труп одбити
- 235 Хтіли од Аянта Теламонієнка,
Но самим прийшло ся полягти на трупі.
Аянт тільки глянув — гукнув к Мене-
[лаю:
„Брате Менелаю! Дієва дитино!
Либонь нам живими з бійки не верну-
[тись!
- 240 Не так і журу ся за тіло Патрокла,
Що пійде к собакам та птахам троян-
[ським,
Скільки я журу ся за себе й за тебе,
Бо хмарою Ектор ціле поле криє
І нам наступає погибель лихая.

- 245 Поклич кого, брате, може хто почує.“
 І послухав ради Менелай хоробрий,
 І голосом сильним гукнув на Данаїв :
- „Милі отамани і князі аргейські,
 Що враз з Менелаєм і Агамемноном
- 250 І людськеє петє і радите людом
 І маєте почесть і славу од Дія !
 Із вас мені трудно кожного пізнати,
 Таке серед бійки полумня палає ;
 Так самі вже йдїть ви і повнії гнїву
- 255 Не дайте Патрокла собакам троянським.“
 Зачув єго мову Аянт Оіленко
 І первий до єго пробіг через поле.
 За ним Ідоменій й Ідоменів чура,
 Мирійон хоробрий рівний до Евпала.
- 260 А що вже казати про других гетьманів,
 Що прийшли до бійки Ахеїв підняти ?
 Кинулись Трояви, Ектор по переду.
 І як то на гирлах Дієвої річки
 Ревє хвиля буйна і береги стогнуть,
- 265 Коли на них море хвилю викидає:
 З таким криком буйним кинулись Тро-
 [яни.
- Ахеї-ж стояли кругом Менитєнка
 Вкритїї щитами, і тьмою густою
 Обволік Кроєненко їх шеломи ясні.
- 270 Не був Менитєнко Дієві противний,
 Скільки не служив він тому Еяченку,
 Так Дій і не волив, щоб єго собаки
 Троянськії з'їли, і підняв дружину.

- Трояни Ахеїв первії побили.
- 275 Вони одступили, покинувши трупа,
 Но із них Трояни жадного не вбили,
 Тільки трупа взяли. Но й тії недовго
 Назад подавались. Їх живо посилив
 Аянт Теламонів, що видом і ділом
- 280 Був лучший з Данаїв послі Пилієнка.
 Він на перед ринув мов кабан той ди-
 [кий,
 Що ринувши з ліса в горах розсіває
 І собак зубастих і молодцх хлопців.
 Так син Теламонів, Аянт хоробрений,
- 285 Кинувшись розсипав троянськії строї,
 Що коло Патрокла готовії були
 Ёго в місто нести та слави добути.
 І вже Іппохтой, син пелазського Лихта,
 Патрокла за ноги волік через поле
- 290 Саме вище пятів ремінем звязавши,
 Ектору й Троянам радий прислужитись.
 Та лихо спіткало, — ніхто не порадив,
 Бо син Теламонів виринувши з купи
 З руки ёго вдарив у мідяний шелом,
- 295 І шелом розсїв ся удараний тяжко
 Кренкою рукою і ратищем мідним,
 І мозок кривавий по ратищу бризнув;
 Щезла ёго сила, і з рук опустил він
 Патроклові ноги на землю сирую,
- 300 І лицем на трупа трупом повалив ся
 В далі од Ларисси. Не вспів і за до-
 [гляд

- Батькам одплатити, недовго прожив він,
 Ратище Аянта віку вкоротило.
 Ектор у Аянта ратищем прицілив,
 305 Но Аянт заглянув, од міді одскочив,
 І Ектор ударив Схедя Іхвітенка,
 Лучшого із Хвоків, що в славні Панопі
 Мав і дім багатий і много підданих ;
 Вдарив під ключину і ратище мідне
 310 Плече єго й шию на виліт пробило.
 Він об землю хропнув і гримнула зброя.
 А Аянт тим часом Хворка Хвенепенка,
 Що йшов к Іппохтою, у живіт ударив
 І розірвав броню, висадив утробу :
 315 Впав він і за землю рукою вхопив ся.
 І подав ся Ектор, подались передні,
 А Ахеї з криком підхопили трупи
 Хворка й Іппохтоя і здирали зброя.
 От так би Трояни од славних Ахеїв
 320 В Іліон сховались збитії безсилем,
 А славні Аргеї і супротив Дія
 Славу одібрали-б, щоб Аполлон силь-
 [ний
 Не підняв Енея, ставши Перихвантом,
 Іпитовим сином, що у єго батька
 325 В послах постарів ся у розумі добрім ;
 Так за єго ставши, Діїв син промовив :
 „Як же-ж нам, Енею, насупротив Дія
 Ільон ратувати, як бачив я других,
 Що певні на силу та на своє війсьско,

330 Вони і в недолі з сили не спадали ?
 А нам же Дій волить більше ніж Да-
 [наям,

А ви боїте ся, не хочете битись.“

І Еней поглянув, пізнав Аполлона
 І голосом сильним до Ектора мовив :
 335 „Екторе, Трояни і ви побратими !
 Соромно-ж тепер нам од славних Ахеїв
 В Іліон ховатись од свого безсилля.
 Бо сам бог край мене і стояв і мовив,
 Що Дій на сій бійці на стороні наші.

340 Нуте-ж на Данаїв ! Не даймо їм нести
 Спокойно до суден мертвого Патрокла.“

Мовив — і далеко скочив од перед-
 [них.

І всі обернулись супротив Ахеїв.
 І Еней од разу вдарив Локрита,
 345 Сина Арисванта, друга Ликомида.
 Но і Ликомиду стало его жалко,
 І він підступив ся і ратищем кинув
 І враз Анисавна Іппасіяненка
 Під печені вдарив і сили позбавив.

350 Був він із Пеони родючого краю
 І був найхрабріщий по Астеронеї.
 І Астеронею стало его жалко,
 І кинув ся разом з Данаями битись.
 Та дарма, Данаї щитами покрились.

355 І в коло Патрокла ратища підняли :
 Аянт їх обходив і давав накази
 Назад не ступати, трупа не кидати,

- Вперед не ходити, одному не битись,
А тільки стояти і з рук воюватись.
- 360 Так він навчав їх, а земля поїлась
Червоною кровю, покотом валились
І трупи троянські і трупи данайські,
Бо й самі Данаї бились не без крові,
Лиш менше їх гинло, бо всі вони дбали,
- 365 Щоб один другому давав порятунок.
От так тая бійка полум'ям палала.
Сказав би хто: сонця, місяця не стало,
Така серед бою мрака наступила
На тих, що стояли кругом Менитенка.
- 370 Другії Трояни і славні Ахеї
Били ся при сьвітї; сонце їм сьвітило,
Тумани не крили ні гір, ні долини.
Вони собі бились, маючи спочинок
І од стріл летучих могли стерегти ся,
- 375 Бо здалеку бились, а ті пропадали
Од бійки та мраки, і мідь вибирала
Самих хоробріщих. А Хтрасимид силь-
[ний
І храбрій Антилох того і не знали,
Що Патрокла вбито, думали, що живий
- 380 І в першому строї з Троянами беть ся.
Бо вони окроме од смерти й побігу
Військо ратували, як радив їм Нестор
Шлючи їх на бійку од кораблів чорних.
- 385 Цілий день тягнулась кровавая бійка,
І од тої праці порохом і потом
Узяли ся ноги, голені й коліна

- І руки і очи у тих, що стояли
 Край храброго чури бистрого Яченка.
 Як швець своїм хлопцям воловую шкіру
- 390 Дає натягати салом намастивши,
 Вони розпустившись крутять її разом
 І вільгость виходить, а сало щезає
 І робить ся шкіра і ширша і довша :
 Оттак ті і другі на малому місці
- 395 Трупа розтягали. Троянам хотілось
 Взяти до Ільону, Ахеям — до суден,
 І за його звалка страшенная була ;
 Ні Ярій завзятий, ні сама Паллада
 Іх би не зганьбила серед гніву свого.
- 400 Такеє то лихо на людей та коний
 Послав Дій із неба за тіло Патрокла.
 А дивний Ахилло про теє й не відав,
 Бо вони далеко од кораблів бистрих
 Під Троєю бились ; він думав сердеш-
- [ний,
- 405 Що той тільки дійде до скейської брами,
 Тай назад поверне : знав він, що він
 [міста
 Без його не візьме, тайі з ним не візьме.
 Часто йому мати про те говорила,
 Як Дієві думки йому одкривала.
- 410 Но про теє лихо йому не казала,
 Що він там утратить вірнішого друга.
 А тіі над тілом ратища держали
 І один другого били без устанку.
 Тільки із Ахеїв декотрі гукали :

415 „Не горазд нам, братя, до суден вер-
[татись.

Нехай нас проглине земля сировая,
То й то для нас буде далеко славіще,
А ніж тіло дати троянським візницям
Одвезти до міста, та слави дістати.“

420 А були Трояни, що й собі гукали :
„Хай нас коло його всіх мара подушить,
А ми ні єдиний з бійки не підемо!“

Так вони гукали, сили добували.
Так вони боролись і траскіт залізний
425 Пробивав по вітру до мідного неба.

Коні Еяченка здалеку од бійки
Стоячи ридали, коли їх візниця
Впав на сиру землю Ектором пробитий.
Дарма Диоренко, Автомед хоробрый,
430 В волю підганяв їх батогом до бігу
І в волю пестив їх і в волю їх лаяв.
Вони все стояли, бігти не хотіли
Ні до Еллипонта, ані до Ахеїв.

Як камінь холодний стоїть нерухомо
435 На могилі жінки або чоловіка,
Так вони стояли в славії телїжді,
Голови склонивши і сльози горючі
По віях на землю чорную спадали
З жалю по візницї, і пишная грива

440 По ярмі спустившись, порохом пилилась.
І глянув Кроненко і змилосердив ся,
Хитав головою і думкою думав :

„На що-ж ми вас, бідних, Пилієві дали,

Коли він смертельний, а ви несмер-
[тельні ;

- 445 Хиба щоб ви муки із людьми терпіли ?
Бо чоловік бідний самий найбідніший
Зі всего, що дше та лазить по світі.
Но дарма, — а Ектор на вас і теліжку
Пишную не сяде, я вже не позволю ;
- 450 Не доволі збруї, що хвалить ся єю ?
Я вам подам силу і в ноги і в перса,
І ви Автомеда к суднам довезете,
Бо тим побивати я ще подам силу,
Поки вони бючи до суден не дійдуть
- 455 І сонце не зайде і мрака не впаде.“
І новую силу удихнув у коний,
І коні од пилу гриви обтрусили
І проміж погнались Троян та Ахеїв.
І став Автомедон ними заправляти,
- 460 І став поганяти мов гусий шуліка.
То сам од Троянів пускав ся тікати,
То знову пускав ся Троян проганяти,
Та в своїх нальотах не вбивав нікого.
Не сил ему було одному в теліжці
- 465 І ратищем бити і коний держати.
Аж глянув на його Алкимед хоробрый,
Славний син Лаерха, а внук Емонія,
І до Автомеда зза теліжки мовив :
- „Хто-ж то, Автомеде, пусту таку думку
- 470 Дав тобі на серце і взяв добрий розум ?
Один одинокий з Троянами беш ся
Та ще по переду. Друга твого вбито,

Збруя Еяченка в Ектора на плечах.“

А Автомед славний до єго і мовив :

475 „Та вже, Алкимеде, хто-ж за тебе луч-
[ший,

Що коней безсмертних в руках удержати

Окриме Патрокла, коли він був живий ?

Єго смерть лихая та Мара приспала,

Так на-ж тобі віжки і батіг у руки,

480 А я з коний скочу та бити ся пійду.“

І Алкимед сильний скочив на теліжку,

Живо взяв у руки і батіг і віжки.

Автомед зіскочив. Аж Ектор поглянув

І враз до Єнея почав говорити :

485 „Єнею хоробрий, гетьмане троянський !

Наглядів я в полі коний Еяченка,

Та ще і візницї на конях плохії.

Хочеш їх добути, так зараз добудем,

Бо тільки ми разом на них нападемо,

490 Так вони із нами битись не посьміють.“

Славний Анхизенко мови не одмовив,

Пійшли вони прямо і взяли на плечі

Воловії шкури обшитї мідю.

А Хромій з Аритом слідом поза ними

495 І собі пустились, сподіючись добре

І візниць побити і коний забрати.

Но Автомед сильний не дав їм без крови

Назад повернутись. Дію помолившись

Він разом набрав ся і сили і духу,

500 І до Алкімеда вірного промовив :

„Держи, Алкимеде, коний не далеко,

- Щоб так надо мною ззаду і хропіли,
 Бо знаю, що Ектор із сили не спаде,
 Аж поки не схопить Ахиллових коній
 505 І нас не положить і війська не спудить,
 Або сам не ляже з первими рядами.
 І став Менелая і Аянтів звати:
- „Аянти, гетьмани і ти, Менелаю!
 Хай там уже другі дивлять ся за тілом,
 510 Кругом його ходять, врагів одбивають,
 А ви йдіть живих нас з біди рятувати,
 Бо тут нас на полі кругом обступили
 І Еней, і Ектор, і лучші Трояни.
 Но ще наша доля в бога на колінах,
 515 Кину, — а що далі, нехай Дій кінчає.“
- І мовив і кинув ратищем великим,
 І вдарив Арита по круглому щиту,
 І ратище остре щит єго пробило
 І пояс пробило і в черево встрягло.
 520 Як парубок добрий сокиру підійме
 Та вдарить по лобі вола стенового,
 Віл скочить од разу і зараз валить ся:
 Так той повалив ся, і ратище остре
 В єму задріжало і силу одняло.
- 525 Ектор в Автомеда ратищем прицілив,
 Но він теє вглядів і ратища збув ся,
 Вперед похилившись; єму за плечима
 Ратище устрягло і довго тремтіло,
 Поки не остигла Ярїєва сила.
- 530 І вони-б мечами стали таки битись,
 Щоб тільки Аянти їх не розлучили,

- Прибігши рядами друга рятувати,
 Бо їх напужавшись разом подали ся
 І Еней, і Ектор, і Хромій хороший.
- 535 Кинули й Арита пробитого в серце,
 І Автомед сильний рівний до Ярія,
 Обдер його зброю і хвалячись мовив :
 „Тепер я хоч трохи по смерті Па-
 [трокла
 Своє серце втішив ; убив хоч такого.“
- 540 І взяв на теліжку кривавую зброю,
 І сів і у его усе було в крові,
 Як у того лева, що пожере тура.
 Знову над Патроклем бійка запалала,
 І бійку ту люту підняла Паллада
- 545 З неба надійшовши підняти Данаїв,
 Бо Дій свою думку знову передумав.
 Як Радуга ясна, що Дій нею з неба
 Показує людям чи на тяжкі війни,
 Чи на холод лютий, що людськую працю
- 550 В полі погубляє, овець засмучає,
 Оттак до Ахеїв у яснії хмарі
 І вона спустилась і їх підмовляла ;
 Спершу Менелая славного підняла,
 Бо край его стала одібравши постать
- 555 Хвиника старого і голос могучий :
 „Сором тобі тяжкий буде, Менелаяу,
 Як вірного друга в славного Ахилла
 Лихії собаки з'їдять коло Трої.
 Вери ся-ж ти добре, та підіймай вій-
 [сько.“

- 560 Аж до єго мовив Менелай хоробрий :
 „Хвинику, мій батьку! Дала-б тільки
 [силу
 Паллада Ахтина, та од стріл закрила,
 А я за Патрокла готов постояти,
 Бо жаль менї тяжко, що єго убито.
- 565 Но Ектор могучий як вогонь палає
 І ратищем губить, бо Дій дає славу.“
 Мовив — і зраділа Паллада Ахтина,
 Що він по переду спомянув за неї ;
 Дала єму сили і в руки і в ноги,
- 570 І в груди вложила заїдливість мухи,
 Що як її з тіла чоловік не гонить,
 Вона все сїдає жажденная крові ;
 Такую заїдність і в єго вложила.
 І він до Патрокла прийшов, замахнув
 [ся.
- 575 А був у Троянів Подій Єтивонів,
 Славний і хоробрий і в Ектора мав він
 Велику повагу, як друг і товариш.
 Єго-ж то у пояс Менелай хоробрий
 На здогін і влучив ; мідь єго пробила
- 580 І він повалив ся. І Менелай сильний
 Потягнув добичу до своєї дружини.
 Но й Ектора бурив Аполлон мисли-
 [вий
 В постаті Хвенона, Асьового сина,
 Що вірним був другом і жив у Авиді,
- 585 (Так за єго ставши, Аполлон і мовив :)
 „Екторе ! Кого-ж ти не будеш боятись”

Коли ти боїш ся сего Менелая,
Що був такий смирний? Тепер один

[тягне
Трупа од Троянів і вбив твого друга,
590 Хороброго Пода Іетивоненка.“

І чорная хмара єго обгорнула,
Скочив він за первих у міднії збруї.
Та взяв і Кроненко бунчук червонястий,
Покрив гору Іду хмарою густою,
595 Загримів і блиснув і потряс горою
Троянам на славу, Ахеям на гибель.

Первий зачав побіг Пинелій віотський;
Він стояв передним і ратище остре
До самої кости плече єму здерло.

600 Єго Полидамант із руки ударив.
А Ектор Літа Алекторієнка
У поруччя вдарив і сили позбавив;
І став він тікати і більше не думав
Ратище держати, Троян воювати.

605 Ектор розігнав ся, но єго Ідоменій
У самії груди ратищем ударив.
Но ратище трісло, Трояни гукнули,
І він Ідомєня уже край теліжки
Ратищем прицілив, но того не влучив,

610 А влучив Кирана, — чуру Миріона,
Що з славного Ликту до єго прибив ся..
Бо той собі нішо одійшов од суден
І певно Троянам дав би чим хвалитись,
Як би єму коней Киран не підставив.

610 В пору він з'явив ся і дав поратунок,

Тільки сам загинув од Ектора злого.
 Єго по під челюсть ратище попало
 І вибило зуби, язик перетяло.

Він хропнув з теліжки і випустив віжки,
 620 А Мирйон погнав ся, живо підхопив їх
 І до Ідоменя хороброго мовив :

„Поганяй же живо аж до самих су-
 [ден,

Бо сам теє бачиш, що не наша слава.“

Мовив — Ідоменій зараз пігнав ко-
 [ний

625 До суден глібоких, бо й сам напужав ся.
 Аянт з Менелаєм і собі пізнали,
 Що Дій тепер славу Троянам дарує.
 І первий промовив Аянт Теламонів :

„Тепер теє знати і малі дитині,

630 Що Дій, старий батько, стоїть за Да-
 [наїв.

У них хто не кине, чи слабій, чи силь-
 [ний,

А все подадає, бо сам Дій наводить ;
 А в нас, хто не кине, то все прокидає.
 Так тепер ми разом подумаймо думу :

635 Як нам тіло взяти, та як і самим нам
 До свої дружини живими вернутись.
 Вони поглядають і думають мабуть,
 Що ми не поборем Ектора лихого,
 Що кинемось бігти на чорнії судна.

640 Як би-ж кому було звістить Пилієнка,
 Бо він знати того не чув ні од кого,

Що друг его вірний згинув серед поля.
 Та нігде побачить такого Ахея
 Бо і ми і коні туманом покриті.

645 Вирви-ж ти нас, Дію, із сего туману,
 Покажи нам сьвітло, дай очам погля-
 [нуть

І тоді губи нас, коли того хочеш!“

Змилував ся батько над его сльозами,

І туман розвіяв і мраку розсипав,

650 Сонце засіяло, бійка осьвітілась.

Тоді к Менелаю став Аянт казати :

„Дивись, Менелаю, чи де Антилоха,
 Нестор'вого сина живим не побачиш !

Его і пошлеш ти сказати Ахиллу,

955 Що вже его друга милішого вбито.“

Мовив — і послухав Менелай хоро-
 [брій,

І кинув ся бігти, мов лев із обори,

Коли его втомлять собаки і люди,

Волового мяса їсти не даючи,

660 Цілу ніч не сплючи. Він скаче голод-
 [ний,

Но все надаремне, бо сьмілії руки

На его кидають і ратища острі

І стріли горючі, — і він затихає,

І серцем нерадій до сьвіта тікає.

665 От так од Патрокла Менелай хоробрій.

Нерадій одходив, боявсь, щоб Ахеї

Врагам за добичу его не лишили.

І наказав добре Мирйону й Аянтам :

- „Аянти, гетьмани і ти, Миріоне!
 670 Не забудьте, милі, бідного Патрокла.
 Коли був він живий, усім був він ми-
 [лий,
 Тепер его люта мара заморила.“
- Сказав і пустив ся Менелай русявий
 І всюди дивив ся, мов орел, що кажуть
 675 За всякую птицю очима сягає,
 Що веть ся під небом, а бистрого зайця
 І під корчем бачить і падає разом,
 І разом із его душу видирає.
 Так ти, Менелаю, ясними очима
- 680 Всюди роздивляв ся по цілому війську,
 Щоб де Несторенка живого побачить.
 Він его побачив на лівому боці,
 Де він своє військо підбивав до бою.
 Менелай до его і став говорити:
- 685 „Ходи, Антилоху, та вислухай вістку,
 Щоб її такії ніколи й не бути.
 Здаєть ся, і сам ти тее завважаєш,
 Що Дій тільки лихо подає Данаям,
 А славу Троянам. Згинув наш Патро-
 [кло
- 690 І тяжкого жалю наробив Данаям.
 Но йди-ж ти до суден, та скажи Ахиллу,
 Нехай хоч нагого трупа порятує,
 Бо вже его збрую узяв Ектор сильний.“
- Вчув Антилох тее і весь аж затряс ся
 695 І довго мовчав він і плакали очі
 Дрібними сльозами, голос обривав ся,

А вже-ж не забув він ради Менелая
 І враз свою зброю скинув Лаодону,
 Що держав при єму коней коштястих,
 700 А сам пішов живо ридаючи полем,
 Пиленку Ахиллу злую вість однести.

Но ти, Менелая, не хтів оставатись
 Край тої дружини, що Антилох кинув
 І тяжкого жалю наробив Пилійцям.
 705 Ти їм на пораду послав Хтрасимида,
 А сам до Патрокла знову прилучив ся,
 Став коло Аянтів і живо промовив :

„Послав же я того на бистрії судна
 З вістю до Ахилла, но він хоч і тяжко
 710 На Ектора злить ся, а знати не прийде:
 Як єму без зброї з Троянами битись?
 Так треба самим нам про те погадати,
 Як і тіло взяти, та як і самим нам
 У вражих Троянів смерти не дістати.“

715 Аж до єго мовив Аянт Теламонів :
 „Та правду ти кажеш, славний Мене-
 [лаю !

Беріть же ви живо у двох з Миріоном
 Та тіло несіте, а нас двох із заду
 Ектора й Троянів будем одбивати,
 720 Бо ми тезьки рівні і здавна привикли
 Бійку одбувати у двох зостаючись.“

І ті взяли тіло, високо підняли
 І з заду Трояни тяжко закричали,
 Бачучи, що тіло підняли Ахеї.
 725 І як пси із заду кабана ганяють,

Що єго мисливі стрілою підбили,
 Бо поки гаяють, так думають дерти,
 Но тільки він сильний до них стане
 [рилом,

Вони одбігають один перед другим :

730 От так і Трояни поки по них гнались,
 То ратища острі й мечі добували,
 Но тільки Аянти до них обертались,
 Всі вони блідніли і ніхто не думав
 Попереду стати, за тіло побитись.

735 Оттак вони тіло до кораблів чорних
 З бійки односили ; а бійка палала,
 Мов полумня тее, що спаде на місто,
 І паше, і палить, і доми валять ся,
 І реве од вітру полумя велике.

740 От такий великий од людей та коний
 За ними в погоню гугіт оддавав ся.
 Но вони, як мули завзяті в силі
 По круті дорозі з гори зволікають
 Кряжі корабельні та щогли високі,

745 Піт їх заливає, но вони спішать ся ;
 Так і тіі щиро тее тіло несли.
 А Аянти ззаду, мов гора висока,
 Що лісом покрита стоїть серед поля
 І бистрі потоки одна зупиняє

750 І їх повертає на другі долини,
 А її самої ріки не розриють :
 Оттак і Аянти Троян одбивали.
 Но ті таки гнались, а найбільше гна-
 [лись

- Еней Анхизенко і Ектор могучий.
 755 І мов шпаки сірі та чорная галич
 З криками літає, як яструба вгляне,
 Що він дрібних птахів боем побиває :
 От так од Енея й Ектора Ахеї
 З криком утікали, славу забували,
 760 По ровах оружа пишнее губили,
 І лютії бійці спочинку не було.

ТКАНЬ.

Ахилло, почувши що Патрокла вбито, вдасть ся у тяжкій плачі (1—34); плачі тіі доходить аж до Хетти в середину моря і вона з своїми Нирялками іде потішати Ахилла; но довідавшись, що він тяжко хоче Ектора побити, хоч за его смертю і его самого живо смерть наступить, мати его просить пождати до завтра і сму од Іхвеста зброю обіщає (35—137). Одіславши Нирялок до моря, Хетта одходить до Олимпу; а над тілом Патрокла знову підіймаєть ся бійка і его вже Ектор конешне одбив би, щоб тільки Ахилло по намові При не став за окопом, та видом і криком не прогнав Троянів (138—231). Ахеї односять Патроклове тіло в наміт до Ахилла, і ніч наступає (232—242). Трояни збирають великую раду; Полидамант радить в місто одступити, но Ектор і військо стає против того (243—314). Нічю Трояни чатують; Ахеї-ж з Ахиллом плачуть над Патроклом, обмивають тіло і кладуть на мари (315—355). На Олімпі Дій попрекає Иру, що вона ізнову підняла Ахилла; аж приходить і Хетта; Іхвест її в себе ласкаво приймає (356—427) і по її прозвібі кує щит чудесний і другую зброю (428—617).

Збірка вісімнадцята.

Нова кова збруї.

- От так тая бійка полум'ям палала,
 А Антилох з вістю ійшов до Ахилла.
 Ахилло в ту пору сидів коло суден,
 Розважав у собі, що кругом робилось
- 5 І далій вітхнувши сам до себе мовив :
 „Лихо-ж моє тяжке ! Чого то Ахеї
 Так біжать до суден, спужанії полем ?
 Чи вже того лиха боги не вчинили,
 Про якеє мати колись говорила,
- 10 Що із Мирмидонів лучшому Трояни
 Ще за життя мого сонця сьвіт закрийють ?
 Мабуть, що загинув славний Менитенко.
 Правду говорив я : погаси вогонь лиш,
 Тай зараз вертай ся, з Ектором не бий
 [ся.“
- 15 Іще-ж він про теє розважав у собі,
 Як прийшов до єго славний Несторенко
 І плачучи тяжко до єго промовив :
 „Лихо, Пилієнку ! Почуєш ти звістку,
 Про якую лучше-б ніколи й не чути :
- 20 Убито Патрокла, а бють ся за тіло,
 Бо взяв єго зброю Ектор шеломенний.“
 Почув він — і туга єго серце вкрила,
 І двома руками попілу схопив він,

- На голову сипав і почернив вид свій,
 25 І біла сорочка попідом чорніла.
 А сам він великий по землі простер ся,
 Милими руками рвав собі волося.
 Тяжко заридали і бранки Ахилла
 І бранки Патрокла; вони до Ахилла
 30 Вибігли з наміту, і руками тяжко
 Били себе в груди і без сил валились.
 І Аптілох плакав і сильнії руки
 Вдержував Ахилла, бо тяжко бояв ся,
 Щоби він залізом шиї не порізав.
 35 А він ридав тяжко, аж почувла мати
 Глибиною йдучи до батька старого,
 Вчула й заридала. І збіглись до неї
 Усі, які були морські Нириїди:
 Прибігла Хталія, Главка, Кимодока,
 40 Нисея і Спія, Хтоя і Алія,
 Жвава Кимохтоя, Актея, Лимнора,
 Мелита, Агава, Єра, Амфихтоя,
 Дото і Хверуся, Прото, Динамена,
 Декса, Амхинома і Калліяніра,
 45 Дора і Папона, славна Галатія,
 Нимерта, Ансевда і Калліянасса.
 Прибігла Климена, Янира, Янасса,
 Мера, Орихтвія, космата Махтія, —
 Усі, як^і були в морі Нириїди, —
 50 Усі позбігались і били ся в груди
 І Хетта почала до них говорити:
 „Сестри Нириїди! Вчуйте і пізнайте,
 Яке тяжке горе на серденьку мому!

- Лихо, що я бідна лицаря родила!
- 55 Родила я сина храбрішого в світі.
Він виріс у мене, як паросток рівний,
Я єго пестила, як квітку садову,
На суднах вінчастих в Іліон пустила
Троян воювати і вже єго більше
- 60 Живим не побачу в Пилієвім домі.
Мало єму жити, а й то бідний тужить,
І я єго тузі помогти не можу.
Піду та побачу, може допитаюсь,
Яке єму горе на самоті сталось.“
- 65 Вийшла із печери і вони за єю.
Перед ними хвилі морські розступились,
І вони прибули до славної Трої,
Ступили на беріг, де кругом Ахилла
Стояли рядами судна мирмидонські.
- 70 І стала край сина поважная мати,
Ридаючи сина за голову взяла,
І плачучи живо почала питати:
„Чого плачеш, сину? Що за тугу маєш?
Розкажи, не тай ся! Бо вже тее сталось,
- 75 Про що ти молив ся, руки підіймавши.
Вже до самих суден прегнані Ахеї
І ждучи на тебе лихо одбувають.“
Аж до неї мовив стогнучи Ахилло:
„Знаю, моя мати, що все тее сталось.
- 80 Та що мені з того, коли я Патрокла,
Найлучшого друга з цілої дружини,
Мов голови свої — і того позбув ся.
У Ектора й збруя моя дорогая,

Що її Пилію боги дарували,
 85 Як тебе в постелю до смертного вели.
 Та що тобі було з безсмертними жити,
 Що було Пилію смертную узяти!
 Тепер сама мусиш плакати за сином,
 Що єго вже більше в дома не побачиш,
 90 Бо мені ніколи серце не позволить
 Між людьми бути, поки Ектор первий
 Од ратища мого духу не позбуде.
 Заїм за Патрокла, за Менетієнка.“

Аж мовила Хетта сльозами залив-

[шись :

95 „Правду, сину, кажеш, загинеш ти живо,
 Загинеш ти, сину, за Ектором слідом.“

До неї зітхнувши Ахилло промовив :

„Все одно вмирати, коли я і друга
 Не міг слобонити. Далеко помер він
 100 І звав мене мабуть до помочі стати.
 Тепер я і в землю рідню не верну ся,
 І тут не поміг я ні тому Патроклу,
 Ні другі дружині, що в Ектора згйбла.
 Сижу коло суден, одсижую землю,

105 А я ж із Ахеїв до бійки найлучший,
 Бо до ради є в нас лучшії другії.
 Щоб та вражба божа та людська сче-

[зла,

І злість, що і мудрих до біди доводить!
 З початку здаєть ся солодша од меду,
 110 А потім у серці як дим виростає.
 Довів Гамемнон царь і мене до злости,

- Но ми і не раді тее позабудьмо,
Та хоч по неволі серце заспокоймо.
Глу, може в полі Ектора побачу,
115 Що погубив душу. А вмерти готов я,
Коли Дій захоче та другі безсмертні.
Смерти не вхилив ся і славний Іракло,
Що був наймиліший Дієві Кроненку,
Но Ира в Марою і того вморили.
120 А прийдуть до мене, то й я оддам ду-
[шу!
А тепер я хтів би тільки славу мати,
Щоби із Троянок та славних Дарданок
Не одна од горя обома руками
Сльози утирала, стонаючи тяжко.
125 Хай знають, що довго я не був на бійці.
Іду! Не задержуй! Мене не вговориш.“
Аж до єго й каже Хетта сріблонога:
„Правду, сину, кажеш, не злее то діло
Дружині в нещасті поміч подавати.
130 Тільки твою зброю мідну та блискучу
Трояни забрали; Ектор шеломенний
Взяв її на себе і єю хвалить ся.
Не довго хвалить ся, бо смерть коло єго.
Но й ти стережи ся, не ходи на бійку,
135 Поки мене знову в себе не побачиш.
Завтра, чуть на зору, я до тебе прийду
І принесу славу од Іхвеста зброю.“
Сказала й од сина знову обернулась
І до морських сестер промовила живо:
140 „Ідїть, мої сестри, у море глибоке,

Зайдіте до дому до батька старого,
 І все розкажіте, а я до Олимпу,
 До Іхвеста піду, може він захоче
 Мому сину дати славнеє оружа.“

145 Мовила — і тії кинули ся в море,
 А Хетта богиня пійшла до Олимпу,
 Щоб сину достати славнеє оружа.

І ноги богиню несли до Олимпу,
 А Ахеї з криком од Ектора бігли
 150 І стали край суден і край Елипонту.

Уже і Патрокла, Ахилл'вого друга,
 На силу Ахеї од стріл боронили:
 За ними гонились і люди і коні,
 І Ектор Пріямів до вогню подібний.

155 І тричі за ноги хапав Ектор сильний,
 Тягнув і що сили гукав на Троянів,
 І тричі Аянти силою своєю
 Єго одбивали; но Ектор завзяв ся,
 То кидав ся битись, то ставав і знову

160 Гукав на Троянів, кидати не думав.
 Як лева од стерва голодного тяжко
 Пастухи не можуть ніяк одігнати,
 От так два Аянти того Пріяменка
 Не могли од тіла ніяк одігнати.

165 Він би таки вирвав, і слави б набрав
 [ся,

Як би із Олимпу Ира не злетіла
 Підняти Ахилла без відома Дія
 І других безсмертних; завідомом Ири
 Вона близько стала і живо сказала:

170 „Вставай, Пилієнку за всіх хоробрі-
[щій,

Визволяй Патрокла, бо за єго бійка
Стала коло суден, і ті і ті гинуть.
Одні, щоб не дати холодного тіла,
А ті, щоб одняти, в Іліон однести.

175 Думали Трояни, а найбільше Ектор
Рвати, одійняти: він голову хоче
На кіл посадити, одтявши од шиї.
Іди, не пізни ся, сором тобі буде,
Як твого Патрокла із'їдять собаки,

180 Або єго тіло скалічане прийде!“

Аж до неї мовив скорохід Ахилло:

„А хто ж із безсмертних посла тебе,

[Іро?“

Єму і сказала Іра вітронога:

„А Іра послала без відома Дія;

185 Не знає ні Дій сам, ні другі безсмертні,
Що в куні панують на горі Олімпі.“

До неї і мовив скорохід Ахилло:

„Та як же-ж я пійду, коли нема зброї?

Тай мати казала в бійку не ходити,

190 Поки її знову в себе не побачу!

Обіщала зброю од Іхвеста дати,

А тут я не знаю чию зброю взяти;

Взяв би щит Аянта Теламонієнка,

Та він десь у єму на самім переді

195 Врагів побиває край тіла Патрокла.“

Аж єму сказала Іра вітронога:

„Бачимо ми добре, що зброї не маєш,

- А стань на рів тільки, покажись Троя-
 | нам,
 Може вони з страху бити ся покинуть,
 200 І трохи спочинуть зморяні Ахеї,
 Бо на війні люди мало спочивають.“
 Мовила і счезла Іра вітронога.
 Підняв ся Ахилло, і єму на плечі
 Козинюю шкуру кинула Паллада,
 205 Голову повила в хмару золотую,
 Що кругом із неї полум'ям палала.
 І як дим із міста вєть ся аж до неба
 З далекої виспи, де війна ведеть ся,
 Весь день горожане із ворогом с'ють ся,
 210 А сонце заходить, вони серед міста
 Вогні розкладають, і вогні палають
 І сьвітять далеко і всім дають знати,
 Щоб ішли на суднах місто рятувати:
 Так полум'я било з голови Ахилла.
 215 Став він за стїною, з військом не мішав
 [ся,
 Материне слово заховав у собі,
 І став і гукнув він; гукнула й Паллада,
 І Трояни тяжким страхом поняли ся.
 Як голос ударить з труби голосної,
 220 Коли кругом місто вороги обляжуть,
 Так голос ударив з грудей Еяченка.
 І всі вони вчули голос Еяченків,
 І всі іспужались: гривастії коні
 Бігли в теліжками, бо лихо почули;
 225 Спужались візницї, як полум'я взріли

- Понад головою славного Пилєнка,
 Що ним осьвітила богиня Паллада.
 Тричи з рова крикнув могучий Ахилло;
 І тричи замялись Трояни й Дардани.
- 230 І згнуло двадцять сильних отаманів
 Міже теліжками. Тим часом Ахеї
 Весело Патрокла із під стріл добули,
 На ліжко поклали і йшла кругом єго
 Вірная дружина і йшов і Ахилло.
- 235 І заривав тяжко, побачивши друга
 Вірного на марах, пробитого мідю.
 Послав єго в бійку з кіньми, з теліж-
 [ками,
 Та вже єго живим назад не діждав ся.
- А тим часом Іра Сонечко післала
- 240 В Окіяни глібокий мимо єго волі.
 І Сонечко сіло і славні Ахеї
 Стали спочивати од лютої бійки.
- А Трояни також одійшли од бійки ;
 Выпрягли з теліжок потомляних коний
- 245 І враз без вечері стали раду радить.
 Радили стоячи, сідать не сїдали,
 Бо тяжко боялись нападу Ахилла,
 Що довго спиняв ся од лютої бійки.
 Первий почав радить Полидам Пахтенко,
- 250 Бо він добре відав задне і передне
 І одної ночі з Ектором родив ся,
 І був так до ради, як Ектор до бійки.
 Ото він розважний і став говорити :
 „Подумайте, милі, бо я би вам радив

- 255 Одійти до міста, щоби нас зірниця
В полі не застала далеко од міста.
Бо поки той гнів мав на Агамемнона,
Поти були й слабші на бійці Ахеї.
Колись і я радий ночував край суден,
- 260 Як була надія судна захопити.
Тепер я бою ся сильного Пилєнка,
Бо я єго знаю, не буде він довго
На полі стояти, де славні Трояни
З Ахеями разом силу вимірали.
- 265 Він бити ся буде за жінок та місто.
Послухайте ж ради, ходімо до міста.
Тепер Пилієнка тиха ніч приспала,
А коли узавтра він на нас нападе
Та ще із оружан, так дасть ся нам знати.
- 270 Щасливий, хто живий втіче до Ільону,
Бо поїдять многих шуляки й собаки.
Богдай мені того й слухом не слихати !
А коли ви мої слухаєте ради,
Так лучше на ринку ніч переночуєм :
- 275 Башти та ворота та збитії двері
Крепкії, тисові заслоною будуть.
А взавтра у збруї станемо на баштах
І тому погибель, хто прийде од суден
Під нашії стіни з нами воюватись.
- 280 Він живо до суден побіжить ізнову
Край нашого міста коней потомивши,
А в місто забратись сили не достане,
Бо перше самого їстимуть собаки.“

Аж промовив грізно Ектор шеломен-
[ний :

- 285 „А мені не мила така порада,
Щоби нам до міста знову одступати.
Чи-ж вам не настило у баштах сидіти?
Колись була слава, що місто Пріяма
На злото богате і на мідь богате.
- 290 Тепер усі скарби з домів пощезали.
Багато в Миону, багато і в Пригу
Пішло наших скарбів, коли Дій озлив ся.
Тепер же, як Дій дав великую славу
До суден та моря прогнати Ахеїв,
- 295 Так ти своїх думок і не кажи людям,
Бо ніхто з Троянів на те не пристане.
Послухайте лучше, що я вам іскажу :
Ідїть на вечеру всі до свого війська
Та поставте чаші і кождий не спіте,
- 300 А хто із Троянів журить ся за скарби,
Нехай тії скарби передасть на військо :
Лучше своїм дати, ніж дати Ахеям.
А завтра до сьвіту збрюю зодягнувши,
Ударимо разом на судна пустії.
- 305 І коли Ахилло встане коло суден,
Горе єму буде; тепер я од бою
Не буду тікати, стану і побачу,
Чи він переможе, чи я переможу.
Евпал не питає і бючого губить.“
- 310 Мовив і Трояни дурні загукали,
Бо Паллада розум у них одійняла.
Ектор злеє радив, так усі пристали,

- А Полидам добре — ніхто не послухав.
 Всі по своїх станах вечеряти стали.
- 315 А ті над Патроклом цілу ніч ридали
 І з них Пилієнко первий став ридати,
 Положивши руки на груди Патрокла.
 І ревав він тяжко, мов лев бородатий,
 Коли єго діток у чорному лісі
- 320 Забере мисливий. Він тяжко сумує
 І сумний блукає, шукаючи сліду
 Того чоловіка, і тяжко лютує.
 Так до Мирмидонів ревав і Ахилло :
- „Лихо моє тяжке! Пропало те слово,
 325 Що ним потішав я старого Менита.
 Приведу, казав я, сина до Опонту,
 Як розбія Трої, спілника добичі.
 Та не всі Дій мислі людськії сповняє.
 Обом нам судилоль кровію полити
- 330 Землю коло Трої, і мене живого
 В дома не зустрінуть ні Пилій, ні Хетта.
 Мене тут покриє земля сировая.
 Раньше ти загинув, но я тебе, друже,
 Поті не сховаю, аж поки я збруї
- 335 Разом з головою з Ектора не здійму,
 Та поки дванадцять молодих Троянів
 Коло вогню твого мечем не поріжу.
 А тепер край суден лежатимеш, друже,
 І тут над тобою дні і ночі будуть
- 340 Ридати Троянки та славні Дарданки,
 Що ми їх добули силою своєю,
 Як городи людські прахом розсипали.“

- І звелів Ахилло вірнії дружині
 Велику трипіжку на вогонь покласти,
 345 Щоб живо Патрокла од крові обмити.
 І вони треногий казан положили,
 Водюю налили і дров підложили,
 І полумя разом казан обійняло ;
 А коли у єму вода закипіла,
 350 Вони тіло вмили, оливою злили,
 Девяти літ мазю рани заліпили,
 Поклали на ліжку, з голови до низу
 Полотном обвили, покрили покрівлям,
 І всю ніч з Ахиллом славні Мирмидони
 355 Край тіла Патрокла плакали й ридали.
 Аж Дій на Олімпі до Ири промовив :
 „Дождалась ти свого, Иро волоока !
 Таки підійняла скорого Ахилла.
 Мабуть, що Ахеї од тебе походять.“
- 360 А єму сказала Ира волоока :
 „Та що-ж бо ти кажеш, злючий Кроні-
 [єнку !
 І чоловік зробить теє чоловіку,
 Хоча він і смертний і знає не стільки ;
 Як же-ж я найвища, як кажуть, богиня,
 365 Найвища і родом і спаням з тобою,
 А ти над усіми безсмертними радиш,
 Не можу Троянам лиха наробити ?“
 Так вони обоє собі розмовляли.
 А тим часом Хетта к Іхвесту прибула
 370 В єго дім нетлінний, мідяний, зірчастий,
 Що собі на диво скував Кривоногий.

- Вона єго в поті найшла коло міхів,
 Бо він кував разом аж двадцять трині-
 [жок,
 Щоби їх поставить край свого будинку.
- 375 І робив до ніжок злоті коліщата,
 Щоб самі собою до богів котились
 І самі собою до дому котились.
 Готові вже були, тільки вух чудесних
 Не всів прикувати і виробляв цьвяхи.
- 380 Ще-ж він пробавляв ся видумками тими,
 Як прийшла до єго Хетта сріблонога.
 Єї у кісниках зустріла Харіта,
 Молода й хороша жінка Кривонога,
 І взяла за руку і стала питати :
- 385 „Та як же се сталось, що ти прий-
 [шла, Хетто,
 До нашого дому? Давно не* бувала.
 Ходи лиш до хати, та гостею будеш.“
 Промовила й зараз провела богиню,
 Посадила в крісло цьвяховане сріблом
- 390 З підставкою в низу, де ставити ноги,
 І зараз до неї Іхвеста кликнула :
 „Іхвесте, ходи лиш! Тебе Хетта кли-
 [че.“
- Аж до неї мовив Іхвест кривоногий :
 „Та се мене кличе славноя богиня !
- 395 Вона то й давала мені порятунок,
 Коли мене мати здумала втаїти.
 Та скинула з неба. Було-б мені лихо,
 Щоб мене в ту пору до себе не взяли

- Хетта й Евринома — дочки Окіяна.
 400 Так я девять років кував різні річи :
 Застіжки, обручки, ковтки та намиста
 В печері пустії ; шумів коло мене
 Окіян великий і ніхто про мене
 Ні з богів не відав, ні з людей смер-
 [тельних,
 405 Тільки Евринома, та ся Хетта знала,
 Що прийшла до мене; тепер мені треба
 За все одплатити поважнії Хетті.
 Займай же ти гостю, а я зараз прийду,
 Тільки міхи здійму та складу начиня.“
 410 Велитень промовив і встав од кова-
 [дла.
 Задвигав помалу колїньми слабими
 І помалу міхи од вогню одсунув
 І зложив начиня у срібную скриню,
 І губкою витер і лице і руки
 415 І крепкую шию і груди мохнаті.
 Надягнув сорочку, взяв цїнок у руки
 І став шкательгати ; єго з обох боків
 Золоті дівчата вели як живії,
 Що мають і розум, і серце, і голос,
 420 І ріжним роботам од богів навчились ;
 Вони єго вели і він помаленьку
 Дойшов аж до Хетти і сївши на крісло
 Взяв її за руку і до неї мовив :
 „Та з чого се сталось, що ти прий-
 [шла, Хетто,

- 425 До нашого дому? Давно не бувала.
 Кажи, чого треба; все для тебе зроблю,
 Що можу зробити та вчинити можу.“
- Аж мовила Хетта дрібні сльози ллючи:
 „Іхвесте! Чи єсть де такая богиня,
 430 Щоб стілько на серці лиха виносила,
 Скілько мені лиха подав Дій Кроненко?
 Мене морську з моря оддав чоловіку
 Пилію Яченку і я з ним пізналась,
 Хоч і не хотіла; а тепер старий він
 435 Лежить у будинках; а тепер і друге:
 Дав він мені сина і я згодувала
 Лицаря не сина, виріс він, як лізка;
 Я его пестила, як садову квітку,
 На суднах вінчастих в Іліон пустила
 440 Троян воювати і вже его живим
 Більше не побачу в Пилієвім домі:
 Мало ему жити, а йще бідний тужить,
 І я его тузі допомогти не можу.
 Мав він од Ахеїв діву в надгороду,
 445 І ту взяв у его Гамемнон володарь.
 І став він тужити. Тим часом Трояни
 Загнали Ахеїв аж до самих суден.
 Старшина аргейська стала просить сина,
 Стала ему дари пишнії давати;
 450 Та сам не пійшов він з біди рятувати,
 А оддав Патроклу усю свою зброю
 І все своє військо і післав на бійку.
 Цілий день він бив ся у скейській брамі
 І того дня був би й завоював місто,

- 455 Щоб Аполлон злучий не вбив Мени-
 [тєнка
 Та не подав зразу Екторові слави.
 Тепер тебе прошу, вчини мою волю :
 Дай синові мому добрий щит та шелом,
 Виступці хорощі і крепкую броню,
- 460 Бо єго Трояни взяли із Патрокла
 І тепер лежить він по землі простертий.“
 І до неї мовив Іхвест Кривоногий :
 „Не жури ся Хетто, не муч свого
 [серця !
 Щоб я так од смерти міг порятувати,
- 465 Коли єму прийде смертная година,
 Як можу скувати такеє оружа,
 Що хто лиш погляне, буде дивуватись.“
 Промовив, підняв ся і пійшов до мі-
 [хів,
 До вогню присунув, сказав роздувати,
- 470 І міхи всі двадцять стали в дюри дуги
 І стали на вугля ріжно подувати
 То порою сильно, то порою слабо,
 Як Іхвесту хтілось, та як нужда була.
 І кинув він разом на вугля гаряче
- 475 І крепкої міді і злота та срібла,
 Поклав на ковадло велику ковальню
 І взяв молот тяжкий і кліщі у руки.
 І з початку щит він викував великий.
 Цяцькований всюди; кругом єго обід
- 480 Тройчатий і ясний із ремінем срібним
 І щит пятилистний ; і на тому щиту

Великії дива поробляні були.

- І земля там була, і небо, і море,
Сонце невтомиме і Місяць підповень
485 І всі тії зорі, що небо вінчають :
Пліяда, Гада, Оріон і Арктос,
Що єго по просту возом називають,
Бо він тільки ходить кругом Оріона,
А до Окіяна мити ся не ходить.
- 490 Там же і два міста виробляно було :
У першому місті весіля справляють ;
Молодих при сьвітлі вели через місто,
Дівчата співали весільній пісні,
Хлопці танцювали, кобзи та бандури
495 До танцю їм грали, жінки на воротах
Стояли, дивились. А там, серед міста
Збирали ся люди, бо сварка піднялась.
Двоє посварились за плату задушну
І один з них кляв ся, що все оддав
500 А той присягав ся, що він не брав
[тому,
[плати.
- І взялись обидва сьвідками кінчити.
Люди потуряли то тому, то тому,
Крикуни ходили, людей замовляли,
А старії кругом на лавах сиділи
505 І в руках їх були ціпки золотії
І вони вставали, в колію судили,
І два перед ними дукачі лежали :
Се було для того, хто лучше розсудить.
У другому місті два стани стояли

- 510 З оружам блискучим ; вороги бажали
Або місто взяти, або з міста взяти
Всього половину, що в ему найдеть ся.
Аж тії, що в місті, на засіду взялись.
Зібрали на стіни і жінок і хлопців,
515 І старих для виду, а самі за місто.
За містом їх вели Ярій та Паллада
Самі золотії, в золотих одежах,
Хороші, високі, звичайно як боги,
Бо смертнії люди такі не бувають.
520 А коли прибули, де мали засісти
Край самої річки, коло водопою,
Вони і засіли закривши ся мідю.
Тільки двох од себе пустили дивитись,
Коли йтимуть вівці та воли рогаті.
525 Аж живо заграли два пастухи в полі.
Вони стадо гнали, нічого й не знали.
Но ще й не догнали, як тії напали
І разом зайняли волів і овечок
І стадо погнали, пастухів побили.
530 Аж зачули й тії крики коло стада,
Сидячи на радї, і зараз на коний
Живо посідали і живо прибули,
І стали до бійки край самої річки,
І одні на других ратища кидали,
535 А Ярій і Смута та чорная Хиря, —
Вона то цілого, то збитого схопить,
То мертвого полем волочить за ноги,
І всі її плечі залитії кровю.
Вони, як живії, сходять ся і бють ся

- 540 І одні у других трупи виривають.
 Там була і нива м'яккая, широка,
 Зорана три рази, і по ній ходили
 Із краю до краю плугаторі з плугом.
 І коли до краю вони доходили,
- 545 Зараз їм у руки вино подавалось
 Із рук чоловіка, і вони ізнову
 Йшли борозною до другого краю
 І ззаду за ними борозна чорніла
 По золотім полі; таке було диво.
- 550 А то ще зробив він доспілу ю ниву,
 І жєнці серпами тую ниву жали
 І жатії жмені падали рядами.
 Вязальників троє перевесла вили
 І снопи вязали, а діти за ними
- 555 Горстї підбирали і на оберемках
 Вязальникам несли. А господарь мовчки
 На ціпок опершись стоїть і радїє,
 І слуги під дубом вечерю готують.
 Вони вола вбили, до путя доводять,
- 560 А жінки за ними муку білу сїють.
 І сад виноградний виробив хороший :
 І сад золотий був, а ягоди чорні,
 І тички по саду все срібніі були,
 А рів кругом синій і пліт оливаний.
- 565 І до того саду одна стежка була,
 Щоб коли збирають, виноград носити.
 Дівчата і хлопці серцем веселились,
 В плетяних коробках виноград носили :
 В середині хлопець доскочисто грав їм

- 570 На славні бандурі, та ще під бандуру
Приспівував пісень, і вони край него
Раді та веселі тупали ногами.
- Виробив і стадо волів пряморогих,
Одних самозлотих, других оливяних,
- 575 І стадо із ревом рвалося із обори
До бистрої річки та до очерету.
А ззаду за стадом пастухів чотири
Золотих стояло із дев'ятью псами.
Два леви страшенні із биків передних
- 580 Одного схопили і він реве тяжко;
Хлопці і собаки разом позбігались,
А ті вола вбили і єго утробу
І кров пожирають. Дарма пастухи їх
І самі лякають, і псів підбивають,
- 585 Но й тії боять ся левів одганяти,
А стануть, побрешуть і знов утікають.
- Зробив Кривоногий і славну сіножать
На славні долині і овець багато,
Обори й наміти, і криті вівчарні.
- 590 Зробив Кривоногий і танець на єму
Такий як колись то у славному Кносі
Пишній Арідні виробив Дедайло.
Тут разом і хлопці і славні дівчата
За руки побравшись, кругом танцювали.
- 595 На дівчатах були сорочки лянній,
А на хлопцях були вишиті, крамній,
І дівчата мали вінки травяній,
А ті на припонах ножі золотії;
І вони то разом вертіли ся кругом,

- 600 Мов колесо тее в гончаря вертить ся,
Як він его силу хоче розпізнати, —
То одни до других рядами танцюють.
Народ позбирав ся цілою товпою
І дивить ся радий; співак миже ними
605 Грає і співає; і два вертопляси
Починають співи і самі танцюють.

На послідок вивів під ободом самим
Глибокою річку, Окіян великий.

- І коли кінчив він великого щита,
610 Тоді уже й броню викував блискучу
І шелом великий, кований по мірі,
Красний та хороший, і золотий гребінь,
І виступці красні з олива тонкого.

- І коли всю зброю кінчив Кривоногий,
615 Зараз її виніс Ахиллові мамі,
І вона, як яструб кинулась з Олимпу,
Блискучую броню од Іхвеста взявши.

ТКАНЬ.

Як обидва війська построїлись, Дій покликавши
безсмертних на раду

Збірка девятнадцята.

Кінець гніву.

Ясна зірниця встала з Окіяну,
Щоб богам та людям світло показати;
А Хетта з дарами прибула до суден,
Найшла свого сина, — він коло Патро-
[кла

- 5 Ридав розпростертій і навколо его
Плакала дружина. Хетта приступила
І взявши за руку, синові сказала:
„Лишім его, сину! Нехай спочиває,
Коли божа воля так єму судила;
- 10 А Іхвест таку прислав тобі зброю,
Якої ніхто ще не носив на плечах.“
Мовила богиня — і перед Ахиллом
Зброю положила; збруя забряжчала,
І всі Мирмидони страхом поняли ся;
- 15 Усі одвернулись, не могли дивить ся.
І глянув Ахилло і гнівом поняв ся,
Під віками очи місяцем блиснули,
І радий схопив він небесную зброю
І тішив ся довго на диво дивлючись.
- 20 А далі проворно до матері мовив:
„Воно таки правда, що збруя од бога,
Бо людям такої збруї не зробити.
Зараз одягну ся; одно тільки горе,
Щоби Менитенку в глибокій рани

- 25 Мухи не забрались, не сплодили червів
Вони єго живо померлого сточать,
І все єго тіло стане істлівати.“
Аж єму сказала Хетта сріблоніга :
- 30 Сама оджену я од єго ті мухи,
Що так поїдають лицарів побитих.
І він у вас може цілий рік лежати,
А тіло не стліє, а ще краще буде.
Збирай лиш на раду хоробрих Ахеїв,
- 35 Забудь тую сварку з царем Гамемноном,
Одягай ся в зброю та добувай сили.“
Сказала — і зараз єму силу дала,
А Патроклу в нізdra пахучого паху
Зараз положила, щоб тіло не тліло.
- 40 І пійшов Ахилло по берегу моря
І гукнув він тяжко і підняв Ахеїв:
І тії, що здавна були коло суден
І ті, що на суднах правили кормою,
І ті, що на суднах харчі роздавали,
- 45 І ті підійнялись, як устав Ахилло,
Що єго так довго на бійці не було.
Арієві слуги, Одиссей премудрий
І славний Тиденко, ледве шкандибали
На ратища спершись, бо ще були хворі;
- 50 Вони за то перві і сіли на раді.
За ними на раду прийшов Гамемнон царь ;
І той був недужий : єго в люті бійці
Коон Антинорів ратищем ударив.
А коли усі вже Ахеї зібрались,

- 55 Устав і промовив скорохід Ахилло :
 „Так би, Атрієнку, нам було зробити,
 Коли ми з тобою в ужалянім серці
 Завзяли ся гнівом за дівчину бранку.
 Та щоб її була Артемида вбила,
 60 Як я її бранку добув із Лирнису ;
 А то стільки люду ахейського згбло
 Під ворогом тяжким, як я заупер ся.
 Ектору й Троянам може й мило було,
 А Ахеї довго будуть памятати.
- 65 Тепер і не раді, старе позабудьмо
 І милее серце в грудях заспокоймо.
 Я все забуваю ; не годить ся вічно
 В гніві пробувати. І ти тепер живо
 Підіймай до бійки хоробрих Ахеїв.
- 70 Нехай поспитаю, чи ще коло суден
 Вражії Трояни схочуть ночувати.
 А той мабуть щиро помолить ся богу,
 Хто втіче од бійки та ратищів наших.“
 Мовив — і зраділи славнії Ахеї,
- 75 Що покинув гнів свій славний Пилієнко.
 Аж до них промовив Гамемнон володарь
 (З міста підійнявшись, но не поступав-
 [шись) :
- „Храбрії Данаї, Ярієві слуги!
 Слушайте, хто мовить, не перебивайте,
 80 Бо мовити трудно ; тай що серед гаму
 Можна коли вчути, або що сказати ?
 Говори, як хочеш, ніхто не почує.
 Я до Пилієнка буду говорити,

А вас прошу слухать, та брати на ро-
[зум.

85 Не раз мене люди і словом судили
І так винували, но я не причина,
А причина Дій-бог, Мара та Ярина.
Самі вони Напасть на мене наслали,
Щоб я у Ахилла вирвав надгороду.

90 І що було діять? Вона своє взяла.
Ся Дієва дочка на всіх нападає,
Ноги її тихі і вона пропаща
Не по землі ходить, по головах ходить-
(І поти вертить ся, поки не загубить).

95 Бо вона і Дія колись ослішила,
Що в людей найлучший і в богів най-
[вищий.

Его-ж таки жінка Ира обманула,
Тоді, коли сина его Ираклія
Мала Алкимина в Хтивах породити.

100 Він раз похвалив ся і до богів мовив:
„Вчуйте мене, каже, боги і богині!
Нехай я вам скажу, що в мене на мислі:
Сьогодні такого вродить Ілихтія,
Що він над усіми буде панувати
105 І породить племя із моєї крові.“

А хитрая Ира до его сказала:
„Неправду ти кажеш, ти того не вчи-
[ниш.

Хиба поклени ся клятвою тяжкою,
Що справлі над всіми буде панувати,
110 Хто сьогодні впаде коло ніг роділі

І що родить племя із твоєї крові.“

- І Дій не завважив хитрощів жіночих,
Клятвою покляв ся і кавав ся довго.
Ира таки зараз кинулась в Олимпу,
115 В годині прибула до славного Аргу,
До жінки Ственела, Персового сина,
Що девятий місяць із сином ходила.
Вона її дала до пори родити,
А тії не дала. І пійшла Ілихта
120 До Дія Кроненка і мовила Дію:
„Слухай мене, батьку, що я тобі ска-

[жу:

Родив ся володарь аргейського люду
Евриствій Ственелів із твоєї крові.

Буде не погано Аргеями радить.“

- 125 І обняла Дія великая туга,
І схопив він Напасть за пишнії коси
І в злості покляв ся клятвою тяжкою:
Що од сего часу Напасті лихої
В Олімпі і в небі ніколи не буде.
130 Замахнув рукою і жбурнув із неба!
І вона почала по людях ходити,
А Дій болів тяжко, коли сина вбачив,
Що він, як підданий, служить Евриствію.
Так було й зо мною, коли Ектор силь-
[ний
135 Став губить Аргеїв коло наших суден.
Я згадав за Напасть, що на мене спала,
Пізнав, що Дій розум одіймив од мене
І рад усе зняти й тобі дари дати.

Пічни тільки бійку та підійми військо,
 140 А дари до тебе усі я доставлю,
 Про якії мовив Одиссей премудрий.
 Пожди, коли хочеш, слуги мої зараз
 Із корабля візьмуть, принесуть до тебе
 І ти будеш бачить, які мої дари.“

145 Аж до єго мовив скорохід Ахилло:
 „Славний Атрієнку, царю Гамемноне!
 Даси, чи ні дари — твоя буде воля.
 Тепер як найшвидше берім ся за бійку.
 Не слід розмовляти та час одтягати,
 150 Бо діло велике іще не кінчилось.
 Нехай буде знати, що Ахилло знову
 Ратищем могучим Троян побиває.
 І хай із вас кожний за ним битись
 [пійде.“

Аж до єго мовив Одиссей премудрий:
 155 „Не кажи, Ахилле, голодним Ахеям
 Йти до Ільону Троян воювати.
 Не на мале время бійка підійметь ся,
 Як разом два війська до купи зійдеть
 [ся,

Та бог подасть силу обом одинаку.
 160 А скажи їм перше хліба попоїсти,
 Та вина попити, то буде і сила.
 Трудно чоловіку хліба не поївши
 З раня до смерканя весь день воювати.
 Хоч би він душею і рад би побитись,
 165 Та сам варовіє, єму докучає
 І голод, і зага, і ноги не служать.

- А коли хто добре попоїсть і вино,
 Так цілий день може із ворогом битись,
 Бо в єго і серце стане сміливіше
- 170 І сила не слабне аж до кінця бійки.
 Скажи-ж ти народу пійти попоїсти,
 А тобі тим часом Гамемнон володарь
 Принесе і дари, щоби всі Ахеї
 Бачили очима і ти вдовольнив ся.
- 175 І він перед всіми тобі покленеть ся,
 Що він не спав з нею і не обіймав ся,
 (Як воно годить ся жінці й чоловіку),
 Щоб тобі на серці спокійному бути.
 Потому у себе обід тобі справить
- 180 На знак, що з тобою зовсім помирив
 [ся.
 А ти, Атрієнку, поважай і других.
 Не стидно цареві і перепросити,
 Коли кого сам він доведе до гніву.“
 Аж до єго мовив Гамемнон володарь:
- 185 „Мило тебе й слухать, славний Лавер-
 [тенку!
 По правді судив ти, по правді і мовив.
 Поклясти ся рад я од щирого серця
 І та моя клятва правдивою буде.
 Хай тільки Ахилло пожде на годину,
- 190 Тай другі Ахеї, поки єму дари
 Винесуть з наміту та ми присягнемо.
 Тобі ж, Одиссею, і кажу, і прошу:
 Вибрати найлучших, молодих Ахеїв
 Та принести дари, що ми для Ахилла

- 195 Вчора обіщали і дівчат привести,
 А Талхтивій живо кабана добуде,
 Щоб его зарізати для Дія та Сонця.“
 Аж до его мовив скорохід Ахилло:
 „Славний Атрієнку! Царю Гамемноне!
- 200 Тоді буде лучше про теє подумати,
 Як ми після бою будем спочивати,
 Та не така сила в мому серцю буде.
 Іще тії трупи лежать перед нами,
 Що положив Ектор, як Дій подав славу,
- 205 А вам їдло в думці. Не так би я ду-
 [мав.
 Хотів би я зараз вивести Ахеїв
 Голодними к бою, а як сонце зайде
 І ми їм оддячим, тоді і поїсти.
 А до того часу ні питя, ні їжа
- 210 На душу не піде, коли друга вбито.
 Він лежить у мене проколяний мідю,
 У двері ногами, і дружина плаче.
 Тепер моїх думок ніщо не займає,
 Іно кров та бійка та тяжкії стони.“
- 215 Аж до его мовив Одиссей премудрий:
 „Ахилле Пилєнку, ахейська сила!
 Ти за мене лучший ратищем кидати, —
 Я за тебе лучший пораду давати,
 Бо я і старіший і більш сьвіта бачив.
- 220 І ти мої ради щиро і послухай:
 Бійка незабаром людей насичає.
 Де много колося відрізано мідю,

- Жнива невеликі; ваги, що Дій ними
 Людську бійку важить, уже нахилились.
- 225 Животом по мертвих нічого тужити.
 Кожний день немало падає Ахеїв.
 Тай як тут по кожнім тугу одбувати?
 Хто помер, так того треба поховати,
 Один день поплакати і серцем не нити;
- 230 А которі в бою живі остають ся,
 Так тим треба дбати за питя та їжу,
 Щоб могли без стоми з ворогами би-
 [тись,
 Одягнувши тіло мідію тяжкою.
 Не ждіте-ж ви, люди, другого наказу,
- 235 Бо хто буде ждати край суден ахей-
 [ських,
 Тому горе буде. А лучше всі разом
 Вдармо на Троянів та бійку почнімо.“
 Мовив — і з собою забрав Несторен-
 [ків,
 Мега Хвилієнка, Хтоанта, Миріона
- 240 І Ликомедія і ще Меланіппа.
 Шійшов до наміту царя Гамемнона
 І вповнив діло, як слово сказати:
 Взяв він сім триніжок вибраних для
 [єго,
 Двадцять мисок мідних і дванадцять
 [коний,
- 245 Взяв він і сім жінок — робітниць до-
 [тепних,
 Взяв він і восьмью Врисівну хорошу,

- Щоб многих Ахеїв смерти передати.
 275 Ідїть же ви їсти, та живо й до бійки.“
 Промовив Ахилло — і рознустив раду.
 Розійшло ся військо по своїх намітах,
 А дари забрали славні Мирмидони,
 Принесли до судна славного Ахилла
- 280 І дари поклали, дівчат посадили,
 А коний візницї в табуи одігнали.
 А Врисівна красна, як золота Врода,
 Тільки що узрїла мертвого Патрокла,
 Впала і ридала, і дерла на собі
- 285 І груди, і шию, і лице хороше,
 І мов та богиня над ним голосила:
 „Патрокле, мій милий, серцю найми-
 [ліщій!
- Я-ж тебе живого покинула йдучи,
 А тепер прибувши мертвого знахожу.
- 290 От так менї вічно туга за тугою!
 Бачила і мужа, що батько та мати
 Менї єго дали, пробитого мідю;
 Бачила трох братів, що менї одна їх
 Мати породила, в один день побитих.
- 295 І коли Ахилло побив мого мужа
 І взяв город Минів, ти один, Патрокле,
 Втирав мої сльози, казав, що я буду
 Жінкою Ахилла, і ти нам у Хевті
 Весїлячко справиш з військом мирми-
 [донським.
- 300 Тепер і по тобі плакати прийшло ся.“
 Плакали дівчата ніби за Патроком,

А тут своє горе у кожної було.

А коло Ахилла старшина збиралась,
Їсти запрошала, но він одрікав ся :

305 „Прошу я вас, братя, хто з вас най-
[миліщий,

Йдіте, не просіте ні їсти, ні пити,
Бо тяжкая туга к серцю підступила.
Пожду до смерканя, од того не згину.“

Мовив і одправив усіх отаманів.

310 Лиш два Атрієнки та Одиссей мудрий,
Нестор, Ідоменій та Хвиник остались
Єго утішати. Но він не втішав ся,
Поки на кроваву не кинув ся бійку.

Все згадував друга, і зітхав і мовив :

315 „Перше ти, бувало, друже безталан-
[ний,

Усякії страви для мене готовив
І живо і скоро, як було Ахеї
В поле виступали з Троянами битись.

320 А тепер ти вбитий і серце не може
Ні їсти, ні пити із жалю по тобі.
Бо я ні по кому гірше не тужив би,
Не тужив би гірше і за рідним батьком,
Що може у Хевті сльози проливає
По рідному сину, а я на чужину

325 Пійшов за Елену Троян воювати —
Ні за рідним сином, що живе у Скирі
(Як тільки живе ще Неоптолем крас-
[ний).

Перше і надія в мому серцю була,

Що я коло Трої, далеко од Аргу,
 330 Один тут загину, а ти собі в Хевту
 Попливеш на суднах і візьмеш із Скиру
 Дитя моє миле і єму покажеш
 І добра, і челядь, і стріхи високі,
 Бо Пилій у дома або вмер од туги,
 335 Або ледве живий од старости свої.
 І жде тільки вісти про мене лихої,
 Поки не почує про мою погибель.“

І мовив і плакав. Плакали й гетьмани,
 Думаючи кожний про своїх домашніх.
 340 Аж глянув Кроненко і змилосердив ся
 І словом летучим мовив до Паллади:
 „Чи-ж ти, моя доню, про єго й за-
 [була,
 Чи-ж ти перестала дбати за Ахилла?
 Та-ж він одинокий силить коло суден,
 345 По другові тужить. Усі пійшли їсти.
 Один він голодний і не їв нічого.
 Пійди лишень живо, пахучого паху
 Положи на груди, щоб він не зморив
 [ся.“

А Паллада й сама думала про тее
 350 І бистро, мов сокіл/голосний, крилас-
 [тий,
 Кинула ся з неба. Ахеї в ту пору
 Ставали до строю. І вона Ахиллу
 Живучого паху на груди полила,
 Щоб єму на бійці голодом не скніти.
 355 І вона до батька знову полетіла.

- Посипалось військо од кораблів бистрих,
 І як сніг порою сиплеть ся од Дія,
 Як Бурій возьметь ся небо прояснити,
 Так густо од суден посипались разом
- 360 Шеломи блискучі і кругліі щити,
 Кованії броні, ратища кленові ;
 Бляск ішов до неба, і земля сьміялась
 Од ясної міді, вставав тупот сильний,
 А по середині збуїв ся Ахилло.
- 365 (Зуби скреготали, і очи блищали,
 Як вогонь горючий, но серце тиснула
 Великая туга. І він одягав ся
 В Іхвестову зброю, злючись на Троянів).
 З початку назув він виступці хоросі
- 370 І закрєпив добре срібними пряжками,
 Потому і броню надягнув на груди,
 Звісив через плечі висрібляну шаблю
 І щит узяв крепкий, тяжкий та великий,
 Що блищав на єму, як місяць на небі.
- 375 І як мореходам, покажуть ся з моря
 Полумя блискуче, що в горах на стійлі
 Горить одиноко, а їх мимо волі
 Несе море буйне далеко од милих,
 От так і в Ахилла од дивного щита
- 380 Полумям блищало. І взяв він на себе
 І шелом могучий — і шелом на єму
 Зблищав зорою і золота грива,
 Що викував Іхвест, по гребіню вилась.
 Спробував Ахилло, чи зброя по єму,
- 385 Чи винесуть зброю єго ноги бистрі,

- Но вони як крила єго підіймали.
 І взяв він із скрині ратище отцівське,
 Тяжке та велике, що ніхто з Ахеїв
 Не міг єго двигать окроме Ахилла,
 390 Що Хирон для батька виробив із клену
 На горах Пілійських ворогам на гибель.
 Автомед з Алкимом у пишную зброю
 Коний заложели, затиснули в зуби
 Крепкії вудила, натягнули віжки,
 395 З заду замотали і Автомед живо
 Батога схопивши, вискочив на коні,
 А зваду Ахилло скочив на теліжку;
 Зброю заблищала, як Іперйон ясний,
 І сильне гукнув він на коний отцівських :
 400 „Ксанхте і Валію, Подаркинї діти !
 Думайте іначе нашого візницю
 Із лютої бійки до стану вернути,
 Не так, як Патрокла, покинули вбитим.“
 Аж Ксанхт вітронегий із ярма промо-
 [вив
 405 Голову склонивши і вся єго грива
 Із ярма сповзнувши до землі сягнула.
 Єму мову дала Ира білоплеча :
 „На сей раз, Ахилле, тебе порятуєм,
 Но смерть твоя близько. І не ми причина,
 410 А сам бог великий та Мара могуча.
 Не наше лїнивство, не тягота наша
 Патроклову зброю Троянам оддала.
 Но з богів найлучший, син Лити могучий.
 Згубив єго з сьвіта Ектору на славу.

415 А ми хоч би духом Зехвировим гнались
За всіх найбистрішим, но й тобі судилось
Згинути од бога і од чоловіка.“

І мову коневу Еринії втяли

І бистрий Ахилло до єго промовив :

420 „Та нічого, Ксанхте, про те віщувати.
Знаю я й без тебе, що я тут загину
Без батька і неньки, но я не одстану,
Аж поки побоем Троян не насичу.“

Промовив — і коний погнав по переду.

ТКАНЬ.

Як обидва війська построїлись, Дій покликавши безсмертних на раду, позволяє їм помагати, кому хто захоче, щоб Ахилло разом не побив Троянів (1—30). Боги розділяють ся: Ира, Паллада, Посидій, Ерма й Іхвест ідуть за Ахеїв, а Ярій, Аполлон, Дівона, Лита, Ксантв і Урода ідуть за Троянів і од їх приходу аж земля трясеть ся (31—74). Перед початком бою Ахилло шукає Ектора, Аполлон против его підіймає Енея, а боги по радї Посидія сїдають поодаль од бою (75—155). За ріжними розмовами наступає бійка Ахилла з Енеєм, но коли Енею було призначено царувать у Троянів, то его Посидій і кидає повітрям, щоб его не вбито (156—352). На Ахилла хоче виступити Ектор, но его Аполлон одкликає; Ахилло миже другими Троянами побиває Пріямового сина Полидора (353—418). Ектор виступає знову на Ахилла з мesteю за брата, но его туманом Аполлон вкриває і з бійки виводить (419—454), і Ахилло других Троян побиває і вкриває поле трупами й оружам (455—503).

Збірка двадцята.

Бійка меж богами.

От так коло суден строїлись Ахеї
Кругом Пилієнка неситого боєм,
А на косогорі строїлись Трояни.

- І звелів Дій живо славнії Хтеמידі
5 Богів покликати до єго на раду.
І пійшла Хтемида і всіх покликкала.
Не було потоку окрім Окіяна,
Не було і Нимхви лісної, річної,
Або лугової, котра-б не прибула.
- 10 Усі позбирались к Дієвому дому
І всі посідали на славних крилечках,
Що Дієві Іхвест виробив на диво.
Усі позбирались. І Землетряс сильний,
І той не одпер ся, прибув сюди з моря,
- 15 Сїв по середині і Дія спитав ся:
„Чого ти нас, Дію, покликав на раду?
Може чи не судиш Троян та Ахеїв?
Так суди! Бо бійка од них недалеко.“
- І Дій хмарозборець до єго промовив:
20 „Знаєш, Землетрясе, яка моя думка,
Що я позбирав вас: жаль мені пропа-
[щих.
Так я отсе сяду на верхнім Олімпі
І буду дивитись. А ви собі йдіте
Одні до Троянів, другі до Ахеїв,

- 25 Кому хто миліщий і тим помагайте.
 Бо як сам Ахилло вийде на Троянів,
 То вони не вдержать бистрого Пиленка.
 Вони єго виду й перше трепетали,
 А тепер, коли він за друга озлив ся,
- 30 Боюсь, щоб він зараз не поліз на стіни.“
 Промовив Кроненко і розпалив бійку.
 Кинулись безсмертні і враз поділились :
 К суднам полетіла Ира та Паллада,
 Та Посидій сильний, Землетряс могучий,
- 35 І Ермії премудрий, що добру навчає.
 А позаду Іхвест за ними тягнув ся,
 Кульгаючи тихо коліньми слабими.
 А к Троянам знову Ярій шеломенний,
 Аполлон косматий, стрільна Артемида
- 40 І Ксанхтий і Лита і милая Врода.
 Но поки ще боги до них не прибули,
 Ахеї горділи, що устав Ахилло,
 Которий так довго спочивав од бійки.
 А в Троянів з страху аж жили дріжали,
- 45 Як вони узріли славного Пиленка
 У яснії збруї мов того Ярія.
 Но коли безсмертні до війська прибули,
 То Ворожба сильна зараз підняла ся,
 Паллада гукала ровом та стіною
- 50 І берігом моря голосом могучим,
 А Ярій як вихор ревів по тім боці,
 То з вершини міста Троянів зовучи,
 То із Симоенту та Калліколони.
 Так вони два війська разом підійнявши,

- 55 Звели і в них Вражбу сильну підійняли.
 Страшно Дій із неба заgrimів громами,
 Страшно Посидаон стрепенув землею
 І потряс горами; затрясли ся разом
 Верхи і одноги високої Іди,
- 60 І місто троянське і судна ахейські.
 Затряс ся од страху і Невид підземний.
 І скочив із крісла і крикнув од страху,
 Щоб не роздер лоня Посидій земного
 І хат єго бридких і для богів страшних
- 65 Не показав людям та богам безсмертним.
 Такий трус підняв ся, як боги зійшли ся,
 Кажний против свого: против Посидія,
 Аполлон стосильний з бистрими стрілами,
 Против Енвалія сивока Паллада,
- 70 Против Ири стала ловча Артемида
 Жвава, злотолука, сестра Аполлона;
 Против Лити вийшов Ермії добродійний,
 А в Іхвестом збіглась великая Річка,
 Що зоветь ся Ксанхтом, а в людей Ска-
 [мандром.
- 75 От так боги стали одні против других.
 Ахилло збирив ся на Ектора стати
 І тяжко бажав він, щоб єго кривлею
 Напоїть Ярія неситого боєм.
 Но на Пилієнка Аполлон стосильний
- 80 Підійняв Енея і дав єму силу.
 Ставши Ликаоном, Пріямовим сином,
 По голосу й виду Аполлон промовив:

„Енею, гетьмане! А де-ж твоя слава,
 Що ти похваляв ся з гетьманами пючи,
 85 Що станеш до бою з Ахиллом Пиллен-
 [ком?“

Аж Еней до єго на тее промовив :
 „Що ти против волї мене викликаєш,
 Щоб я став до бою з Пилїєвим сином ?
 Менї вже не вперве на єго ставати.
 90 Вже він мене пудив ратищем із Іди,
 Як напав на стадо та розбив два міста,
 Лирнис із Пидасом. Один Дїй поміг лиш,
 Що дав менї силу та бистрії ноги,
 А то був би згинув од рук Пилїєнка
 95 Та тої Паллади, що перед ним ходить
 І кличе губити Троян та Лелегів.
 Не сил чоловіку бити ся з Ахиллом,
 Бо з ним усе боги, що єго рятують
 І ратище в него впиваєть ся прямо
 100 У людськеє тіло. Но коли-б кінець нам
 Присудив бог рівний, то не легко бу-
 [ло-б

І мене побити, хоч він увесь мідний.“

Аж до єго мовив Аполлон, син Дїїв :
 „Так що-ж! Помоли ся і ти віковичним,
 105 Та-ж ти син Уроди, Дїєвої дочки,
 А він син богинї гіршої далеко :
 Та Дїєва дочка, а та Посидїя ;
 Іди против єго з точеною мідю,
 Не бій ся ні грїзьби, ні прикрого слова.“
 110 Так мовив і сили він додав гетьману

Кинув ся в перед він окований мідю,
 Та тільки од Ири тее не укрилось,
 Що він на Пилєнка гнав ся через вій-

[сько

- І богів зібравши стала їм казати:
- 115 „Ахтино Палладо, і ти Посидію!
 Подумайте в думці, що то з того буде?
 Вже Еней пустив ся окований мідю
 Против Пилієнка. Аполлон настроїв.
 Так нам єго треба назад одтягнути,
- 120 Або кому стати разом із Ахиллом
 Та сили додати, щоб він не безсилів,
 І знав, що нас люблять сильніщі боги
 І що тії слабші, що з давна Троянам
 Подають підмогу на війні та бійці.
- 125 Всі ми із Олимпу на тее спустились,
 Щоб єго на сей раз од Троян закрити;
 Послі він зазнає, яку єму нитку
 Доля закрутила, як мати роджала;
 Не знаючи сего Ахилло жажнеть ся,
- 130 Як бог який стане против єго битись,
 Бо боги страшенні, як видимі стануть.“
 Аж до неї мовив Землетряс могучий:
 „Та нічого, Иро, тобі так журить ся.
 Не хтів би я сварки з богів починати
- 135 (Ні з нас, ані з других, хоч ми і силь-

[ніщі),

А лучше ми сядьмо на виднім горбочку
 Та з відти й дивім ся на людськую
 [бійку.

А тільки підступить Аргій з Аполлоном
 Та стане Ахиллу шкодити на бійці,
 140 То ми зараз з ними бійку підіймемо
 І вони в нас живо кинуть ся у ростіч
 На Олимп високий до других безсмерт-
 [них

Збиті по неволі нашими руками.“

Мовив Синій волос і повів їх разом
 145 На стіну високу, стіну Іраклія,
 Що її Паллада й Трояни зробили,
 Щоб ему од кита за нью втікати,
 Як він за ним гнав ся з беріга на поле.
 Там боги і сіли разом з Посидієм,
 150 Одягнувши плечі хмарою густою,
 А другії сіли на Калликолоні
 Кругом Аполлона та бога Ярія.
 От так з обох боків боги посідали
 Тай думали думи і самі не хтіли
 155 Бійки починати, но Дій поганяв їх.

Укрило ся поле, блиснуло од міді
 На людях та конях, земля застогнала
 Під ногами війська і два чоловіки
 Стали серед війська, готовії к бою;
 160 Еней Анхизенко і сильний Ахилло.
 Еней ішов первий, страшно тяжкий ше-
 [лом

На ему хитав ся; він держав рукою
 Щит перед собою і ратищем маяв.
 А Пиленко з тиха мов лев підіймав ся,
 165 Як на его вийде цілая громада.

- Тоді захопив я молодиць не мало,
 Одного тебе лиш виніс Дій з богами.
- 195 Тепер ти не думай, вони не заступлять!
 Но я тобі ражу, одійди до війська,
 І поки не лихо, не стій против мене,
 Бо що з того вийде, і блзневі видно.“
- Аж Еней Анхизів на те єму мовив :
- 200 „Не думай, Пиленку, що мене як блазня
 Словом залякаєш. Вмію і я добре
 Гривними словами страху завдавати.
 Знаєш ти і рід наш і нашу родину,
 Слухаючи здавна людськії розкази,
- 205 Но в очі ти моїх, я твоїх не знаю.
 Кажуть, що ти счадок славного Пилія
 І матері Хетти, красної морянки;
 А про мене кажуть, що я син Анхизів
 І мамою мою красная Урода.
- 210 Хтось із них сьогодні по синові сплече,
 Бо я не сподіюсь, щоб ми погрозившись
 Так і розійшли ся, бійку занехавши.
 Розкажу, як хочеш, щоб ти відав рід
 [наш,
 Як добрії люди відають про єго.
- 215 З початку родив Дій славного Дардана,
 Батька Дарданії; тоді йще на полі
 Ільону не було, людяного міста,
 Тоді йще люди під Ідою жили.
 Дардан вивів на сьвіт царя Ерихтона,
- 220 Що був найбогатший мижє багачами.
 Три тисячі коний на полі пасло ся

- І кобил не мало з лошатами було —
 Сам Бурій, бувало, до них залицяв ся
 Бігаючи в поле конем чорногривим.
- 225 І вони дванадцять лошат породили,
 І тії лошата, як бігли по полю,
 Ногами колося вони не займали;
 А коли літали по синьому морю,
 То ногами хвилі вони не займали.
- 230 Ерихтон мав Троя, гетьмана Троянів,
 А Трой Ерихтонів породив три сина:
 Іла, Ассарака та ще Ганимида,
 Того чоловіка найкращого в світі,
 Що єго на небо за красу узяли
- 235 Дію вино лити та богам служити.
 Іл родив од себе сина Лавмедонта,
 А Лавмедонт славний Тіхтона й При-
 [яма,
 Клитія та Лампа та Ікетаона,
 А Ассарак Кана. Кан родив Анхиза,
- 240 І я од Анхиза, Ектор од Пріяма.
 Такого я роду і такої крови,
 А сила од Дія; він по свої волі
 Дає й одіймає, бо сам найсильніщий.
 Так що-ж ми, як блазні, будем розмо-
 [вляти
- 245 Одні серед поля кривавого ставши?
 Ми один другому стільки наговорим,
 Що повнее буде судно стовесельне.
 Бо язик без кости, що хоче, то й меле,
 Може говорити і добре, і зле;

250 Що другому скажеш, то і сам почувш.
На віщо-ж ми будем один перед дру-

[гим
Сваркою сваритись, мов ті молодиці,
Що серцем озлившись вийдуть серед
[міста

І там одна другу бештає словами

255 Ні з того, ні з сего, а з злости одної.

Ти мене од бою словом не одібеш,

Перше тобі треба зо мною побитись.

Так давай, возьмем ся за ратища мідні.“

І мовив і вдарив ратищем по щиту,

260 І щит під ударом заревів страшенне.

Здрігнув Пилієнко і щита од себе

Оддалив рукою, думав, що на виліт

Пройде через его ратище Енея.

Не розмислив блазень у розумі своєму,

265 Що людям смертельним небеснії дари

Не легко погнути або поломати.

Ратище Енея щита не пробило,

Золото — дар божий, его задержало.

Два листи пробив він, а три іще було,

270 Бо в єму пять листів зложив Кривоно-

[гий :

Два на верху мідних, а два олівяних,

Пяга золотая ратище спинила.

Тоді Пилієнко ратищем прицілив

І вдарив Енея по круглому щиту

275 Саме по під обід, де і мідь найтоньша

І шкура найтоньша ; і пройшло на виліт

- Ратище пилійське і щит розірвав ся.
 Еней нахилив ся, щит підняв високо
 І ратище в землю встрягло за плечима,
 280 Пробивши два круги на круглому щиті.
 Став він, ухилившись ратища страшного,
 Жах і страх у єго став перед очима.
 Що так недалеко ратище упало.
 І крикнув Ахилло, і з мечем прискочив,
 285 Но той уже камінь успів підійняти.
 Великеє діло! Тепер не підняли б
 І два чоловіка, що один підняв він.
 І певно Еней би каменем ударив
 У щит або шелом — і той був би жи-
 [вий,
 290 А з єго Пиленко висадив би душу,
 Щоб того не вглянув Посидій могучий.
 А то він не ждучи до богів і мовив :
 „Лихо-ж моє тяжке! Жаль мені Енея,
 Що вбитий Пиленком до Невида пійде,
 295 Повіривши зрадї сильного Поллона,
 А він єму блазень в горі не pomoже.
 За що-ж він невинний має погибати,
 За других терпіти, коли він приносив
 Приємні дари для богів небесних ?
 300 Так нуте-ж од смерти єго порятуймо,
 Щоб і Дій не злив ся, як єго Ахилло
 Смертею погубить. Бо він має жити,
 Щоби рід не згинув славного Дардана.
 Зі всіх дітей своїх, що родив од смерт-
 [них,

- 305 Кроненко найбільше полюбив Дардана.
 Не злюбив Кроненко Пріямове племя;
 Так царство троянське присудив Енею
 І его нащадкам, що пійдуть од его.“
 Сивокая Ира мовила до его:
- 310 „Сам ти, Землетрясе, думай про Енея:
 Чи руку подати, чи так залишити
 (При всі его славі згинуть од Ахилла);
 А що ми обоє вже не раз кляли ся
 Перед цілим небом і я і Паллада
- 315 Троянам у злиднях руки не давати
 І тоді як Троя вогнем запалає,
 Та її підпалять хоробрі Ахеї.“
 Тільки почув теє Посидій могучий,
 Пійшов через бійку та ратищів трескіт,
- 320 Де Еней хоробрий бив ся із Ахиллом.
 І зараз на очи Пилєнка Ахилла
 Туман напустив він, і кованний ясець
 Вихопив із щиту славного Енея
 І его під ноги положив Ахиллу,
- 325 А Енея з поля кинув у повітру.
 І не мало війська і не мало коней
 Еней перескочив, кинутий безсмертним,
 Поки не спинив ся кінець того поля,
 Де славні Кевкони строїлись до бою.
- 330 Там прийшов до его Посидій могучий
 І став і проворно до его промовив:
 „Хто тебе, Енею, із богів підмовив
 Против Пилієнка могучого стати,
 Коли він сильніщий і богам миліщий?”

- 335 Одступай од его, як коли зійдеш ся,
Щоб тобі не ждучи не пійти к Невиду.
А коли Ахилла на сьвітї не буде.
Бий ся тоді сьміло перед цілим вій-
[ськом,
Нїмто твої збруї не буде здирати.“
- 340 Так его й покинув по добрії радї
І туман Ахиллу од очей одвіяв.
І він подивив ся ясними очима
І зітхнув і мовив до свого серця :
„Великеє-ж диво бачу я очима.
- 345 Ратище край мене, а того й не має,
В кого его кинув, та думав убити.
Правда-ж, що Енея безсмертнії люблять,
А я собі думав, що він так хвалить ся.
Хай же він гуляє ! Не буде-ж він біль-
[ше
- 350 Бити ся зо мною, коли втік од смерти.
Ануге, зберемо хоробрїх Данаїв
Та спробуєм сили і в других Троянів.“
І пійшов по строях і в кожному мо-
[вив :
- „Тепер од Троянів не стійте далеко,
355 Ідїть за них прямо, та бийте ся сьміло,
Бо одному трудно при всї мої силї
На всїх набїгати та всїх побивати.
Сам Ярїй могучий та сильна Паллада
Не могли-б такого бою доконати.
- 360 Но скільки я можу руками й ногами
І силою своєю, стїльки буду битись.

Пройду усі строї і тому з Троянів
Радісно не буде, хто близько підій-
[де.“

Так казав Ахилло, а тим часом Ектор
365 Закликав Троянів ітти на Ахилла:

„Трояни хоробрі! не бійтесь Ахилла!
Словами готов я битись і з богами,
Та ратищем трудно, бо вони сильніщі.
Не всякеє слово сповнить і Ахилло.

370 Одно може сповнить, другого не спов-
[нить.

Шійду против єго, хоч єго і руки
До вогню подібні, а сила до сталі.“

Мовив — і Трояни ратища підняли,
Сила зворушилась, підняли ся крики.
375 Аж Ектору стиха Аполлон промовив:
„Не бий ся ти прямо, Екторе, з Ахил-
[лом,

А стій миже військом тай ціляй у єго,
Бо він тебе влучить або зарубає.“

І Ектор почувши голос Аполлонів,
380 Злякав ся і зараз шійшов миже військо.

А Ахилло з криком і зі всеї сили
Вдарив на Троянів і вбив Іхвительона
Отринтіяненка, отамана в війську.

Єго Отринтію Нимхва породила
385 У городі Іди на сніговім Тмолі.
Ахилло на зустріч єго в самий череп
Ратищем ударив, череп роздвоїв ся,

Він об землю хропнув, — а Ахилло

[мовив :

„Ліг ти, Отринтенку, зі всіх найлю-
[тіщий !

390 Тут твоя кончина, а рід твоїй далеко, —
Аж там на Гігеї, а твоя дідизна
На рибному Іллі та Ермі глибокім.“

Він мовив, а тому і тьма очи вкрила.

І коні ахейські у первій бійці

395 Ёго стратували. А той знову скочив
І Димолеонта, сина Антинора,
Через шелом мідний по виску ударив ;
І мідяний шелом ратище пробило,
Череп проломило і весь ёго мозок

400 Кровію облило і ёго згубило.

Іпподам з теліжки пустив ся тікати,

Но Ахилло в плечі і того ударив,

І він перед смертю заревів мов бик той,

Коли ёго тягнуть к богу Землетрясу,

405 І бог еликонський од того радіє :

Так і Іпподамант заревів і згинув.

А Ахилло знову вдарив Полидора,

Пріям'вого сина. Казав ёму батько

В бійку не ходити, бо він був і менший,

410 І зі всіх миліщий і жвавий на ноги ;

А він собі блазень ногам і повірив

І поти вертів ся, поки не загинув.

Пробігав він мимо, а ёго Ахилло

У синну і вдарив, де у ёго пояс

415 Пряжками стягав ся і броня двоїлась,

І ратище вийшло через пуп на виліт.
Впав він на коліна, тьма его вкривала,
І він за утробу руками хапав ся.

Ектор як побачив, що брат за утробу
420 Руками вхопив ся до землі склонившись,
Не вглядів і сьвіту, не міг серед вій-
[ська

Далій оставать ся, пійшов на Ахилла
Із ратищем острим до вогню подібний.
І глянув Ахилло і з вискоком мовив :

425 „Се-ж той, що найгірше вразив мое
[серце,
Що вбив мого друга ; тепер ми не бу-
[дем
Один од другого бігати по полю.“

І з під лоба глянув і знову промо-
[вив :

„Ходи лишень швидше на свою поги-
[бель !“

430 Аж до его мовив Ектор шеломенний :
„Не думай, Пиленку, словами як блазня
Мене залякати, вмію і я добре
Прикрими словами ганьби завдавати.
Знаю, що ти лучший, я гірший за тебе.

435 Но ще тее в бога лежить на колінах,
Чи не я, слабійший, з тебе душу вийму,
Бо клюга і в мене острая доволі “

Мовив — і що сили ратищем ударив.
Но Паллада тихо на его дихнула

440 І од Пилієнка его одвернула.

- Ратище упало Ектору під ноги
 І Ахилло з криком кинув ся до єго
 Думаючи вбити, но Аполлон живо
 Як бог заступив ся і покрив туманом.
 445 І тричи Ахилло з ратищем кидав ся
 І ратищем тричи пробивав повітра.
 Тоді у четверте кинув ся маною,
 І сильне гукнувши проворно промовив :
 „Таки втік, собако! Брало тебе лихо,
 450 Та дав тобі поміч Аполлон стосильний,
 Що ти єго молиш ідучи на бійку.
 Та колись я може справляюсь і з тобою,
 Як хто із безсмертних стане мені в по-
 [міч.
 Тепер пійду бити, кого не попаду.“
 455 Мовив і Дріона в потилицю влучив.
 Дріон повалив ся, но той єго кинув,
 А вдарив Димуха Хвилеторієнка
 В самеє коліно, а потому знову
 Мечем єго вдарив і висадив душу.
 460 Потому наскочив на двох Віяненків :
 Лавгона й Дардана, і з коней звалив їх,
 Ратищем одного, а мечем другого.
 Потому на Троя Аласторієнка ;
 Вің тяжко просив ся живим єго взяти,
 465 Єго не вбивати, к літам жалість мати.
 Не знав того, блазень, що дарма про-
 [сив ся,
 Що то чоловік був тугий, невмолимий.

- Він до ніг звалив ся, пустити просив
 [ся,
 Но єму Ахилло всадив меч у печінь,
 470 І печінь одпала і кров з єго тіла
 В пазуху полилась і тьма очи вкрила.
 А той Мула вдарив у самеє вухо,
 Аж ратище вийшло у другеє вухо.
 Потому Ехекла Агинорієнка
 475 По голові вдарив мечем колодчастим,
 Аж меч розігрів ся — і мертвії очи
 Червона погибель та Мара закрила.
 Потім Девкальона по локтьових жилах
 Ратищем ударив і пробив навиліт.
 480 І став він і звисив пробитую руку,
 І той єму разом голову і шолом
 Одрубав од шиї, з хребта єго разом
 Висадив ся мозок і він розтягнув ся.
 А той знову вдарив Ригма Пиреєнка,
 485 Що прибув до Трої із славної Хтрики.
 Єму в здуховини ратище попало,
 І впав він із коней, а той Ерихтоя,
 Що завертав коней, у плечі ударив,
 Повалив з теліжки і збили ся коні.
 490 Як вогонь лютує крутими ярами
 По горі сухії, діброва палає,
 І вітер усюди полумя розносить, —
 Так і він маню з ратищем гонив ся,
 Кого мав побити і червонив землю.
 495 Як волів лобастих злігать та пустити
 На гладкому тоці ячмінь молотити, —

Під волами зараз колося зімнеть ся :
От так під Ахиллом щити та шеломи
Коні розминали; залили ся кровю
500 І восі, і сниці, бо бризки літали
І од копит кінських і од коліс мідних.
А сам Пилієнко за славою гнав ся
І червонив кровю могучії руки.

ТКАНЬ.

Ахилло розбиває Троян і одну половину проганяє до міста, а другу до Ксантва (Скамандра) і в потці много на смерть побиває; а 12 молодців оставляє для Патроклової тризни (1—33). Там же побиває і Ликаона Пріяменка, хоч він его й просить житям дарувати (34—135) і Астеропея, отамана Пеонів, з Пеонами разом, аж Потік бушує (136—210). Ахилло не перестає побивати, Ксантв загачуєть ся трупами; просить Ахилла перестати, Ахилло не слухає; Потік на его хвилі підіймає, виганяє з себе і гонить по полю (211—271). Ахилло вибиваєть ся із сили, но єму помагає Посидій і Паллада; Ксантв просить до помочи Симоента і знов налягає, но на его Ира підіймає Іхвеста і він поти палить і поле і воду, поки его таж самая Ира не спиняє (272—384). Починають ся бої і в других безсмертних: в Ярія, Паллади і Вроди; в Аполлона і Посидія; в Ири і Дівони; у Ерми і Лити (385—513). Після сего боги на Олимп одходять, один Аполлон лиш одходить до Трої; тим часом Ахилло до самого міста Троян проганяє; Пріям для них каже брами одчинити (513—543); а Аполлон, щоб лекше утікати Троянам, з початку до Ахилла підводить Агинора, потому на себе бере Агинорову постать, тікає од Ахилла і его од міста одтягає (544—611).

Збірка двадцять перва.

Бійка на потоці.

- Тільки що прибули до броду потоку,
 До бистрого Ксанхта, Дієвого сина,
 Ахилло розтяв їх і одних до міста
 Пігнав по долині, по которі вчера
 5 Ахеї тікали, як лютував Ектор;
 І вони тікали, і славная Ира
 Туман напускала, з дороги збивала;
 А другі загнались у потік глибокий
 І падали з плеском і хвиля шуміла
 10 І в береги билась і вони із криком
 По воді бовтались, з кругів вибивались.
 Мов сарана тая од вогню здійметь ся
 І летить до річки, полумя палає,
 А вона од страху падає на воду:
 15 От так од Ахилла на славному Ксанхті
 Вода закишила од людей та коний.
 І ратище лицарь на березі кинув
 На мирику сперши, а сам із мечем лиш
 Кинув ся манюю і лихо задумав.
 20 І став він рубати, і почали крики
 По воді вставати, вода кривавіти.
 Як риба порою од свині морської
 Тікає од страху у лиман широкий,
 А вона лякає, котору попаде,
 25 То так і Трояни на тому потоці

- Ховали ся в кручі. І він нарубавшись
 Ще дванадцять хлопців захопив живими
 На заплат Патроклу, Менитія сину.
 Він їх як оленів страхом ополошив
- 30 І повязав руки тими поясками,
 Що вони носили на сорочках шитих,
 І звелів одвести на бистрії судна,
 І кинув ся знову врагів побивати.
 І вздрів Ликаона, Пріямвого сина,
- 35 Що тікав із річки. А его Ахилло
 Пійняв колись було в его виноградї
 Нічю налетівши. Він острою мідю
 Обрубубав смокву — полудрабка ладив,
 Аж ему на лихо наскочив Ахилло,
- 40 І взяв его в судно і продав до Лимну;
 Викуп дав за его славний Ясоненко,
 Іетіон Імврський; заплатив не мало,
 Дістав его звідти і післав в Арисву,
 А він утік звідти й до дому дістав ся.
- 45 І днів одинадцять серцем веселив ся
 Прибувши із Лимну, в дванадцятий знову
 Поцав ся Ахиллу, котрому судилось
 Его против волі к Невиду послати.
 Его як побачив хоробрий Ахилло,
- 50 Що він без шелома, ратища і щита,
 Що все він покидав, бо в его од бігу
 І піт покотив ся і ноги ослабли,
 Зітхнув сам до себе і до себе мовив:
 „Великеє-ж чудо бачу я очима!
- 55 Так тії Трояни, що я побивав їх,

Підіймуть ся знову з підземної мраки,
 Як отсей злидений, проданий до Лимну,
 Сюда повернув ся; его не спинило
 І море широке, що многих спиняє.

60 Нехай ще зазнає і ратища мого,
 Тоді я побачу і переконаюсь,
 Чи прийде він звідти, чи его запинить
 Земля сирова, що і сильних пинить.“

Так він собі думав, а той підступав
 [ся,

65 Щоб до ніг упасти, бо тяжко бажав він
 Утікти од смерти та чорної Хири.

І кинув Ахилло ратищем у его,
 Но він нахилив ся, обняв его ноги
 І ратище остре ему за плечима

70 У землю устрягло, тіла не поївши.

І обняв він ноги одною рукою,
 А другою сильне ратище сціпивши
 Голосив і мовив бистрими словами:

„Змилуй ся, Ахилле! Зумилосерди ся!“

75 Надомною можна милосердя мати.

У тебе я хліба попоїв сьвятого
 Тоді, як узяв ти мене з винограду
 Та продав до Лимну далеко од роду.

Тоді тобі дали сто волів за мене,

80 Тепер я дам триста. Дванадцятий день
 [лиш

Як я по нещасті прибув до Ільону,
 А тепер я знову до тебе понав ся.

- Немилий я Дію, коли він ізнову
 Мене звів з тобою; безвічним і мати
 85 Лахтоя Алтівна мене породила.
 Алтій, її батько, царує в Лелегів
 У славнім Пидасі коло Сатнієнта.
 А сама Лахтоя була за Пріямом,
 І двох породила і обох ти згубиш.
- 90 Брата Полидора уже погубив ти,
 У першому строю ратище пустивши,
 А тут і я згину, бо вже із рук твоїх
 Живому не вийти, коли знов попав ся.
 Но я тебе прошу, не вбивай, Ахилле!
- 95 То не рідний брат мій Ектор шеломен-
 [ний,
 Що убив у тебе найлучшого друга.“
 От так Пріяменко у єго просив ся,
 Но почув од єго нерадеє слово :
 „Не говори, блазню, не кажи про ви-
 [куп!
- 100 То коли Патрокло ще день божий видів,
 Тоді я порою жалував Троянів
 І брав їх живими і давав за викуп;
 Тепер ніхто в мене не втіче од смерти,
 Кого тільки в руки візьму під Ільоном.
- 105 Ніхто, — а найбільше Пріямові діти.
 Умри і ти, милий! І чого тужити?
 Умер і Патрокло, ще лучший за тебе.
 Бачиш, який сам я хороший, великий,
 І батько мій славний, і мати богиня,
- 110 Но й мені од смерти не втікти лихої.

Чи рано, чи в вечір, чи в самий полу-
 [день,
 Прийде і по мене, як хто мене вдарить
 Чи ратищем острим, чи з лука стрілою.“
 Промовив, а в єму і серце зніміло.

115 Він ратище кинув і простягнув руки,
 Но Ахилло зразу мечем єго вдарив
 В шию по ключині; весь меч усадив ся;
 Він ниць повалив ся, по землі простер
 [ся

І кров витікала, землю напувала.

120 Аж єго за ногу потягнув Ахилло
 І скинув на річку і до єго мовив:
 „От тут твоє місце із рибами разом,
 Вони твою рану од крові оближуть.
 Не мати оплаче тебе на постелі,

125 А Скамандр у море занесе глібоке
 І граючи риба вигульне із моря
 І проглине тіло твоє, Ликаоне.
 Будете-ж ви гинуть до звалу Ільону,
 Будете тікати, а я побивати.

130 Не буде у поміч і Потік широкий,
 Хоч ви єму часто і биків небитих
 На дари даєте і водите коний.
 Будете ви гинуть, поки вас не стане
 За того Патрокла та за тих Ахеїв,

135 Що ви їх без мене край суден побили.“
 І вчув Потік тее і тяжко озлив ся
 І став думать думу, як єму Ахилла
 Того втихомирить, та стать за Троянів.

Тим часом Пиленко з ратищем наскочив
 140 На Астеропея, сина Пилегона,
 Того Пилегона, що єго од Акса
 Мала Перевія, найстаршая дочка
 В Акессаменія, в Потокѣм обнявшись.
 Но той против єго вийшов із Потока,
 145 Два ратища мавши, і Ксанхт єму сили
 Додавав, бо злив ся, що стільки молод-
 [ців

Погубив Ахилло без жадного жалю.
 І тільки що близько обидва зійшли ся,
 Первий запитав ся хоробрий Ахилло :
 150 „Хто ти такий смілий, що йдеш про-
 [тив мене ?
 Против мене йдуть лиш діти нещасли-
 [вих.“

Аж син Пилегонів до єго промовив :
 „Та що ти, Пиленку, питаєш ся роду ?
 Та я із далека, аж із Неонії
 155 Привів до Ільону пеонськеє військо
 І днів одинадцять, що я у Ільоні.
 А рід мій походить од славного Акса
 (Того, що найкращу в сьвітї воду має).
 В єго Пилеген був, а я в Пилегона.
 160 І тепер, Ахилле, зо мною побий ся.
 І одвів Ахилло ратище пильоське,
 Но Астерап зразу два ратища кинув,
 Бо він був звичайний з обох рук пу-
 [скати.

Одно в щит попало, тільки не побило;

- 165 Золото — дар божий, его не пустило ;
 А друге на лікті праву руку здерло,
 Аж кров показалась, а само далеко
 В землю закопалось, тіла не поївши.
 Кинув і Ахилло ратищем летучим
- 170 І Астеропея думав повалити,
 Та в его не вдарив, а вдарив у беріг
 І до половини ратище всадилося.
 Тоді Шилієнко з мечем розігнався,
 А той схопив живо ратище Ахилла,
- 175 Та не міг добути цілою рукою.
 Тричи поривався, думав що добуде,
 І тричи не здужав. І тільки в четверте
 Кинувся добути ясень Еяченків,
 А з его Ахилло і висадив душу.
- 180 Він его ударив мечем коло пупа
 І черево вийшло і тьма очи вкрила.
 А Ахилло зараз кинувся на груди,
 Обдер его зброю і до его мовив :
 „Лежи так, небоже ! Не сил тобі би-
 [тись
- 185 Синові Потока із сином Кроненка.
 Твій рід од Потока бистрого походить,
 А мій рід походить од самого Дія.
 Родив мене батько владарь мирмидон-
 [ський,
- Шилій Еяченко, а Еяк од Дія.
- 190 Краще Дій небесний од земних потоків,
 Кращі его й діти од дітей поточних.
 Ксанхт який великий, і той не заступить,

- Бо в Дієм Кроненком бити ся не може.
 З ним ні Ахелой царь не може зрівня-
 [тись,
 195 Ні бистрая річка Окіян глібокий,
 Що з его виходять моря і потоки,
 Всякії джерела й криниці глібокі.
 Но і той порою дріжить перед Дієм,
 Як коли ударить ясними громами.“
 200 І ратище мідне із берега вирвав,
 А того й покинув на піску лежати.
 І мертвее тіло вода захопила,
 І вюни і риби его обгорнули
 І з нирок почали тлушу об'їдати.
 205 А Ахилло знову пійшов на Пеонів,
 Що вже по над беріг кинулись тікати,
 Як тільки уздріли, що їх отамана
 На лютії бійці погубив Пиленко.
 І вбив Хтерсилоха, Мида й Астинила,
 210 Мнуса і Хтарсія, Ена й Охвелеста;
 І був би ще других погубив Пеонів,
 Щоб Потік глібокий не став чоловіком
 Та з глібини свої до его не мовив:
 „Ахилле! Ти тяжко почав лютувати.
 315 Безсмертнії вічно тобі помагають,
 Но коли Дій волив Троян тобі бити,
 Так жени на поле і там побивай їх,
 Бо всі мої гирла трупами заперлись
 І я через трупи не можу у море
 220 Воду проливати, а ти все лютуєш.
 Перестань їх бити, дивний отамане!“

Аж до єго мовив скорохід Ахилло :
 „А хочеш, Скамандре, то так воно й
 [буде.

225 Дай Троянів тільки до міста загнати,
 Та з Ектором стати, єго попитати,
 Чи він мене згубить, чи я єго згублю.“
 Промовив — і знову взяв ся до Тро-

[янів.
 Аж до Аполлона став Потік гукати :
 „Що-ж ти, Сріблелукий, не сповняєш
 [волі

230 Дія Кронїєнка ? Казав Кронїєнко
 Троян спомагати, аж поки вечірня
 Мрака не надійде, землі не покриє.“

І скочив Ахилло посеред Потока
 З беріга крутого, і Потік надув ся,
 235 Заклекотав тяжко і всі тії трупи,
 Що побив Ахилло, покотив водою,
 І як віл ревучи викидав на беріг.
 А живих, що в кручах єго поховались,
 Закривав од смерти бистрою водою.

240 Навкруги Ахилла хвиля підіймалась
 І в щит єго била, з ніг єго валила.
 І за вяз Ахилло рукою вхопив ся,
 Но вяз повалив ся із берегом разом
 І загатив воду гилями густими,
 245 І ліг як та кладка з берега на берег.
 І здрігнув Ахилло і кинув ся з кручі;
 Бистрими ногами побіг через поле.
 Но бог і по полю гнав ся за Ахиллом

- Чорною водою, щоб того Ахилла
 250 Таки втихомирить та стать за Троянів.
 І скочив Ахилло, як ратищем кинуть,
 Бистро, мов орел той хижий, чорнокри-
 [лий,
 Швидкий і бистріщий із цілого птаства;
 От так і він скочив, мідь на єго грудях
 255 Страшно забрячжала; він кинув ся на
 [бік,
 Но той за ним гнав ся з шумом преве-
 [лким.
 Як той водовідник з джерела крутого
 На сади та ниви воду напускає
 І заступом чистить рівчаки для неї;
 260 Вода, як полеть ся — камінці маленькі
 Котять ся під нею, вона по горбочку
 Бистро пробігає і переганяє:
 Так чорвая хвиля за бистрим Ахиллом
 Гналась без устанку, бо боги сильніщі.
 265 Скільки раз вагав ся скорохід Ахилло
 Стати та пізнати, чи усї безсмертні,
 Які є на небі, на єго завзялись, —
 Стілько раз і хвиля божого Потока
 Била єго в плечі. Що ступить Ахилло,
 270 То Потік і вдарить єго по під ноги
 І вибере в єго пісок під ногами.
 І крикнув Пилєнко, глянувши на небо:
 „Ніхто мене, Дію, од сєго Потока
 Рятувать не хоче; одбув би я послі,
 275 Но ніхто не винен тому із небесних;

Одна тільки мати, що мене здурила :
 Вона говорила, що я коло Трої
 Згину під стіною од стріл Аполлона.
 Вбив би мене Ектор, чоловік хоробрій,
 280 Так за теє мав би і храброго збрую.
 А тепер я гину безславною смертю
 У сему потоці, ніби свинонас той,
 Що в осени хвиля єго захопила.“

Мовив — і в годині Посид та Паллада
 285 Коло єго стали у постаті людські,
 Руку в руку брали, словом потішали.
 І первий промовив Посидій могучий :
 „Хай тебе, Пиленку, теє не лякає,
 Бо ми із безсмертних по милості Дія
 290 Стоїмо за тебе, і я і Паллада.

Тобі не судилось згинуть од Потока.
 Живо він затихне і сам ти побачиш,
 А ми тобі радим, коли слухать хочеш :
 Рукам ти од бійки не давай покою,
 295 Поки не залучиш Троян до Ільону ;
 Тоді ти однявши у Ектора душу,
 Вертай ся до суден і матимеш славу.“

Так єму сказали тай пійшли к без-
 [смертним,
 А той побіг полем радий з тої мови.
 300 Но й поле водою за ним заливалось ;
 Пливало оружа молодців побитих,
 Пливали і трупи ; високо скакав він
 Од того напливу і трудно Потоку
 Було одоліти супротив Паллади.

- Устань лишень живо та підійми пла-
 [міль,
 А я йду Зехвира й холодного Нота
 335 Просить підійняти великую бурю,
 Щоб голови й зброю Троян попалити,
 Полумя несучи. Пали понад Ксантвом
 І ліс берегами і єго самого.
 Не вважай на просьби, ні на єго грїзби,
 340 І не спадай з сили, поки не гукну я.
 Тоді ти затримай вогонь незгасимий.“
 Пустив кривий Іхвест вогонь незгаси-
 [мий
 Іпершу на поле і попалив трупи,
 Що в полі лежали, побиті Ахиллом.
 345 І висохло поле, і води не стало.
 Як Бурій осїнний виноградну ниву
 Сушить у годині, тїшить господарів,
 Так висохло поле, трупи погоріли.
 І він пустив пламїнь ближче до Потока.
 350 Запалали иви, мирики і вязи,
 Запалав і кипер і ряст і латаччя,
 Що вкривали стоки бистрого Потока.
 Звились вюни й риби, і одні по кручах,
 А другі по стоках сюда й тудя вились
 355 Заморяні духом Іхвеста Кривого.
 Запалав Потїк сам і словом промовив:
 „Іхвесте! Нікому тебе не збороти!
 І сам я з тобою бити ся не буду,
 Перестань од гнїву, а Троян Ахилло
 360 Хай жене до міста, — що мені за діло?“

- І палав і мовив, а стоки кипіли.
 Як котел порою на вогні великім
 Наповняний тлуцю доброго підсвинка
 Кругом закипає підпалений сушю :
- 365 Так горіли стоки й вода закипала,
 І не могла бігти і стала безсильна
 Од Іхвеста сили ; тоді він до Ири
 Ізмучаний тяжко, на силу промовив :
 „Чого син твій, Иро, за всіх мене
 [мучить ?
- 370 Не стільки я винен, скільки тії другі,
 Що взяли на себе помагати Троянам ;
 І коли ти хочеш, так я перестану,
 Хай він перестане ; а що я — клену ся
 Троянам у злиднях руки не давати,
- 375 Щоб цілая Троя вогнями палала
 І її палили хоробрі Ахеї.“
 І тільки почувла Ира білоплеча,
 До Іхвеста зараз промовила мати :
 „Годі з тебе, сину, бо так не годить
 [ся
- 380 Безсмертного бога за людей карати.“
 І погасив Іхвест вогонь незгасимий,
 І по стоках хвилі знову покотились,
 І Ксантв усмирив ся і перестав Іхвест.
 Ира їх розняла, хоч сама ще злилась.
- 385 Но другі безсмертні були у незгоді
 І ріжня думка на їх серці була.
 І вони збігались з криком превеликим
 І земля стогнала і небо греміло

- І Дій на Олімпі серцем веселив ся
 390 З божої незгоди, і боги недобго
 Без діла стояли; Ярій почав діло,
 І з ратищем первий скочив до Паллади
 І почав Палладу словами ганьбити :
 „Що ти, псяча мухо, колотню заво-
 [диш ?
- 395 На що горде серце тебе підбиває ?
 Чи ти памятаєш, як ти раз на мене
 Тиденка підбила, а сама у мене
 Ратище пустила і тіло порвала ?
 Тепер що вчинила, за все ти оддячиш.“
- 400 Промовив і вдарив по страшному щиту,
 Що єго і Дію не сила пробити,
 А Ярій в запалі по єму ударив.
 Но та одступивши підхопила камінь,
 Що лежав на полі, острій та великий,
- 405 Що давнії люди поля межували,
 Вдарила по шиї і силу одняла.
 Впав він на пять гонів і запилів патли,
 І гримнула збруя. Паллада весьміхнулась
 І живо до єго жовила хвалючись :
- 410 „Не думав ти, блазню, скільки я
 [сильніша,
 Що здумав до мене силою рівнятись.
 Тепер розплатив ся за матерні муки,
 І одібрав кару за те, що Ахеїв
 На бійці покинув і став за Троянів.“
- 415 Сказала і знову очи одвернула.
 А того за руку повела Урода

- І тяжко стогнав він і ледве був живий.
 Аж теє узріла Ира білоплеча
 І враз до Паллади проворно сказала:
- 420 „Глянь но, незборима Дієвая дочко!
 Знову псяча муха повела Ярія
 Із лютої бійки. Ану, дожени їх!“
 І Паллада рада кинула ся зараз,
 І вдарила в груди сильною рукою,
 425 І в неї зімліли і ноги, і серце.
 Впали вони разом на землю родючу,
 А тая над ними мовила хвалячись:
 „Як би то в Троянів усі такі були
 Сильні та одважні, що виходять битись
 430 Протіву Аргія, як сая Урода
 Ярієва дружка, що ввійшла на мене,
 Давно-б ми од бійки усі перестали
 Поваливши місто, Іліон поважний.“
 І на тую мову Ира уєьміхнулась.
- 435 А Землетряс сильний мовив к Аполлону:
 „Що-ж ми стоїмо так? Коли ті почали,
 То й нам не годить ся, стидно нам не
 [бившись
 Іти до Олимпу у Дієву хату.
 Починай молодший, — мені не пристало,
 440 Бо я і старіший і відаю більше.
 Чи забув ти, блазню, в безпам'ятнім серці,
 Скільки ми з небесних коло Іліону
 Набрали ся лиха, як пійшли од Дія
 Та Лаомедонту за певную плату
 445 Цілий рік служили і він радив нами?

Я Троянам стіни висипав широкі,
Щоб місто троянське було незвалиме.
А ти, Аполлоне, випасав для єго
Волів круторогих на Іді ліснії.

450 А коли нам Ори вислужитись дали,
Лавмедонт лукавий забрав нашу плату,
Та ще наругавшись одіслав од себе.
Тобі, казав, звяже і руки і ноги
І продасть в неволю на виспу далеку,
455 А обом грозив ся вуха повтинати.
І ми тоді гнівні одійшли од єго
Злючись, що дав слово і єго не стримав.

Тепер єго людям ти став помагати
І того не хочеш, щоб Трояни згibli
460 Смертею лихою з дітьми і з жінками.“

Аж до єго мовив Аполлон стосильний :
„Треба, Землетрясе, розуму не мати,
Щоб з тобою битись із за того люду,
Що мов теє листя, то в'явить ся пиш-
ний

465 І плодами поля себе посиляє,
То гине без духу. Лучше ми обидва
Од бійки спочинем, а ті нехай бють ся.“

Промовив і знову назад обернув ся,
Побояв ся битись із батьковим братом.

470 Аж єго мислива сестра заганьбила,
(Єго Артемида почала ругати) :
„Тікаєш, Стосильний, даєш Посидію
І свою замогу і славу велику.
Для чого ти, блазню, того лука носиш?

- 475 Щоб ти мені в батька більше не хвалив
[ся,
Як ти перед нами колись похваляв ся,
Що бити ся станеш против Посидія.“
Но її на тее Аполлон не мовив,
А тільки сердита Дієвая жінка
- 480 (Гавьбила Мисливу бридкими словами) :
„Як ти сьміла, суко, вийти против
[мене ?
Буде-ж тобі лихо, хоч ти й лука маєш.
Дій тебе дівчатам львицею поставив
І дав їх губити, котору захочеш.
- 485 Лучше тобі зьвірив по горах стріляти,
Аніж на сильніщих виходити битись.
А коли ти хочеш, так зараз пізнаєш,
Скільки я сильніща против твої сили !“
Мовила — і разом за руки схопила
- 490 Лівою рукою, а правою взяла
З плечий її тулу, і тулою стала
По завушках бити, стріли розсипати.
І стала богиня од неї тікати.
Мов тая голубка в скалу утікає,
- 495 Як її не вдалось ястребу пійняти,
Так вона тікала, покинула й тулу.
Тоді Аргобоець промовив до Лити :
„Не буду я, Лито, бити ся з тобою,
Бо з жонами Дія трудно воювати.
- 500 І ти перед всіми можеш те казати,
Бо мене зборола силою страшною.“
Він мовив — а Лита підбирала стріли,

- Що всюди валялись по цілому полю
 І всі позбиравши пійшла за дочкою.
- 505 А та аж до Дія пійшла до Олимпу
 І плачучи сіла батьку на коліна
 На ризу пахучу і її Кроненко
 Пригорнув до себе і з усміхом мовив:
 „Хто ж то із олимпських так тебе
 [зневажив?
- 510 (Як ніби ти лиха кому наробила)?“
 Аж ему на тее мовила Мислива:
 „Зневажила, батьку, жінка твоя Ира,
 Що з неї вся ваша колотня та бійка.“
 Так вони обоє собі розмовляли.
- 515 Аполлон тим часом пійшов до Ільону,
 Бо тяжко бояв ся за городські стіни,
 Щоби їх Данаї в сей день не розбили.
 А другі безсмертні пійшли до Олимпу
 І одні сердиті, а другі веселі
- 520 Сіли коло Дія; Ахилло-ж тим часом
 Завряд губив коний і самих Троянів.
 І як дим підходить до самого неба,
 Коли горить місто од божого гніву
 І завдає людям і праці і туги, —
- 525 Так туги на праці завдавав Ахилло.
 Пріям на ту пору із башти дивив ся
 І пізнав Ахилла; перед ним Трояни
 Купою втікали, — одпору не було.
 І сплакав він тяжко і зійшов із башти
- 530 І до воротарів почав говорити:

„Держіте ворота в руках на отворі,
 Щоб військо до міста могло утікати,
 Бо Ахилло близько і нам лихо буде.
 А коли все військо перейде у стіни,
 535 Тоді ви ворота знову запирайте,
 Щоби він, пропащий, в стіни не забрав
 [ся.“

І враз воротарі ворота відкрили
 І сьвіт показали ворота одкриті.
 Пійшов і Мисливий Троян рятувати,
 540 А тії до міста, до стіни крутої
 В поросі жажденні бігли через поле,
 І той по них слідом із ратищем гнав ся.
 Серце его кріпло і слави бажало.

Тоді-б таки Трою Ахеї узяли,
 545 Тільки на ту пору Аполлон мисливий
 Підняв Агинора Антинорієнка.
 Він ему дав силу і став коло его,
 Щоб его од смерти в пору рятувати,
 На бук похилившись і хмарою вкрившись.
 550 А той як заглянув храброго Ахилла,
 Виступив, — но серце тяжко защеміло,
 І здихнув він тяжко і став розважати:

„Як я од Ахилла стану утікати
 Туда, куда й другі од его тікають,
 555 То він мене зловить і певно погубить.
 А як дам Пилєнку гнати ся за ними,
 А сам мимо міста побіжу од его
 Полям Іліонським, добіжу до Іди
 І там під горою в чагарах сховаюсь,

- 560 То в вечері вийду, змию ся в потоці,
 І смерком прибуду знову до Ільону.
 Но що моє серце думає про теє?
 Щоб він мене в полі на лихо побачив,
 Та догнав своїми бистрими ногами,
- 565 Тоді я запевно не втічу од смерти,
 Бо він хоробріщий із цілого сьвіта.
 А лучше я вийду прямо против єго,
 Бо в єго і тіло ріжеть ся од міді,
 І душа єдина і сам, кажуть, смертний,
- 570 (Тільки єму славу подає Кроненко).“
 Так до себе мовив і ждав на Ахилла,
 І серце палало до війни та бійки.
 І як пард порою з дрімучого ліса
 Вийде на мисливця, серцем не боїть ся
- 575 І не утікає, як собак почує,
 А вдарять стрілами, чи ратищем кинуть,
 То він і пробитий бійки не кидає,
 Поки не поборе, або не загине:
 От так Агинор той Антинорієнко
- 580 Не хтів утікати з Ахиллом не бившись;
 І взяв перед себе випуклого щита,
 Ратищем прицілив і гукнув до єго:
 „Мабуть ти, Ахилле, дуже сподівав ся
 Забрати сегодня троянськеє місто.
- 585 Но ще много лиха од єго зазнаєш,
 Бо є нас не мало, що за батьків милих,
 За жінок та діток Ільон порятуєм.
 Може коло єго і сам ти загинеш,

Дарма, що ти лицарь і славний, і сьмі-
[лий.]“

- 590 І мовив і кинув сильною рукою,
І в голень ударив, но не пробив тіла ;
Тільки забряжчало оливо на нії
І ратище мідне знову одлетіло
І божого дару воно не пробило.
- 595 Тоді Пилієнко став на Агинора,
Но Аполлон сильний не дав ему слави,
А взяв Агинора, обволік туманом,
І дав ему тихо одійти од бійки,
А сам Пилієнка одводив од війська.
- 600 Бо взявши на себе постать Агинора
Почав утікати, а той его гнати.
І поки він полем пшеницею гнав ся
І думав пійняти его на Скамандрі,
Аполлон стосильний з ума его зводив,
- 605 Даючи надію, що він его зловить.
Тим часом Трояни цілою товпою
Кинули ся в місто і місто повніло.
Ніхто не лишав ся в полі за стїною
Пізнати, хто живий, і хто ліг на полі,
- 610 А кажний до міста утікав охочий,
Кого тільки ноги живого донесли.
-

ТКАНЬ.

Військо ховаєть ся в місто; Ахилло покидає доганять Аполлона; в полі остаєть ся один Ектор і батьки его просять у місто ховатись (1—89); Ектор не слухає, хоче бити ся з Ахиллом під стіною, но Ахилло підходить, — Ектор пужаєть ся і тікає; Ахилло его доганяє і вони три рази стіни оббігають (90—166). Дій жалує Ектора, важить его долю, но ему не житя, а смерть випадає; тоді од Ектора Аполлон одходить; замісто Аполлона приходить Паллада в постаті Дійхова і его підмовляє битись (167—247). Начинаять ся поєдинок, Паллада помагає Ахиллу, а Ектора зводить (243—305). Ектор безнадійне з мечем нападає, но его Ахилло ратищем пробиває, обдирає зброю, дає своему війську на поругу, вяже до теліжки і волоче до суден (306—404). За Ектором плаче весь город, батьки за ним плачуть на стіні стоячи, а Андромаха плаче із дому ідучи (405—515).

Збірка двадцять друга.

— — —
Екторова гибель.

- Трояни втікали, мов тії олені,
І піт утирали і пили жажденні
На стіни склонившись; тим часом Ахеї
Щитами покрившись до стін підбігали,
5 А Ектор остав ся снутаний Марою
Коло Іліону та скейської брами.
Тоді до Пилєнка Аполлон промовив:
„Що ти, Пилієнку, мене доганяєш,
Безсмертного смертний? Чи й досі не
[знаєш,
10 Що я бог безсмертний, що так ти лю-
[туєш?
Покинув Троянів служаних тобою,
Вони уже в місті, а ти тут ганяєш.
Но мене не вбеш ти, бо я не смертель-
[ний.“
- До єго зітхнувши Ахилло промовив:
15 „Звів ти мене, боже, зі всіх найхитрі-
[щий,
Заманув од міста; а ще-б їх немало
Зуби заціпило, заким би сховались.
Одняв ти од мене великую славу,
Дав їм поратунок без жадного страху.
20 Я-б тобі оддячив, як би можна було.“
Мовив і проворно полетів до міста.

- Мов кінь у теліжці на конному гоші
 Летить до границі стелючись по полю,
 То так і Ахилло повертав ногами.
- 25 Пріям тее первий очами побачив,
 Що він через поле пробігав блискучий,
 Мов зора осіння, що темної почі
 Одна меж зорями промінями сяє
 І псом Оріона у людей зоветь ся,
- 30 Зі всіх найясніща, но лихо віщує
 І людям тяжкую гарячку приносить :
 Так і мідь на грудях сяла у Ахилла.
 Старий зажурив ся, за голову взяв ся,
 І руки піднявши, голосив він тяжко
- 35 І звав свого сина ; но син его мовчки
 Стояв коло брами і ждав на Ахилла.
 Тоді старий мовив руки протягнувши :
 „Не жди его, сину, Екторе мій милий,
 Один без дружини, щоб тебе, мій сину,
- 40 Не вбив Пилієнко, бо він хоробріщий.
 А коли-б безсмертні его так любили,
 Як я его люблю, давно-б его їли
 Шуляки й собаки, і я-б не мав туги.
 Забрав він немало синів моїх рідних,
- 45 Одних погубив він, а других попродав,
 А тепер іще двох не можу побачить :
 Сина Ликаона й сина Полидора,
 Що мені Лавхтоя красна породила ;
 Коли вони живі — золотом та мідю
- 50 Викупити можем, бо є в нас доволі
 І Альт за дочкою передав немало.

- Коли-ж єго вбито, послано к Невиду,
 То і менї туга і матері туга.
 Та ще-б тая туга була-б невелика,
 55 Щоб тебе лиш тільки не згубив Ахилло.
 Іди, сину, в місто, порятуї, мій сину,
 Троян та Троянок, не давай Пилєнку
 Великої слави, не гинь, милий сину.
 Хоч мене, мій сину, пожалїї старого.
 60 Мене й так Кроненко на старості віку
 Карою карає, дає менї бачить
 Снів перебитих, дочок у неволі,
 Тереми в розвалах і дітїй маленьких
 Об землю побитих на лютії бійці,
 65 А невісток милих в руках у Ахеїв.
 Тай мене самого розірвуть собаки
 На самім порозї, як мене хто мідю
 Холодною вдарить, з мене душу вибє.
 Згодував собак я у своїх будинках,
 70 Тепер вони крови моєї напють ся
 І серцем нераді ляжуть на порозї.
 Добре молодому і вбитому бути,
 В єго все хороше, хоч він і убитий;
 Но коли собаки соромом соромлять
 75 І голову сиву і бороду сиву, —
 То більшої ганьби для людей немає.“
 Мовив — і став рвати на собі волося
 Обома руками, — но Ектор не слухав.
 Заплакала й мати на другому боці,
 80 Пазуху розкрила, на грудь показала
 І плачучи тяжко до єго казала :

- „Екторе, мій сину, хоч мене пожалуй!
 А я-ж сею грудю плач твій одіймала.
 Хоч її пожалуй! Не жди за стіною
 85 Того чоловіка, не стій самотнім!
 Як він тебе згубить, ні я тебе, сину,
 Паросточку милий, більше не оплачу,
 Анї твоя жінка. Тебе там далеко
 В аргейському стані їстимуть собаки.“
 90 Так вони до сина свого голосили,
 Так єго молили, — но Ектор не слухав,
 А ждав на Ахилла, що летів до єго.
 Мов дракон пещерний наївши ся їді
 Жде на чоловіка і жовч по нїм ходить,
 95 І він із пещері страшно виглядає, —
 Так і Ектор сильний стояв під стіною
 Оперши ся щитом на круглу башту.
 Тільки воздыхав він і до себе мовив:
 „Лихо моє тяжке! Піду я в ворота,
 100 Полидамант первий стане пострікати,
 Бо він казав вести Троян до Ільону
 В тую ніч пропащу, як Ахилл підняв
 [ся,
 Но я не послухав, хоч і лучше було.
 Тепер мені люду стільки погубивши
 105 Стидно і Троянів і славних Троянок;
 Про мене й послїдній буде говорити:
 „Погубив народ наш Ектор необачний!“
 Так будуть казати, — лучше-ж мені
 [буде
 Побивши Ахилла до міста вернуть ся,

- 110 Або коло міста згинути самому.
 Положу я щит свій та мідяний шелом,
 Ратище зіпру я на стіну високу,
 Сам пійду на зустріч славному Ахиллу.
 Обіцяю дати Елену і скарби,
- 115 Які Олександр перевіз до Трої,
 За якії й бійка у нас розпочалась,
 Дати Атрїєнкам, а Ахеям дати
 Всього половину, що лиш місто має.
 Та ще і Троянам скажу присягнути,
- 120 Щоби не таїлись, а всім поділились,
 (Що лиш дорогого наше місто має).
 Но що моя думка думає про теє?
 Не пійду ні за що, він не пожалїє,
 Він мене не вважить, убе без оружа,
- 125 Убе як ту бабу, коли зброю скину.
 Не нам розмовляти з каміня та з дуба,
 Як там розмовляють хлопці та дівчата;
 Хлопці та дівчата можуть розмовляти,
 А нам треба битись, щоб живо поба-
 [чить,
- 130 Кого олимпійський славою дарує.“
 Тим часом Ахилло до єго зближав ся
 Рівний до Енвала у шеломі яснім.
 Ратище пилїйське на плечі лежало
 І мідь кругом єго блискавкою сяла,
- 135 Вогнем на пожарі, сонцем на восході.
 І Ектор поглянув і взяв єго острах
 І став він од брами в поле утїкати,
 І став Пилїєнко єго доганяти.

- Як горовий сокіл — бистріщя птаха,
 140 Стане доганяти тихую голубку,
 Вона веть ся бідна, а той поза нею
 З криком підлітає, силить ся пійняти,
 От так і Ахилло за Ектором гнав ся,
 А той під стіною повертав ногами.
- 145 Минули і гору і смокву вітристу,
 А все під стіною дорогою бігли.
 Ба вже проминули і тії джерела,
 Що поять водою Скамандрові стоки,
 І одно з джерелів дає теплу воду,
- 150 Із єго йде пара як дим на пожарі,
 А другеє й літом таку дає воду,
 Що як сніг холодна або крига льоду.
 Коло тих джерелів стояли й корита
 Кам'яні, хороші, що в них прали шмати
- 155 Троянськії жони та славні дівчата
 Іще до приходу ахейського війська.
 І те проминули, як один, так другий :
 Утікав хоробрий, но гнав хоробріщій.
 Бо йшло не за дари, не за тую шкуру,
- 160 Що людям даєть ся за скорії ноги,
 А йшло у них діло за Ектора душу.
 Як бистрії коні надокола гону
 Живо пробігають і їм надгорода
 Вбитого триніжка, або єго жінка, —
- 165 От так вони тричи Пріямове місто
 Кругом оббігали, а боги дивились.
 І сам батько божий почав говорити :
 „Се я добре бачу, що Ектора мого

Гонять під стіною і жаль мені того,
 170 Що не раз для мене воловії стегна
 Палив і на Іді і палив бувало
 У городі верхнім; тепер кругом міста
 Став єго гонити скорохід Ахилло.

Тепер ви, безсмертні, теє розсудіте,
 175 Чи єго од смерти ще нам ратувати,
 Чи дати Ахиллу єго погубити?“

Аж єму сказала сивока Паллада:
 „Та що-ж бо ти кажеш, батьку чорно-
 [хмарий!

Єму уже здавна судило ся вмерти,
 180 А ти єго хочеш ратувать од смерти.
 Рятуй, — но ми другі не хочемо того.“

Аж Дій чорнохмарий до неї промовив:
 „Не бійсь, Тритогеню, бо я не навмисне
 Про теє говорю. Даю тобі волю

185 І як сама знаєш, роби, не спиняй ся.“
 І збудив Палладу і так нетерплячу,
 І вона погналась з вишини Олимпу.
 Тим часом Ахилло за Ектором гнав
 [ся.

Як пес із берлоги оленя пігнавши
 190 Гонить чагарами, крутими ярами,
 І хоч воно бідне в корчах присідає, —
 Так пес єго слідить, аж поки не знай-
 [де, —

От так од Пилєнка Ектор не ховав ся.
 Скільки раз не рвав ся до воріт дар-
 [данських,

- 195 Щоб там коло башти високої стати,
 Щоб его стрілами в башти рятували,
 Стільки раз Ахилло збивав его в поле,
 А сам усе ближче до стїни держав ся.
 Як у сні хто гонить — один не втіче
 [сам,
- 200 Другий не догонить — от так і в них
 [було;
 Той не міг дігнати, а другий сховатись.
 Тай як таки було Ектору загинуть,
 Коли ще край него Аполлон з'явив ся
 І дав ему силу і крепкії ноги?
- 205 Ахилло до війська кивав головою,
 Щоб воно не било Ектора стрілами
 Та первої слави в его не одняло.
 І коли в четверте до джерел добігли,
 Підійняв Дій батько шайки золотії
- 210 І на шайки кинув два жереби смертних:
 Один для Ахилла, для Ектора другий.
 Взяв по середині і Ектора шайка
 В Невид опустилась. Поллон его кинув,
 А до Пилїєнка спустилась Паллада,
- 215 Стала коло его і живо сказала:
 „Тепер ми, Ахилле, принесем конешне
 Великую славу на судна ахейські,
 Неситого боєм Ектора згубивши.
 Тепер ему годі од нас утікати,
- 220 Ему й не pomoже і Поллон стосильний,
 Перед батьком Дієм у ногах простер-
 [шись.

Стань же ти спочити, а я єго зараз
Підведу самого бити ся з тобою.“

Мовила Паллада — а зрадїв Ахилло,
225 І став похилившись на ратище мідне,
А та пійшла живо, Ектора дігнала,
Стала Діїхвобом по голосу й виду
І стала проворно до єго казати :

„Гонить тебе, брате, скорохід Ахилло
230 Бистрими ногами, гонить коло міста,
А лучше ми станем та будемо битись.“

Аж до неї мовив Ектор шеломенний :
„Ти-ж мені миліщий за всіх моїх бра-
[тів,

Яких породили Пріям та Екава.

235 Но тепер тебе я ще більше шаную,
Ти один поглянув на мене в недолї
І стїни покинув, — другі не схотїли.“

Аж єму сказала сивока Паллада :

„Братїку ! Просили мене на колїнах
240 І батько і мати і всі мої близькі,
Щоби я остав ся, так вони спужались.
Но моє лиш серце по тобі журилось.
Тепер станем битись, нічого нам довше
Ратища ховати ; тепер ми побачим,

245 Чи побе Ахилло і нашу збрую
Понесе на судна, чи ми єго згубим.“

Мовила Паллада й пійшла по переду.

І тільки що близько обидва зійшли ся,
Первий став казати Ектор шеломенний :

250 „Тепер я, Пиленку, не буду тікати.

- Три рази оббіг я Пріямове місто
 І стати вагав ся ; тепер моє серце
 Каже мені стати, чи вбю, чи загину.
 Но давай, Пиленку, богів призовемо,
 255 Нехай вони будуть сьвідками умови.
 Не буду я твого соромити тіла,
 Коли Дій дозволить тебе побороти.
 Мені буде збруя, а тіло Ахеям.
 Гляди-ж і зо мною зроби так, Ахилле. “
- 260 Аж до єго грізно промовив Ахилло :
 „Не кажи, противний, мені про умову,
 Бо в людей і левів присяги не має.
 Вівці із вовками не живуть у мирі,
 А вічно зломислять один на другого.
- 265 От так миже нами не має любви.
 Не буде й присяги, аж поки один з нас
 Кровю не напоїть хижого Ярія.
 Храбри ся-ж ти добре. Треба тобі бути
 Лицарем хоробрим й ратишником сьмі-
 [лим.
- 270 Тепер не втічеш ти ; живо тебе мною
 Паллада погубить і ти поплатиш ся
 За тую дружину, що ти перерізавав. “
 І ратищем довгим розмахнув і кинув.
 І Ектор заглянув, присів нахилившись,
- 275 І ратище мимо над ним пролетіло,
 У землю устрягло ; і взяла Паллада
 І дала Ахиллу, щоб Ектор не бачив.
 І він до Пиленка почав говорити :
 „Не вцілив, Ахилле ! Не відав ти долі

280 Моєї од Дія, хоч за нюю й мовив.
 Ти навмисне мовив грізними словами,
 Щоб я налякав ся та сили позбув ся.
 Но мене не в плечі ратищем удариш,
 Вдариш мене в груди, як бог тебе су-
 [дить.

285 Но ти стережи ся і ратища мого!
 Як би-ж воно ціле в твоє тіло встрягло,
 Була-б тоді лекша троянська бійка,
 Як би ти загинув, — бо ти для них
 [гибель.“

І ратищем довгим замахнув і кинув,
 290 І вдарив Пилєнка по круглому щиту,
 Но воно далеко скочило од щита.
 І Ектор озлив ся, що ратище дарма
 Із рук полетіло і єго не має.

І став сильне звати брата Дііхвоба
 295 Ратище подати, — но й єго не було.
 Тоді пізнав Ектор і став говорити :
 „Ага! То по мене боги смерть пі-
 [слали.

Думав, що то брат мій до мене з'явив ся,
 Аж він за стіною, — зраділа Паллада.
 300 Тепер одна смерть лиш, — рятунку не
 [має.

Знати вже так мило Дію та Стосилу,
 Що мене бувало не раз рятували,
 А тепер до мене Мара приступила.
 Но коли загину, так загину славно,
 305 І про моє діло знатимуть нащадки.

І тільки промовив і меч добув острій,
 Що висів із боку тяжкий та великий,
 І кинув ся разом, мов орел небесний
 Кидаєть ся в хмари на чистеє поле,
 310 Щоб ягня схопити, або зайця вбити, —
 Так кинув ся Ектор мечем замахнув-
 [шись.

Скочив і Ахилло і запалав гнівом
 І щитом чудесним покрити свої груди,
 І потряс на собі шоломом блискучим,
 315 І по нїм розвилась золота грива,
 Що Іхвестом була на гребені звита.
 Як зоря вечірня найкращая в небі
 В темну ніч сіяє поміже зорями,
 Так ратище сяло в руці єго праві;
 320 З ним він і зломислив на Ектора душу
 І оглядав тіло, де-б єго ударить.
 Но в єго все тіло було в тії збруї,
 Що він добув з поля побивши Патро-
 [кла.

Тільки там, де разом сходять ся клю-
 [чини,
 325 Оставалось місце для душі пронаще.
 І в єго Ахилло ратищем і вдарив,
 І ратище прямо встрягло єму в шию,
 Но горла тяжкеє єму не пробило,
 Щоб міг перед смертю кілька слів ска-
 [зати.

330 І впав він на землю і мовив Ахилло :

„Згубив ти Патрокла, та ще жити
[вдумав!

Ти вже й не бояв ся, як мене не було,
А мстник далеко за тебе сильніший
Сидів коло суден, — то я оставав ся.

335 Тепер тебе вкриють птахи та собаки,
А єго Ахеї як слід поховають.“

Аж до єго мовив Ектор шеломенний :

„Благаю душею, тілом і батьками,
Не дай мого тіла собакам соромить.

340 Требуй, скільки хочеш золота та міді,
Дадуть тобі батько і рідня мати,
Тільки моє тіло оддай їм до дому,
Щоб могли Трояни на вогні спалити.“

Аж до єго грізно промовив Ахилло :

345 „Не благай, собако, своїми батьками.
Як би я мав силу, то я-б твоє мясо
Порізане їв би, так ти мені милий.
Ні, собак од тебе ніхто не одгонить.
І нехай у десять, у двадцять раз стільки

350 Дарів мені зносять, тай ще обіцяють,
Хай тебе самого Пріям Дарданенко
На золото звісить, а все твоя мати
Того не оплаче, кого породила.
Тебе будуть рвати птахи та собаки.“

355 Аж до єго Ектор вмираючи мовив :

„Знав я попереду, що тебе не впрошу,
Бо в тебе у грудях залізнеє серце.
Но колись за мене буде тобі кара,
Як на тебе встане Парій з Аполлоном,

- 360 Та тебе погубить у скейській брамі.
 І смерть его очи стала покривати,
 І душа із рани йшла до Невида
 З плачем, що кидає молодість і силу.
 І єму Ахилло на одхід промовив :
- 365 „Вмирай, не жури ся ! Тоді я загину,
 Коли Дій захоче та другі безсмертні.“
 І ратище мідне із мертвого вирвав
 І кинув далеко, і став обдерати
 Кровавую збрую. Прийшли і Ахеї ;
- 370 Кажний дивував ся его росту й виду,
 І пробивав кажний его тіло біле.
 А другий підступить, та ще прогово-
 [рить :
 „Ага ! Тепер Ектор мякшим ізробив ся,
 Ніж коли на судна з вогнем поривав
 [ся.“
- 375 От так проговорить тай тіло проколе.
 Аж бистрий Ахилло Ектора обдерши
 Устав і проворно мовив до Ахеїв :
 „Милі отамани та князі аргейські !
 Коли боги дали й того погубити,
- 380 Що за всіх найбільше наробив нам лиха,
 Так давайте, вдарим на городські стіни !
 Так може пізнаєм троянську думку,
 Чи вони покинуть високе місто,
 Що Ектора вбито, чи будуть держатись.
- 385 Та що моє серце думає про тее ?
 А там же Патрокло лежить коло суден
 Без сліз і могили ; его не забуду

- Поки буду живий, поки ноги ходять.
 В Невида, по смерти, де пам'ять щезає,
 390 Я й там не забуду товариша мого.
 Співаймо-ж ми пісень, ахейськії діти,
 Та ходім до суден і сего тягнімо.
 Добули ми слави, Ектора побили,
 Що єму Трояни як богу молились.“
- 395 Мовив — і замислив паскудне діло :
 Пробив сухі жили коло п'ят із заду,
 І просилив віжки і в'пав до теліжки,
 А голову буйну лишив волокти ся ;
 І став на теліжку, підняв єго збрую,
 400 Ударив по конях і коні погнались.
 А той волочив ся і підіймав порох,
 Плуталось волося і голова ціла
 В поросі лежала. Так її судив Дій
 У рідному краю врагам осоромить.
- 405 Голова пилилась, а бідная мати
 Намітку зірвала і волося рвала,
 І плакала гірко на сина дивлючись.
 І заривав тяжко єго старий батько,
 Заплакало плачем і цілеє військо ;
- 410 Здавало ся з боку, що цілая Троя
 Вогнем запалала од верху до низу.
 А люди насилу старого держали,
 Так він поривав ся в дарданськії брами.
 Усіх умоляв він, по землі стелив ся,
- 415 Називав на імя і кожному мовив :
 „Пустіть мене, милі ! Дайте мені, милі,
 З сего міста вийти, пійти до Ахеїв.

- Я буду молити того людоїда,
 Може він уважить, старість пошанує.
- 420 Бо й він має батька, старого Пилія,
 Що єго на гибель згодував Троянам,
 А мені старому на тяжкее горе.
 Побив дітей стільки у молодім віку,
 Но не так я тужу за тими усїми,
- 425 Скільки за сим тужу. Я згину од туги.
 Та коли-б умер він хоч на руках моїх,
 Тоді-б ми обоє могли хоч поплакати
 І я нещасливий і мати нужденна.“
 От так старий плакав, плакали й мі-
 [щане.
- 430 А з миже Троянок почала Екава :
 „Для чого-ж, мій сину, мені в сьвітї
 [жити,
 Коли ти загинув ? Ти і дні і ночі
 Був мені хвалою ; ти усїх Троянів
 Закривав собою, і вони як бога
- 435 Тебе поважали, — ти славою був їм.
 Тепер смерть на тебе та Мара настала.“
 Так вона ридала, а жінка й не знала,
 Бо до неї з вістю ніхто не приходив,
 Що по той бік брами муж її остав ся.
- 440 Вона хустку шила в теремі високім,
 Подвійну, червону, квітки вишивала.
 А слугам казала на вогонь великий
 Котел положити, готовити купель,
 Як прибуде Ектор із бійки до дому.
- 445 Не відала бідна, що єго Паллада

Рукою Ахилла давно погубила.
 Аж почула з башти і лемент, і крики
 І сама здрігнула, голку упустила
 І враз до служанок почала казати:

450 „Ходім та побачим, що там таке ста-
 [лось,

Що свекруха плаче. А в мене так тяжко
 Бєть ся моє серце, аж ноги німіють.
 Може лихо сталось Пріямовим дітям,
 Не дай боже чути! А все-ж мені стра-
 [шно,

455 Може там Ахилло Ектора одрїзав
 Одного од міста і гонить по полю,
 А може вже й силу в єго одіймає,
 Бо він серед війська ніколи не буде,
 А все попереду, нікому не вступить.“

460 І мов божевільна з терема побігла,
 І за нею слїдом вибігли служанки.
 Кинулась на башту, вперед протиснулась,
 Стала над стїною і як подивилась,
 Що він волочив ся і бистрії конї

465 Єго по дорозї волокли до суден,
 Зараз її очі покрили ся тьмою,
 На ознак упала і духу позбулась.
 І впали далеко головні повязки,
 Завязки, очіпок, плетяні кісники,

470 І тая намітка, що Урода дала,
 Як брав її за муж Ектор шеломенний
 За дорогі дари з дому Етивона.
 Збігли ся до неї невістки, зовиці,

- Вони її взяли, на руки підняли,
 475 І тільки до неї душа повернула,
 Вона миже ними тяжко заридала:
 „Нещасні ми в сьвіті обоє родились!
 Ти, Екторе, в Трої у домі Пріяма,
 А я в свої Хтебі під лісним Пиланом
 480 В домі Етивона; він мене нещасний
 Виростив нещасну; щоб я не родилась!
 Тепер ти під землю ідеш до Невида,
 А мене кидаєш бідною вдовою
 У своїх будинках. Дитина маленька,
 485 Що ми породили ні тебе, мій милий,
 Тішити не буде, ні само втішатись.
 Хоч він перебуде ахейськую бійку,
 А все-ж єму трудно буде в сьвіті жити.
 Ниви єго рідні заберуть чужії,
 490 Товариші діти сироту кидають.
 Воно само ходить з заплаканим видом.
 Пійде коли в нужді до батькових близь-
 [ких,
 Цюлує одежу, цюлує сорочку,
 То другий із жалю й подасть єму чарку,
 495 Такою, що губи тільки помочити.
 А другий багатий прожене од столу,
 Набе кулаками та ще осоромить:
 „Не твій, скаже, батько, обідає з нами.“
 І Астянакс піjde до матери з плачем...
 500 А сидів він перше в батька на колінах
 І їв один мозок та тлушу овечу.
 А захотів спати грою натомившись,

ТКАНЬ.

Мирмидони об'їжджають Патроклове тіло, Ахилло попереду; по об'їзді Ахилло готує їм вечерю, а сам вечеряє в Гамемнона і на завтра зазначає похорони (1—58). Нічю у сні до его приходить Патроклова постать і просить тіло поховати (59—107). Рано по наказу Гамемнона звозять ся дрова, приносить ся Патроклове тіло, посипане волосям Ахилла і его війська; складають ся костир, ріжуть ся приноси і 12 молодців троянських, костир підпалюють ся і горить од подуву Бурія і Зехвира; а тим часом Екторове тіло сп'ляється з Уродою і Аполлоном (108—225). На другий день вибирають ся Патроклові кости і кладуть ся в глечик, де мають бути положані і кости Ахилла, і на місці костиря насипають ся могила (226—256). Ахилло на память Патрокла строїть різні забави і на них із конних дістають соперечне Дивомид, Антилох, Менелай, Мирівон, Евмел і Нестір (257—650); з кулачників Енній і Евривал (651—699); із борців Аянт Теламонів і Одиссей (700—729); з бігунів Одиссей, Аянт менший і Антилох (740—797); з ратищників Дивомид і Аянт Теламонів (798—825); з кругачів Полипит (825—849); із стрільців Миріон і Тевкер (850—883, а із клягокидів Гамемнон і Миріон (884—897).

Збірка двадцять третя.

Патроклова гризна.

- Тужили Трояни; тим часом Ахеї
 Прибувши до суден та до Елеспонту,
 Розсипались кожний до корабля свого.
 Тільки Мирмидонів не пустив Ахилло,
 5 І мовив до своєї храброї дружини:
 „Храбрі Мирмидони, вірная дружино!
 Не будем ми коней своїх розпрягати,
 А лучше пройдемо з кіньми, з теліжками,
 Оплачем Патрокла, бо то дяка мертвим.
 10 І коли всі разом наплачемось добре,
 Тоді пустим коней і будем вечерять.“
 І почав Ахилло і всі заридали,
 Тричи кругом тіла ганяючи коней,
 А Хетта богиня плачу завдавала.
 15 І піски і зброя сльозами росились, —
 Така була туга за тим отаманом.
 Пилієнко первий почав голосити,
 Мертвому на груди руки положивши:
 „Радуй ся, Патрокле, в Невидовім домі:
 20 Що я обіщав ся, все зробив для тебе:
 Ектора самого дам собакам дерти,
 А дванадцять хлопців мечем зарубаю
 Коло вогню твого за твою погибель.“
 Мовив і наругу над Ектором здумав:
 25 Поклав єго ницю перед Менитенком,

- А ті з себе кажний мідяну блискучу
Зброю іздіймали, коней розпрягали,
Кругом его судна без ліку сідали
І він їм готовив обід похоронний.
- 30 Много волів буйних ревла під залізом,
Много овець тихих і кіз неспокійних,
Много свиней диких, розпухлих од жиру
В Іхвестових печах полягло пекти ся.
Всюди кругом тіла кров цюрками бігла.
- 35 Тим часом прибули ахейські гетьмани
І взяли Пилєнка до Агамемнона;
На силу підбили, так він зажурив ся.
І тільки прибули до Агамемнона,
Зараз повелів царь крикунам горластим
- 40 Велику триніжку на вогонь поставить,
Думав, що Пилєнко кров на собі змиє,
Но той одрікав ся і клятвою кляв ся:
„Клену ся я Дієм, богом найсильніщим,
Не буду митвом я голови вмивати,
- 45 Аж поки Патрокла на вогні не спалю,
Могили не зроблю, волося не зріжу,
Бо горя такого другого не буде.
І так тепер сядем на сумну вечерю,
А завтра до сьвіта вели, Гамемноне,
- 50 Лісу нарубати та все спорадити,
Що мертвому треба в темную дорогу.
Хай уже вогонь той од нас его візьме,
Та військо приступить до своєї роботи.
І всі его вчули, послушали ради.
- 55 Вечера зварилась і стали вечерять

І їм на вечері нічого не бракло.
Коли ж питя й їджа була вже спожита,
Дрімаючи кожний пійшов до наміту.

- А Пиленко сумний на березі моря
- 60 Приліг на поляні коло Мирмидонів,
Саме там де хвиля біла ся у беріг;
І живо сон тихий, що тугу розводить,
На єго спустив ся, бо Ектора гнавши
Кругом Іліону він таки втомив ся.
- 65 Аж єму з'явилась Патроклова постать
І в постаті тої і ріст був подібний,
І очі і голос, і ціла одежа.
Вона над ним стала і єму сказала:
„Заснув ти, Ахилле, тай забув за мене?”
- 70 Живого любив ти, мертвого не хочеш.
Ховай мене живо, хай у Невид пійду,
Бо душі померших мене одганяють,
Не дають пристати до них за потоком,
І я під дверими у Невіда блуджу.
- 75 Дай же мені руку, бо я тяжко тужу.
Я вже не верну ся, як ти мене спалиш.
Більше ми з тобою одаль од дружини
Радитись не будем; мене проглинула
Моя Смерть пропаша. — родимая доля.
- 80 Тай тобі, Ахилле, доля присудила
Під стіною Трої славної загинуть.
Но я тобі скажу, коли слухать хочеш,
Нехай наші кості різно не кладуть ся,
А так як зросли ми у вашому домі,
- 85 Як мене Менитій привів з Опоенту

- До вашого дому після душегубства,
 Коли я був хлопцем та вбив Адаманта,
 На єго озлившись за бабки пустії, —
 Пилій і прийняв нас, зростив мене щиро
 90 І твоїм, Ахилле, обібрав слугою, —
 Хай же наші кості один гріб покриє
 Та золота чашка, котру Хетта дала.“
 Аж до єго мовив скорохід Ахилло :
 „Та чого прийшов ти, друже мій єди-
 [ний,
 95 Про те споминати ? Та я й так для
 [тебе
 Усе тєє вчиню, чого ти бажаєш.
 Ходи лишень ближче, та один другого
 Обіймемо разом та разом поплачем.“
 Кинув ся обняти, аж єго й не стало :
 100 Постать застогнала і враз під землею
 Іздиміла димом. І скочив Ахилло,
 І сплеснув руками і сумно промовив :
 „Так є воно, братці, і в Невида
 [в домі
 І душа і постать, лиш тіла не має.
 105 Бо душа Патрокла цілу ніч край мене
 Бідная стояла, плакала й ридала,
 Та ще розмовляла подібна до єго.“
 Мовив — і все військо підійняв до
]жалю,
 В жалю їх застала і ясна Зірниця
 110 Край мертвого тіла. Аж там Гамемнон
 [царь

- І людей і мулів підняв лїс рубати
 Всюди із намітів, і з ними підняв ся
 Миріон хоробрий, слуга Ідоменів ;
 І вони побравши сокири й мотузи
 110 Пійшли самі з заду, мули по переду.
 Довго підіймались, спускались, кривляли,
 На кінець прибули до Ідиних склонів ;
 Стали лїс рубати точаною мідю
 І стали дерева з тріском упадати,
 120 І стали Ахеї на мулів складати,
 І мули ногами дратуючи землю
 Пняли ся на поле поміже корчами,
 І всі дроворуби несли по кряжеві. —
 Звелїв Миріон їм, слуга Ідоменів.
 125 І все то принесли туди, де Ахилло
 Призначив могилу собі і Патроклу.
 Принесли Ахеї, дрова поскидали,
 І враз посїдали трохи одпочити.
 Тим часом Ахилло звелїв Мирмидонам
 130 Мідю перезатись, коней запрягати.
 І вони устали, зброю надягнули,
 Стали на телїжки бойці і візницї,
 І з переду кінні, ззаду піїшли піші,
 А по серединї дружина з Патроком
 135 Покритим волосям вірної дружини.
 Голову Патрокла ніс Ахилло ззаду,
 Бо він свого друга виряджав к Невиду.
 І тільки прибули, де казав Ахилло,
 Тїло положили, костер накидали,
 140 І дивний Ахилло знов задумав думу.

Коло вогню ставши врізав собі косу,
Що викохав з мала для Сперха потока,
І здихнувши мовив дивлючись на море :

„Дарма тобі, Сперху, батько обіщав
[ся,

145 Коли я поверну у ріднюю землю,
Дати тобі косу й дари стоволові,
Пятьдесят для тебе овець перерізать,
Коло твого поля та твого буввану.

Пилій обіщав ся, но ти не послухав.

150 Я вже не верну ся у ріднюю землю.
Так тепер Патрокло забере з собою.“

І в дружній руки положив волося,
І знову все військо підійняв до жалю.

І так у їх жалю і Сонце зайшло би,

155 Щоб до Гамемнона Ахилло не мовив :

„Тебе, Атрієнку, ахейськеє військо
Послухає більше ; поплачемо й послі.

А тепер пошли їх вечерю готовить,

А ми тут поради́м, що слідує мертвим.

160 Хай лиш отамани зостануть ся з нами.“

Тільки почув тее Гамемнон володарь,
Зараз звелів війську розійтись по су-
[днам.

А гетьмани зараз костер збудували

На пятьдесят ступців із кожного боку,

165 І мертвого з жалом на костер поклали,

Много овець тихих, волів круторогих

Вбили, обідрали і салом Ахилло

З голови до пятів обложив Патрокла,

- Злив вина немало і просив прибути,
Щоб скоріще трупи вогнем запалити,
Костер підпалити. І жвава Ірида
Вчула ту молитву, до Вітрів прибула ;
- 200 А Вітри в ту пору були у Зехвира
І в єго гуляли. Ірида і стала
У них на порозі. І вони узріли
І разом схопились, стали її звати,
Но вона й не сіла, а тільки сказала :
- 205 „Не маю я часу, бо йду к Окіяну
В землю Ехтионів ; вони будуть дари
Богам дарувати, тай я буду з ними.
Но Ахилло просить Бурія й Зехвира,
І вам обіщає великі дари,
- 210 Щоби ви Патроклів костер підпалили,
Що по єму тяжко журять ся Ахеї.“
Іздиміла Ира, а ті й полетіли
З шумом превеликим, аж хмару пігнали.
Прилетіли к морю — і на морі хвиля
- 215 Од подуву встала ; прибули до Трої,
На костир подули, вогнем загуділи,
І цілу ніч дули і в костирі сильне
Полумя держали ; цілу ніч Ахилло
Брав вино чарками з чаші золотої,
- 220 Виливав до долу і окропляв землю,
І визивав душу бідного Патрокла.
Як батько ридає над попілом сина,
Що батьків нещасних сиротами кинув,
Так ридав Ахилло над попілом друга

- 225 Край костиря впавши і тяжко стогнавши.
 Коли-ж Сонце бралось землю осьві-
 [чати
 І над морем стала ясная Зірниця,
 Костир пропалив ся, полумя погасло,
 І вітри до дому пустили ся знову,
 230 До хтрицького моря, аж море заграло.
 А Пиленко трохи од вогню подавшись
 Приліг натомившись — і сном єго взяло.
 Но до Атрієнка став народ збиратись,
 І Ахилло знову од шуму збудив ся
 235 І сів підійнявшись і до них промовив :
 „Царю Атрієнку і ви отамани !
 Полийте-ж ви перше вином тее місце,
 Що вогнем згоріло, а потому й кости
 Зберемо Патрокла Менетіяненка.
 240 Пізнати їх легко. Патроклові кости
 Лежать в середині, а другі далеко
 Наваяні в купи, і люди і коні.
 У збан покладемо, покриємо жиром,
 Аж поки і сам я не пійду к Невиду.
 245 Пишної могили нічого робити,
 Хай буде й такая. То колись широку
 Й високу могилу висиплють Ахеї,
 Тії, що по мені остануть ся живі.“
 Послухали ради бистрого Пилєнка :
 250 Полили з початку вином тее місце,
 Що вогнем згоріло і попелом сіло,
 І білії кости товариша свого
 У збан поскладали, жиром переклали,

- В наміт положили, полотном покрили,
 255 Обвели могилу, зїлля положили,
 Землі наносили, могилу зробили.
 Хтіли розійти ся; но жвавий Ахилло
 Того не позволив, а казав їм сісти,
 А сам до них виніс мисок і триніжок,
 260 І коней і мулів і волів доволі
 І дівчат хороших і много залїза.
 Перві надгороди одділив для кінних,
 І першому з кінних давав молодицю
 Сьвідому в роботі, і добру триніжку
 265 На двадцять дві міри; другому із кін-
 [них
 Дарував кобилу жеребную мулом.
 Третьому із кінних опанчу новую,
 Нешмалянну, білу на чотири міри;
 Четвертому з кінних два таланти злота,
 270 А пятому новий подійний гладущик.
 І став він на ноги і мовив Аргеям:
 „Царю Атрієнку і ви всі Ахеї!
 Отсе вам для кінних лежить сопєречне.
 Щоб ми над ким другим тепєр спєрєча-
 [лись,
 275 То я-б у вас первий забрав сопєречне.
 Бо знаєте добре, які мої коні:
 Вони несмертельні. Сам Посидій дав їх
 Батькові Пилію, а Пилій Пилєнку.
 Но бистрії коні і я остаю ся,
 280 Бо вони втеряли храброго візницю,
 Которий бувало їх пишнії гриви

- Намащав мастями і змивав водою.
 Вони тепер тужать, вони свої гриви
 До землі склонили і стоять сумніі.
 285 Стройте ся другії, хто має надію
 На свою теліжку та на бистрих коней.“
 Промовив Пилєнко і кінні піднялись.
 І первий підняв ся Евмил Адмитенко,
 Що був тяжко жвавий кіньми запра-
 [вляти.
- 290 По єму підняв ся Дивомид Тиденко
 І запріг тих коней, що мав од Енея,
 Тоді як Енея взяв Поллон од єго.
 За ним Атрієнко Менелай хоробрий
 Запріг у теліжку коней бистроногих
- 295 Ехту Гамемнона і свого Подарга.
 Ехту дав цареві Ехепол Анхизів,
 Щоб не йти самому аж до Іліону,
 А тішитись дома; бо всякі богатства
 Єму Дій небесний дав на Сикивоні;
- 300 Її і запріг він охочу до гону.
 Антилох четвертий запріг своїх коней,
 Антилох хоробрий хороброго батька
 Нестора Пилєнка. Уже єго несли
 Пилійськії коні, аж підступив батько
- 305 І став поражати розумного сина:
 „Тебе, Антилоху, Дій із Посидієм
 Змалку полюбили, до коний привчили,
 Так тебе багато не треба навчати.
 Вмієш ти край ціли коней повертати,
- 310 Но з нашими кіньми щоб не було лиха.

У них коні лучші, за те їх візниці
 Не більше од тебе на вигадки здатні.
 Но ти, милий сину, не спускай нічого,
 Щоби суперечне твоє не пропало.

- 315 Дроворуб за тебе не силою кріншій,
 Не крепший од тебе і той корабельник,
 Що в бурю по морю корабель прово-
 [дить.

Оттак і візниця з візницею другим.

- Другий на теліжку та коні вноває,
 320 На всі боки кіньми по полю ганяє,
 Коні розбіжать ся і він їх не здержить.
 А хто розум має, і з гіршими кіньми
 Він ціли пантрує, повертає близько,
 І не забуває, кого доганяв він,
 325 А держить за віжки і знов поганяє,
 А ціль я покажу і ти не зібеш ся.
 Там є пень дуплястий од землі на ся-

[жень

З дуба, чи із сосни, тільки не гниючий ;

По боках од его два камені білі

- 330 На узькі дорозі, а кругом широко.
 Чи то був надгрібок за давнього часу,
 Чи може і здавна для ціли стояло,
 Тільки що Ахилло взяв его для ціли.
 От там коло его і повертай коней.

- 335 І на повороті — сам ти на теліжці
 Подай ся у ліво і пожени добре
 Підручного криком і попусти віжки,
 А лівий на місці нехай обігнеть ся,

Мов шицею круга хочеш зачепити.

340 Тільки стережи ся, не наскоч на ка-

[мень,

Щоб тобі теліжки й коней не побити

Ворогам на радість, а собі на сором.

Но ти, милий сину, того стережи ся,

Коли ти край ціли кого перегониш,

345 Тоді тебе, сину, ніхто не доскочить,

Хоч би він пігнав ся і на Аріоні,

На коні Адраста, що боги родили,

Або й Лавмедонта, що тут годувались.“

Мовив старий Нестір і сів собі знову,

350 Порадивши сина на кажную малість.

А Миріон п'ятим запряг своїх коней,

І всі поставали, по жеребу дали,

І потряс Ахилло, і жереб передний

Вишав Антилохів, потому Евмилів,

355 Потім Атрієнків, се-б то Менелаїв,

Потім Миріонів, — остатньому вийшло

Коней поганяти храброму Тиденку.

Під ряд поставали. Ахилло далеко

На ціль показав їм, но там іще ранше

360 Посадив на догляд Хвиника старого.

Щоб видів їх біги і розказав правду.

І вони по конях бичами махнули,

Віжками тріснули, голосом гукнули,

І бистрії коні льотом полетіли

365 Од суден по полю; під їх копитами

Курява вставала, мов туман, мов буря,

І дула ся грива од подуву вітра.

- Теліжки за ними то вдарять ся в землю,
 То знову одскочать, гордії візниці
 370 Стоять, поганяють, аж дух замирає.
 І на свої коні покривує кажний,
 І коні літають, куряву збивають.
 Но як стали коні остатнюю гонку
 К морю пробігати, тоді і візниці
 375 Здатність показали, і бистрії коні
 Первими летіли, коні Хвиритенка;
 За ним Дивомида троянські коні
 Не то недалеко, а так близько були,
 Що, здавалось, скочать на его теліжку.
 380 Вони єму духом плечі нагрівали,
 Мало не на єму голови держали.
 І вже перегнав би, або порівняв ся,
 Та тільки на его Аполлон озлив ся
 І бич его дивний із рук его вибив.
 385 І єму аж сльози в очах поставали,
 Коли він побачив, що ті коні гнались,
 А его одстали, що бича не було.
 Аж Паллада врїла пакість Аполлона,
 І враз до Тиденка бистро прилетїла
 390 І бич єму дала коней поганяти,
 А сама озлившись на сина Адмита
 Разом єму кінське ярмо розломїла.
 І коні звернули, дишлем заporоли,
 І той із теліжки по колесу хропнув
 395 І здер собі локїть і губу і носа,
 Набив собі лоба і єму вже сльози
 В очах показались, голос перервав ся.

- А Тиденко мимо погнав своїх коней
 І летів передним, бо єго Паллада
 400 В славі учинила, а коней у силі.
 За ним Атрієнко Менелай спішив ся,
 А там Антилох той промовив до коней :
 „Біжіть, мої коні, як можете швидше!
 Я вам і не кажу з кіньми сперечатись
 405 Славного Тиденка, що єго Паллада
 В славі учинила, а коней у силі.
 Доганяйте тільки коней Атрієнка,
 Щоб вам тая Ехта встиду не завдала,
 Бо вона кобила; чого ви отстаєли?
 410 Бо що я вам скажу, те буде конешне:
 Не буде вам ласки в Нестора старого,
 Він зараз вам шиї міцію поріже,
 Як ми соперечне візьмемо послідне.
 Но біжіть, старайтесь, як можете живо,
 415 Я сам постараюсь як їх обігнати
 На узькі дорозі, — за мною не стане.“
 Так їм погрозив ся і коні злякались.
 Іще кілька часу погнали ся швидше
 І узьку дорогу Антилох побачив :
 420 А то була яма, де вода зимою
 Дорогу розмила, місце углібила.
 Менелай злякав ся за свої колеса,
 А Антилох коней звернув трохи на бік
 І пустив ся зблизька коло єго гнатись.
 425 Тоді к Антилоху мовив Атрієнко ;
 „Держи бо ти коней, не гони без уму.
 Дорога тісна, живо ширша буде,

Теліжки зібють ся, — то нам лихо буде.“

Но Антилох з боку іще гірше гнав ся
430 І поганяв коней, ніби не чув того.

А на скільки поля кружок пролітає,
Коли его кине чоловік для проби, —
Стільки й вони бігли; далі Атрієнко
Почав одставати; страшно єму стало,

435 Що зібють ся коні на узькі дорозі,
Теліжки побють ся і вони обидва
Полятають на землю із за соперечки.

І злучись промовив Менелай до его :

„Нема ж чоловіка гіршого за тебе!

440 Дарма тебе чесним прозвали Ахеї,
Тобі без присяги ніхто не йме віри.“

І знову до коней почав промовляти :

„А ви не тужіте, та не одставайте.

Скоріще їх ноги ніж ваші пристануть,

445 Бо вони обидва молодість оджили.“

Так він погрозив ся і коні здрігнули,
Стали швидше бігти і живо догнали.

Аргеї сиділи і тільки дивились,

Як коні на полю куряву збивали.

450 І первий заглянув Ідоменій критський,
Бо сидів особо на високім місті.

Він пізнав і голос сильного візницї,

Пізнав і коня він, що біг по переду,

Бо кінь весь гнідий був і тільки на

[лобі

455 Пятно біле було, як молодий місяць.

І став він на ноги і мовив к Аргеям :

„Милі отамани і князі аргейські!
 Чи мені одному, чи й вам так здаєть
 [ся?

А видить, ся другі передніі коні,
 460 Другий і візниця; zostали ся, знати,
 Кобили на полі, а жвавіі були.
 Сам же таки бачив, як ціль обігнули,
 А тепер не бачу, дарма, що очами
 Все поле троянське кругом оглядаю.
 465 Пустив мабуть віжки, не успів край ціли
 Добре повернути, повернув не гарно
 Тай сам повалив ся і зломав теліжку,
 А коні й побігли, як стали на волі.
 Станьте-ж та погляньте, бо я сам не
 [так то

470 Добре добачаю. А мені здаєть ся,
 Що то наш Етолець, отаман аргейський,
 Славний син Тидіів, Дивомид хоробрий.“

Аж до єго мовив Аянт Оіленко:

„Та що бо ти мелеш? Се ті-ж таки самі
 475 Кобили і скачуть по рівному полю.
 Ти із нас Аргеїв не самий молодший.
 Старі твої очі не так добачають,
 А все таки мелеш; тобі не годить ся
 Пустомолом бути, — лучші є за тебе.

480 А се кобили ті, що і перше були,
 І Евмил той самий в руках віжки має.“

Аж отаман критський мовив обізлив-
 [шись:

„До сварки ти первий, а в чому другому

У нас ти послідний; стиле твоє серце.
 485 Закладись на миску, або на триніжку!
 Сьвідком нехай буде Гамемнон володарь:
 Чиї тії коні, даси, та пізнаєш.“

Аж підняв ся разом Аянт Оіленко,
 І став єго лаять бридкими словами.
 490 І зайшла-б далеко сварка миже ними,
 Щоб не встав Ахилло та до них не мо-
 [вив:

„Та годі, Аянте, годі, Ідоменю,
 Годі вам сварить ся, се вам не пристало.
 Здержуйте і других, щоб так не сварив-
 [лись.

495 Сядьте лишень тихо та коней дивіть ся,
 Вони незабаром самі сюда будуть,
 Так тоді пізнає кожний із Аргеїв,
 Якії то коні, чи перві, чи другі.“

Мовив — а Тиденко уже близько

[гнав ся,
 500 І батогом коней що сили батожив;
 І коні скакали, поле пролітали,
 І пісок із поля сипав на візницю.
 Бистро і теліжка злото-олівяна
 За кіньми котилась; ледве було знати
 505 На піску мягкому, що по нїм котились
 Ковані колеса, — так вони летіли.
 Став по середині. Піт на єго конях
 По шиї і персах аж на землю капав,
 І сам він на землю скочив із теліжки
 510 І батіг скрутивши на ярмо повішав.

І Ственел хоробрий забрав соперечне,
Жінку і триніжку і передав слугам,
А сам его коней почав розпрягати.

Другим пригнав коний Антилох пи-
[лійський.

515 Він хитростю тільки оббіг Менелая,
І Менелай тут же за ним таки гнав ся.

І як кінь буває до колеса близько,
Як пана в теліжці несе через поле
І хвіст его пишний колеса сягає,

520 Бо колесо тут же за ним і вертить ся,
Як він пробігає по чистому полю:

Так Менелай близько був од Антилоха.
Спершу оставав ся, як кинути кругом,

Но живо догнав він, бо Ехта кобила

525 Царя Гамемнона. що раз горячилась,
І як би ще дальше гнати ся прийшло ся,
То сей нерегнав би і виграв би справу.

За ним Миріон був, слуга Ідоменів.

Як ратищем кинуть біг за Менелаєм,

530 Бо варівкі були его коні пишні,
Та і сам не був він справний до те-

[ліжки.

За ним Адмитенко із самого залу

Волочив теліжку і гнав своїх коней.

І глянув Ахилло і жаль ему стало;

535 Встав він і проворно мовив до Аргеїв:

„Чоловік проворний, а остатним го-

[нить.

Даймо вже хоч друге ему соперечне,

Бо перве давно вже загорнув Тиденко“.

Мовив і всі люди на тее пристали.

540 І вже-б та кобила Евмелу досталась,
Як би Несторенко, Антилох хоробрий
Не став та не мовив на тее Ахиллу:

„Роби, а я буду гнівать ся, Ахилле!
Хочеш одійняти в мене соперечне

545 За то, що теліжка та коні побились?
А він сам хоробрий, так хай би молив

І він несмертельним, не був би послід-
[ся
[ним.

А коли жалкуєш і він тобі милий,

Єсть у тебе много золота та міді,

550 Є овець доволі і дівчат і коней,
Так дай єму з того й більше соперечне,
Щоб тебе Ахеї за те вповажали;

А сего не дам я, а бити ся буду,

Як тільки хто схоче в мене одійняти.“

555 Мовив і Ахилло тихо усміхнув ся,
Радий з Антилоха, що він такий любий,
І зараз проворно до єго промовив:

„Кажеш, Антилоху, щоб я єму з дому
Виніс надгороду, — вчиню я і тее:

560 Я дам єму зброю із Астеропея,
Зброя сама мідна, а кругом по нїї
Стрічки олівяні — дорогая дуже.“

І враз Автомеда, товариша свого

Послав до наміту, і той виніс зброю,

565 (Передав Евмилу і сей узав радий).

- Аж тут підійняв ся і Менелай сильний,
 Злий на Антилоха. Кликун его вірний
 Дав ціпок у руки, звелів замовчати,
 І він богурівний почав говорити :
- 570 „Що ти мені вдіяв, мудрий Антилоху!
 Ти взяв мою славу і збив моїх коней,
 І своїх слабіщих погнав по переду.
 Но ви, отамани і князі аргейські,
 Ви нас розсудіте по щирії правді,
- 575 Щоби хто з Ахеїв не сказав за мене :
 Менелай брехнею заміг Антилоха!
 Бо коні у него слабіщії були,
 Тільки сам він крешший силою своєю.
 Но я вам докажу і мене за тее
- 580 Ніхто не осудить, бо я правду кажу.
 Ходи лишень ближче, як слід, Антилоху,
 Ставай коло коней та коло теліжки,
 Бери бич у руки, котрим ти коней
 Поганяв за мною, кленись Землетрясом,
- 585 Що ти не навмисне збив мою теліжку.“
 Аж до его мовив Антилох розумний :
 „Прости, Менелаю, бо я ще далеко
 За тебе молодший ; ти старший і лучший.
 Ти знаєш, як блудить розум молодячий :
- 590 Розум у них куций, а думка широка.
 Змякчи своє серце ; оддам тобі зараз
 Виграну кобилу і коли ти хочеш,
 Ще чого в придачу, то я і те радий
 Для тебе оддати, тільки-б мені в тебе
- 595 Ласки не втеряти, клятви не давати.“

- Мовив Несторенко і враз ту кобилу
 Оддав Менелаю, і душа царева
 От того зраділа, як тее колося
 Вमितее росою на спілії ниві,
 600 Так душа зраділа твоя, Менелаю!
 І враз він промовив бистрими словами:
 „Возьми-ж ти кобилу назад, Анти-
 [лоху!
 Бо ти ще ніколи не був нерозумним.
 Се тебе я, бачу, молодість ізвела,
 605 Но другий раз бій ся старших зачіпати.
 Другому-б не дав я того учинити,
 А тобі — бо й сам ти працював за
 [мене,
 І батько твій добрий і брат працювали, —
 Тобі я прощаю і свою кобилу
 610 Назад оддаю я, щоб виділи другі,
 Що я і не гордий і не невмолимий.“
 Мовив і кобилу оддав Антилоху,
 А сам узяв миску для себе блискучу.
 Мирйону досталось два таланти злата.
 615 Пяте соперечне — подвійний гладущик
 Одно оставалось. І его Ахилло
 Проніс через військо і к Нестору мо-
 [вив:
 „Хай тобі, дідуню, се буде на память
 Похорон Патрокла, бо ти его в війську
 620 Більше не побачиш. Се так я дарую,
 Ти не будеш битись, не будеш боро-
 [тись,

Не будеш ціляти, ні перебігатись,
 Бо вже тебе старість тяжка одолїла.“

Дав єму гладущик, і узяв він радий,
 625 І до єго мовив бистрими словами:
 „Правда, милий сину! Істинно ти ка-
 [жеш!

Усе ослабіло: ні ноги, ні руки,
 Що на моїх плечах, ходором не ходять.
 Як би то та сила та молодість була,
 630 Що як Аморикка ховали Епеї
 І діти справляли тризну по цареві!
 Бо тоді за мене рівного не було
 По цілі Епеї, Пилї та Етолї.

Тоді я в кулачках побив Клитоміда,
 635 В борбі переміг я Анкея з Плеврону,
 Ногами оббіг я славного Іхвікла,
 Ратищем заміг я Хвила й Полидора.
 Одними лиш кіньми взяли Акторенки,
 Лічбою узяли, заздрісно їм стало,

640 Що за те найбільше було соперечне.
 Близнюки і стали, один узяв віжки
 І віжками правив, а другий батожив.
 Таке колись було: тепер нехай бють ся
 За мене молодші; колись я храбрив ся,

645 Тепер менї треба і старости слухать.
 Поминай же друга, винось соперечне,
 А я се приймаю і дякую щиро,
 Що ти не забув ся і мене старого,
 Пошанував шаном на очах аргейських.

650 Хай же тобі боги за теє оддячать.“

- І Пилєнко знову пройшов через вій-
 [сько
 Вислухавши дяку славного Пилєнка.
 І знов для кулачних винїс сопєречне :
 І тому хто зїбе, тому давав мула
 655 Шести лїт, такого, що трудно й дер-
 [жати ;
 А тому, хто впаде, подвійною чарку.
 І став він на ноги і мовив к Аргеям ;
 „Царю Атрієнку і ви всі Ахеї !
 Тепер ми покличем двох самих найлуч-
 [ших
 660 На вкулачки битись. Кому Аполлон бог
 Поможє побити і ми всі побачим,
 То той собі мула візьме до наміту,
 А хто впаде, тому подвійная чарка.“
 І зараз підняв ся чоловік високий,
 665 Сильний навулачник Еній Панопїїв,
 Схопив того мула і став викликати :
 „Виходи, хто хоче подвійної чарки,
 А що мула сего ніхто не одвяже
 Навкулачки взявши, бо я самий лучший.
 670 Чи-ж мало, що битись на війні не вмю,
 Та воно й не можна на все здатним
 [бути.
 Но тепер я кажу і то певне буде,
 Розбатую тіло і потрощу кости.
 І хай єго близькі завчасу зїйдуть ся,
 675 Щоб єго до дому з під рук моїх нести.“

Він мовив — по військо на теє мов-
[чало.

- Один лиш підняв ся Еврипал могучий,
Унук Талайона, а син Минестія,
Що ходив у Хтиви на тризну Єдина
680 І усіх Кадміїців переміг на тризні.
І славний Тиденко єго вів до бою,
Додавав охоти і жичив замоги.
Кинув запояску, дав єму до неї
Поясок рамінний з вола степового,
685 І вони обидва вперезані вийшли.
І разом підняли тяжкі свої руки,
І разом счепились і руки змішались.
Челюсті хрустїли і піт кругом лив ся.
Аж Єній підняв ся і того що сили
690 По щоці ударив, як він задивив ся,
І той не устояв, бо жили зімліли.
Як Бурій на беріг рибу викидає
І її вкриває великая хвиля,
Так він розтягнув ся. І Єній рукою
695 Підняв єго з поля, передав дружині,
І дружина несла, а він як без ніг був
І плював кривлею і голову звів.
І єго дружина так і посадила,
А сама узяла подвійную чарку.
700 А Пиленко винїс трете соперечне
Для тих, хто захтів би силою боротись.
І тому, хто зборе, він давав триніжку
Таку, що в дванадцять волів оцінили;
А кого поборе, тому давав жінку

- 705 Сьвідому в роботі і волів чотири.
 І став він на ноги і мовив к Аргеям :
 „А нуте, устаньте, за се поборіть
 ся!“
- Мовив і підняв ся Аянт Теламонів,
 А за ним і мудрий Одиссей підняв ся,
 710 І підперезавшись вони поставали
 І один другого під боки схопили.
 І стали як крокви, що їх тесля ставить
 На вершині хати, щоб не віяв вітер.
 Затріщали спини стиснуті руками,
- 715 Од тої потуги і піт покотив ся ;
 Уже й показалися на боках та плечах
 Червоні пасмуги, а вони все гірше
 Та гірше боролись за тую триніжку.
 Но того не здужав Одиссей звалити,
- 720 А сего не здужав Аянт побороти.
 Уже і Ахеям докучило ждати.
 Аж далі промовив Аянт Теламонів :
 „Славний Одиссею! Махни уже мною,
 Або я тобою, а там воля Дія.“
- 725 Махнув Одиссеєм, его той із заду
 По вколїшках вдарив — жили онїміли,
 Він хропнув ся ницю та на Одиссея.
 Люди подивились, тільки здивувались.
 Вдруге хотів було Одиссей махнути,
- 730 Здвигнув его з міста, не підняв, а тільки
 Підігнув коліно і вони обидва
 Один на другого знову повалились.

І вони-б ще були третій раз зчепились,
Щоб не встав Ахилло та їх не затри-
[мав :

735 „Та вже не боріть ся, сили не зба-
[вляйте !

Рівна ваша сила — рівне й соперечне.
Хай же тепер другі борять ся Ахеї.“

І вони обидва послухали ради,
Од пороху втерлись і знов одягнулись.

740 А Пилєнко винїс знову соперечне :
Серібную чашу, шести мір, хорошу,
Таку, що не було кращої на сьвітї.
Її у Сидонї скуєники робили,

А Хвиєники везли по синьому морю,
745 У пристанї стали і дали Хтоанту ;
Но за Ликаона дав її за викуп
Славному Патроклу Евній Єоненко.
А тепер Ахилло давав її тому,
Хто лиш найскоріще пробіжить ногами.

750 Другому давав він вола молодого,
Третьому давав він злота пів таланта.
І став він на ноги і мовив к Аргеям :
„А нуте, устаньте та спробуйте се-
[го !“

Мовив — і підняв ся Аянт Оїленко,
755 Одиссей премудрий і знов Антилох той,
Що молодих хлопців замагав ногами.
(Стали — і Ахилло на цїль показав їм),
І вони до цїли пустили ся бігти.
Первий показав ся Аянт Оїленко,

- 760 За ним Одиссей був; як у тої жінки
 Од пазухи човник, що вона од себе
 В підтканя пускає, він до неї близько,
 Так і Одиссей був і слід єго перше
 Наступав ногами, ніж курава ляже,
- 765 і за ним із заду на голову дихав
 Од сильного бігу; Ахеї кричали
 І єму ще більше сили додавали.
 Аж під кінець бігу Одиссей премудрий
 Став у серці своєму благати Палладу:
- 770 „Вчуй мене, богине! Подай ногам
 [силу!“
- І єго учула богиня Паллада,
 Оживила ноги і руки старечі.
 І тільки, що взяти було соперечне,
 Паллада спіткнула, Аянт посковзнув ся
- 775 На лайняк воловий, таки од волів тих,
 Що їх над Патроклом порізав Ахилло,
 І в лайняк зарив ся і ротом, і носом.
 І так Одиссею дістала ся чаша,
 А вола Аянту достало ся брати.
- 780 І став він за роги вола ухопивши
 І мовив к Аргеям лайняком плюючи:
 „Мені так богиня ноги спотикнула,
 А за Одиссеєм як матінка ходить.“
 Він мовив і люди сьміяли ся з него.
- 785 Антилох остатне забрав соперечне,
 І з радости тої мовив до Аргеїв:
 „Всі ми тее бачим, що боги безсмер-
 [тні,

І тепер шанують давнє покоління,
 Бо Аянт за мене трохи тільки старший,
 790 А сей із старого і давнього люду.
 Ёго крепка старість, і трудно Ахеям
 Ёго перегнати, окроме Ахилла.“

Мовив і хвалив тим бистрого Пилєнка,
 І єму Ахилло на тєє промовив :
 795 „Добре, Антилоху ! хвалив ти не
 [дарма,
 Іще пів таланта тобі набавляю.“

Дав єму на руки і узяв він радий.
 А Пилєнко знову положив на радї
 Ратище високе, потім щит та шелом,
 800 Збрую Сарпедона, що добув Патрокло.
 І став він на ноги і мовив к Аргеям :
 „Тепер ми покличем двох самих най-

[лучших,
 Щоб вони взбруїлись, взяли мідь колючу
 І один із другим виступили битись.
 805 І тому, хто швидше другого проколе
 І добуде тіла і чорної крові,
 Тому дам я меч сей цвяхований срі-

[блом,
 Меч хороший, хтрицький, од Астеропея.
 А збрую отсюю на обох поділю
 810 І справлю їм учту у своїх намітах.“

Мовив — і підняв ся Аянт Теламо-
 [нів,
 А за ним підняв ся Дивомид Тидєнко.
 Одійшли од війська, збрую зодягнули,

Стали перед військом готовії к бою,
815 Страшно спозирнули, аж військо жажну-
[лось.

І тільки обидва до купи зійшли ся,
Тричи приступали, тричи нападали.
І Аянт ударив по круглому щиту,
Та не добув тіла, бо броня закрила.

820 Тоді став Тиденко поверх єго щита
У голу ю шию ратищем ціляти.

Ахеї здрігнули за життя Аянта,
Розвели і дали рівне соперечне.

А тому Тиденку оддав меч Ахилло

825 І з піхвою разом і з ремінем красним.

Тоді Пилієнко виніс круг залізний,
Що ним було кидав Етивон могучий,
Но єго зарівав скорохід Ахилло

І круг і багатства переніс на судна.

830 І став він на ноги і мовив к Аргеям:

„А нуте, устаньте та спробуйте
сєго!

Отсе в кого поле далеко од міста,
Тому сєго круга на пять літ доволі.

Пастух чи плугатор не пійде до міста

835 Покупать заліза, бо матиме в дома.“

Мовив — і підняв ся Полипит могу-
[чий,

А за ним Левонтій, до богів подібний,
Аянт Теламонів і Еній завзятий

Під ряд поставали; узяв Еній круга,

- 840 Кинув — та не здужав, і всі засьмія-
[лись ;
І узяв Левонтій, трохи далі кинув ;
Третій узяв круга Аянт Теламонів
(І кинув ще далі тяжкою рукою).
Но як кинув круга Полипит могучий,
845 То так як пастух той герлигою кине,
І вона вертить ся кругом понад стадом,
Оттак і він кинув. І всі закричали.
І враз Полипита товариші встали
І те соперечне на судно однесли.
- 850 І виніс Ахилло стрільцям соперечне :
Десять бард залізних і сокирів десять
І підійняв щоглу на чорному судні
На піску далеко і на мотузочку,
Привязав за носу тихую голубку,
855 Щоб її ціляти ; і хто її вцілить,
Так той буде мати десять бард заліз-
[них,
А хто в мотузочок стрілою попаде,
Так той буде мати сокири простії.
Мовив — і підняв ся Тевкер стріло-
[боєць,
- 860 А Миріон другий, слуга Ідоменів.
В шеломі обидва жереби струсили,
І Тевкеру вийшло першому стріляти.
І стрілив він сильно, та не обіщав ся
Стосильному дати перваків овечих,
365 І птахи не влучив — Аполлон не спра-
[вив.

Тільки мотузочок коло ніжки влучив
 І его стрілою перетяв на двоє;
 Голубка злетіла, тільки мотузочок
 Маяв ся на щоглі. Ахеї сплеснули.

870 Но Миріон живо схопив лук у его,
 А стрілу давно вже держав на готові,
 Пообіцяв живо богу Аполлону
 Перваків овечих на сто волів дати,
 Виміряв голубку, що вилась під небом,

875 І як раз стрілою по під крило влучив;
 Стріла пролетіла і на землю впала
 Перед Миріоном, а птаха на щоглу
 Пливучого судна сіла, посиділа,
 Голову склонила, крило опустила,

880 І живо без духу на землю звалилась.
 Люди подивились, тільки здивувались,
 І дали Миріону десять бард залізних,
 А Тевкеру дали сокири простії.

І виніс Пиленко ратище велике,
 885 І миску квітчасту, у вола ціною,
 І встали до бою ратищаики сильні:
 Один Атрієнко Гамемнон володарь,
 І Миріон другий, слуга Ідоменів.

Но до них промовив скорохід Ахилло:
 890 „Знаєш, Атрієнку, на скільки ти силь-

ний
 І на скільки златний ратищем кидати.
 Бери сопоречне тай неси на судно,
 А ратище візьме Миріон хоробрий,
 Як ти на то волиш, а що я волію.“

895 Мовив — і послухав Гамемнон воло-
[дарь,
І ратище мідне оддав Миріону,
А яснью миску передав Талхтиву.

ТКАНЬ.

По забавах Ахеї вечеряють і лягають спати; Ахилло ж не спить цілу ніч і ранком волочить Ектора на вкруги могили Патрокла (1—18). Наруга сая робить ся кажний день; боги декотрі боліють над Ектором, а декотрі раді; аж Аполлон, піклун его тіла, починає скаржити ся за его (19—54). Дій слухає его, посилає Іриду по Хетту і Хетту посилає сказати Ахиллу, щоб він тес звыірство перестав чинити і одпустив тіло за викуп. А Іриду посилає сказати Пріям, щоб він пійшов сина свого викупляти (55—186). Дієть ся сеє в дванадцятий день по смерти Патрокла; під вечір Пріям, хоч его одраюють і жінка і діти, одбирає дари, для Ідея каже мулів запрягати, а для себе коней (187—282), ізливає зливи, одбирає добрую приміту й їде в дорогу (283—330). Его зустрічає Єрма, посланий од Дія, усиляє сторожу і его привозить до наміту Ахилла (331—467). Впрошаний Ахилло бере в его дари, дає ему сина вмитого і одітого, обіщає дванадцять днів миру для его похоронів і по вечері дає у себе ночувати (468—676). На другий день рано за проводом Єрми, Пріям перевозить тіло до міста; Трояни зустрічають і плачуть; потому у дома оплакують плакси, і з ними Андромаха, Екава і Єлена (677—776). На послідок стройть ся костир і его похорони кінчають ся обідом (777—804).

Збірка двадцять четверта.

Екторів викуп.

- Кінчила ся тризна, військо розійшло ся
 По кораблях своїх, дбало за вечерю
 Та за одпочинок. Но Ахилло плакав
 По вірному другу, ему й сну не було.
- 5 Він перевертав ся на свої постелі,
 Споминав Патрокла силу і потугу,
 Як вони з ним бились і лихо терпіли
 І на людських бійках і по морських хви-
 [лях,
 Споминав і плакав дрібними сльозами,
- 10 І перевертав ся на бік, то на спину,
 То ниць на постелі; далі встав на ноги,
 Пійшов понад море. І поки Зірниця
 Сьвітом осьвітила береги та море,
 А він у теліжку запріг коней бистрих,
- 15 Привязав до неї Ектора із заду
 І тричи об'їхав могилу Патрокла.
 І сів у наміті, а того й покинув
 У поросі ницю. Но Аполлон сильний
 І мертвого тіла не давав калічить:
- 20 Він золотим стягом покрив его тіло,
 Щоб его Ахилло тяжко не калічив.
 От так той Ахилло Ектора неславив.
 Аж глянули боги і жалко їм стало
 І просили Ерму его тіло вкрасти.

- 25 Всі єго просили, не просили тільки
Іра з Посидієм та дочка сивока,
Бо їм був противний Іліон вітристий
І Пріям, і люди ізза Олександра,
Що він їх зневажив у курені свому,
- 30 А тую вповажив, що любовці дала.
Аж тільки Зірниця дванадцята стала,
Аполлон стосильний до богів промовив:
„Боги ви крутії! Палив же вам Ектор
Воловії стегна і стегна козині,
- 35 А ви не даєте і мертвого тіла
Показати жінці, матері, дитині,
Пріяму і людям, щоб вони у себе
На вогні спалили, честю учестили.
Ви всі захотіли сприяти Ахиллу,
- 40 Що в єго у грудях серце невмолиме
І думка лукава, і мов лев той дикий
Усю свою силу на те обертає,
Щоб овець ловити та їх пожирати.
Оттак і в Ахилла ні жалю, ні встиду,
- 45 Що людей так славить і так погубляє.
Збувають ся й другі самих наймиліщих,
Чи рідного брата, чи рідного сина,
І то переплачуть, тугу забувають.
Дала Мара людям серце терпеливе.
- 50 А сей одійнявши у Ектора душу,
І до коней вяже і кругом могили
По землі волочить. Не гарне то діло.
Як би він усіх нас не довів до гніву,
Бо він уже землю сьвяту зневажає.“

- 55 Аж єму сказала Ира білоплеча :
 „Воно, Сріблонукий, може-б так і було,
 Як би рівні були Ектор і Ахилло ;
 Но Ектора жінка простая кормила,
 А сего богиня і її сама я
- 60 Родила й ростила і замуж оддала
 За того Пилія, що богам так любий.
 Всі боги у єго були на весілі,
 І сам ти невірний грав єму на лірі.“
- Но Дій хмароходний до неї промовив :
- 65 „Не гнівай ся, Иро, на богів безсмерт-
 [них.
 Не одна їм слава. Но Ектор Пріямів
 Зі всіх Іліонян і богам миліший
 І мені самому. Не жалів він дарів
 Бувванові мому, не бракло ні мяса,
 70 Ні вина, ні тлуці, — а то наша слава.
 Так ми не вкрадемо — Ахилло не дасть
 [нам
 Ектора добути, бо там єго мати
 Коло свого сина днює і почує.
 А лучше хто небудь позве сюда Хетту,
 75 І я її скажу, щоб Ахилло дари
 Узав у Пріяма і дав єму сина.“
- Мовив — і піднялась бистрая Ірида,
 І по середині Імбрія та Сама
 Кинула ся в море, аж заревла хвиля.
- 80 І мов тая блешня пустила ся в воду,
 Що її до рогу волового вчеплять
 І пустять у море рибі на погибель.

Надибала Хетту в глибокі пещері:

Там кругом сиділи морські богині

85 І серед їх Хетта плакала за сином,

Що він коло Трої далекої згине.

Жвава Ірида стала і сказала:

„Кличе тебе, Хетто, Дій високому-
[дрій!“

Аж її сказала Хетта Сріблоніга:

90 „Чого-ж то він кличе? Сидно мені

[якось

Йти до безсмертних з засмучаним сер-

[цем.

Пійду й щоб не дарма єго слово було.“

І чорну намітку на себе наділа,

Що чорної в сьвітї такої не було;

95 Пустила ся з моря з Іридою разом,

Хвиля розступилась і вони із моря

Піднялись на беріг, прилетіли в небо.

Застали Кроненка, що сидів на раді

З другими богами. Паллада устала,

100 Дала її місце коло Дія сісти,

Іра її дала порадную чарку,

Стала потішати, і випила Хетта.

Тоді батько божий і людський промо-

[вив:

„Сумная ти, Хетто, прийшла до Олим-

[пу.

105 Знаю, що ти тугу великую маєш.

Скажу тобі зараз, чого тебе кликав:

Девять день безсмертні ведуть соперечку

Ектора край суден і не одпускаєш.
 Прийми-ж, сину, викуп, пусти єго з бо-
 [гом.]“

І до неї мовив скорохід Ахилло :
 „Так хай дають дари і труп єго візь-
 [муть,

140 Коли того хоче батько олимпійський.“

Оттак тая мати край суден вінчастих
 Із сином сиділа, та з ним розмовляла,
 А Дій до Ільону посилав Іриду :

„Уставай, Іридо, з вишини Олимпу,

145 Іди до Ільону та скажи Пріяму,
 Хай іде до суден сина визволяти,
 Та дає Ахиллу приємні дари.
 І нехай ніхто з ним не йде із Троянів,
 А тільки одного кликуна старого,

150 Щоб поганяв мулів, та віз до Ільону
 Дитя єго миле, вбітєє Ахиллом.
 Хай він не боїть ся ні смерти, ні чого,
 Бо ми єму Ерму на поміч пошлемо
 І той єго тихо проведе к Ахиллу.

155 І коли прибудуть, то і сам Ахилло
 Єго не погубить і другим закаже,
 Бо він не безумний і не необачний,
 І хто єго просить, того пожаліє.“

Мовив і злетіла Іра вітронога,

160 Застала в Пріяма і плач і риданя :
 Кругом батька діти на дворі ридали,
 Аж одежа мокла, а по середині

- Старий у вереті лежав розпростертий
 І голова й шия у поросі була,
 165 Що старий обсилав своїми руками.
 Невістки та дочки по хатах ридали,
 Вони споминали тих молодих хлопців,
 Що в руках аргейських душі погубили.
 І став Діїв вісник і голосом тихим
 170 Мовив до Пріяма, і Пріям жажнув ся:
 „Не бій ся, Пріяме! Мене не жахай
 [ся.

- Не лихо прийшла я до тебе звістити,
 А тихую радість. Я вісник од Дія,
 Що і там за тебе дбає і гадає.
 175 Він каже йти сина тобі викупляти,
 Та нести Ахиллу приємні дари.
 І каже не брати нікого з Троянів,
 А тільки одного кликуна старого,
 Щоб поганяв мулів та віз до Ільону
 180 Дитя твоє миле, вбитеє Ахиллом.
 Каже не боятись ні смерти, ні чого,
 Бо ми тобі Ерму на поміч пошлемо,
 І той тебе тихо приведе к Ахиллу.
 І коли прибудеш, то і сам Ахилло
 185 Тебе не погубить і другим не скаже,
 Бо він не безумний і не необачний,
 І хто его просить, слухає завсігди.“
 Мовила Гріда і враз полетіла,
 А той звелів дітям у славну теліжку
 190 Мулів запрягати, скриню привязати.
 Сам пійшов у терем високий, кедровий,

Де в єго лежали різніі маєтки,
Закликав Екаву і до неї мовив :

„Був у мене вістник од самого Дїя,
195 Щоб йти до суден сина визволяти,
Та нести Ахиллу приемніі дари.
А тобі, небого, як теє здаєть ся?
Бо в мене самого і гадка і думка,
Щоб йти до стану, до суден ахейських.“

200 Жінка заридала і єму сказала :
„Чи в дома твій розум, що ти ним хва-
[лив ся
В людей чужоземних і в своїх підда-
[них ?

Як ти один пійдеш до суден ахейських,
До того, хто різав дітей твоїх рідних ?
205 В тебе, чоловіче, залізнее серце.
Та тебе він тільки злучий та невірний
Очима побачить, не буде він мати
Ні вваги, ні жалю. Лучше ми в будин-
[ках

Оплачемо сина. Так єму знать Доля
210 Ниткою напяла, щоб єго собаки
Скаженіі їли в того чоловіка,
Що я-б з єго серце вирвала і з'їла,
Як би силу мала; тоді-б єму стало
За мою дитину. Не злодія вбив він,
215 Воював ся син наш за Троян, Троянок,
Бійки не бояв ся і не ухияв ся.“

Аж до неї мовив Пріям боговидний :
„Не переч, Екаво ! Не будь у будинках

Птахою лихою, мене не одраїш!

220 Бо як би хто другий казав мені тее,
Віщун на кадилі, або піп на м'ясі,
То я-б не повірив, брехнею назвав би.
Но коли богиня сама говорила,
То я йду, не дарма її слово буде.

225 А коли судилось і мені загинуть,
Так нехай Ахилло і мене заріже,
Коли я край сина в волю наридаюсь.“

І підняв на скринях хорошії віки,
І достав дванадцять скатерок хороших,
230 І верет дванадцять і килимів стільки,
І жупанів стільки і стільки сорочок,
І десять талантів золота одважив,
Взяв чотири миски, дві триніжки гарні.
І взяв тую чарку тяжко дорогую,

235 Що хтрицькії люди колись єму дали.
Не лишив і тої, і тую взяв з дому,
Щоб викупить сина. А Троян гонив він
Од свого крилечка і словами лаяв:

„Ідїть собі з відси, паскуднії люди!
240 Чи мало вам жалю, що прийшли до
[мене ?

Мене Дїй карає, я сина позбув ся.
А вам то нічого? Пізнаєте живо!
Тепер і вас швидше Ахеї поріжуть,
Як єго не стало! А що я очима
245 Того не побачу, як вороги місто
Будуть розбивати, — я в Невида буду.“
Цїпком погрозив ся — і всі повтікали.

- Тоді став він лаять синів своїх рідних
 Парія, Елена, сина Агахтона,
 250 Паммона, Политу, сина Антихвона,
 Дія Діїхвоба та ще Іппохтоя, —
 Усіх поминав він і словами мовив :
 „Швидше, собачата! Лучше-б мені
 [всі ви
 Згинули край суден, як мав той заги-
 [нуть.
- 255 Горе мені в сьвітї! Були в мене в Трої
 Найлучшії діти, — тепер ні одного.
 Був у мене Мистор і Троїл хоробрий,
 Був у мене Ектор до богів подібний —
 Здавалось, не людська, а божа дитина.
- 260 Всі пійшли к Ярію, а сїї остались
 Брехуни, гуляки, сїї вертопляси,
 Крадіжники козів та баранів людських.
 Чи швидко ви коней мені запряжете
 Та все укладете, щоби я вже їхав?“
- 265 І сини злякались отцевої грізьби,
 Викотили живо славную теліжку
 Тільки що з роботи, кошик привязали
 І ярмо на мулів з кілка іздійняли
 Букове з привоєм і кільцем хорошим,
- 270 Винесли й перевязь девятилокотну,
 Ярмо положили на дишель хороший,
 І з самого краю за крюк зачепили,
 І коло привоя тричи обкрутили,
 Узлом завязали, кінці поховали;
- 275 Винесли з терему, на віз поскладали

Весь дорогий викуп за Ектора тіло,
Запрягли і мулів сильних та покірних,
Що колись Пріям Музи дарували.

Пріям особо коней заложили,

280 Що сам він бувало держав коло ясел;
Кликун і Пріям їх самі запрягали
У стані високі і думали думу.

Аж прийшла Екава засмучана серцем,
Вона вино несла правою рукою

285 У золоті чарці, для божого зливу.

Стала перед кіньми і мовила щиро:

„Хоч вина злий каплю та помолись

[Дію,

Щоб він тебе виніс од ворогів лютих,
Коли йдеш до суден против волі мої.

290 Помолись Кроненку, що живе на Іді

І на цілу Трою дивить ся очима.

Хай він тобі птаху саму найсильнішу

І єму милішу покаже із права,

Щоб ти її бачив своїми очима

295 І пійшов певніщий до суден данайських.

А коли од Дія вісника не буде,

Я-б тобі до суден ійти не казала,

Дарма, що ти тяжко зважив ся на теє.“

Аж до неї мовив Пріям боговидний:

300 „Послухаю ради; бо горазд до Дія

Руки підійняти, щоб змилосердив ся.“

І сказав служанці води собі дати

Та на руки злити; служанка принесла

В одні руці миску, в другі умивальник.

305 І старий умив ся, взяв од жінки чарку,
 Став посеред двору вино проливати
 І почав молитись, дивлючись на небо :
 „Дію з гори Іди, славний і могучий !
 Дай мені Ахилла зумилосердити
 310 І дай мені птаху саму найсильнішу
 І тобі миліщу побачити справа,
 Щоб я її бачив своїми очима
 І пійшов би певний до суден данай-
 [ських.“

І учув Дій сильний молитву старечу,
 315 І дав єму бачить сильнішу птаху,
 Орла птахолова, що Перкуном зветь ся.
 І мов тії двері в теремі високім
 В богача заперті кренкими замками,
 Такі єго крила ; широко літав він
 320 справа понад містом ; поглянули люди
 І всі звеселились і серцем зраділи.
 Тоді старий живо вийшов на теліжку
 І погнав з повітки помимо крилечка,
 І мули у возі пійшли по переду :
 325 Їх поганяв Ідей, а коні в теліжці
 За мулами з заду, і старий що сили
 Гнав їх через місто ; а люди ридали,
 Мов на смерть старого вони виражали.
 Проїхали місто, виїхали в поле.
 330 Сродники і діти пійшли до Ільону,
 Всі єго лишили ; один Дій небесний
 Не лишив старого ; жалко єму стало,
 І враз він промовив до сина, до Ерми :

- „Мило тобі, Ермо, людям помагати ;
 335 Ти кожного чуєш, кого тільки схочеш.
 Іди-ж та Пріяма до суден ахейських
 Проведи так тихо, щоб ніхто й не ві-
 [дав,
 Поки він не прийде аж до Пилієнка.“
 Мовив і послухав Ерма Аргобоець,
 340 Взяв на свої ноги виступці хороші,
 Дивні, золотії, такі, що однако
 По землі й по вітрі і по воді носять,
 Взяв палицю в руки таку, що як хоче,
 То може збудити і може всипити.
 345 Взяв палицю тую тай пійшов із неба,
 Прибув аж до Трої та до Еллеспонту
 І став йти полем у постаті хлопця,
 Що борода в єго тільки що пробилась.
 А тії прибувши к Ілові могилі,
 350 Стали наповати і мулів і коней,
 Бо на землю спала вечірняя мрака.
 Аж кликун заглянув, що Ерма підхо-
 [дить,
 Так став до Пріяма потиху казати :
 „Тепер, Дарданенку, треба нам поду-
 [мать :
 355 Хтось до нас підходить, чи не вбити
]хоче ?
 Тїкаймо на конях, або на колїнах
 Будемо просити, щоб змилосердив ся.“
 Мовив — і в старого серце задрі-
 [жало,

- Волося піднялось, став він як убитий.
- 360 Аж тут Ериуній підійшов до єго,
Взяв єго за руку і до єго мовив :
„А куда то, батьку, і мулів і коней
Гониш серед ночі, коли всі поснули ?
Чи ти не боїш ся, що вороги ваші,
- 365 Ваші людорізи стоять недалеко ?
А що, як пізнають, що ти серед ночі
Везеш стільки скарбів, — що ти будеш
[думать ?
Немолодий сам ти і слуга такий же,
Щоби вам одбитись, коли хто нападе.
- 370 Но я не зломислю, і їх не допущу,
Бо ти мені, старче, до батька подіб-
[ний.“
Аж до єго мовив Пріям боговидний :
„Правда, милий сину ! Правду ти гово-
[риш.
Но єсть іще божа рука надо мною,
- 375 Що дає такого підручника здібать
Славного і видом і розумом добрим.
Видно, що ти виріс у батьків хороших.“
Аж до єго мовив щирій Аргобоець :
„Правду-ж і ти кажеш, істинную правду.
- 380 Но я тебе прошу, скажи мені теє,
Чи то ти багатства куди посилаєш
У другее царство, щоб воно вціліло ?
Чи то уже всі ви кидаєте Трою ?
Бо такий же в тебе згинув син хоро-
[брый,

- 385 А в бійці бував він не гірше Данаїв. “
 Аж до єго мовив Пріям боговидний :
 „Та хто-ж бо ти, сину, з якого ти роду,
 Що так мого добре сина поминаєш?“
- Аж до єго мовив сильний Аргобоєць :
- 390 „Питаєш, дідуню, чи Ектора знаю.
 Та я єго в бійці не раз таки бачив
 Своїми очима, і тоді я бачив,
 Як він коло суден побивав Ахеїв.
 Ми всі дивувались, бо тоді Ахилло
- 395 Не казав нам битись, злий на Атрієнка.
 Я з єго дружини і плив із ним разом.
 Сам я Мирмидонець, батько мій Полик-
 [тор
 Чоловік багатий, і як сам ти сивий.
 Шість у мене братів, а я із них сьомий,
 400 І мені внав жереб ійти із Ахиллом.
 А тепер я вийшов поле оглядати,
 Бо взавтра Ахеї кинуть ся на місто.
 Вже їм надоїло сиднями сидіти,
 І їх отамани здержати не можуть.“
- 405 Аж до єго мовив Пріям боговидний :
 „Коли ти з дружини Пилєнка Ахилла,
 Так я тебе прошу, скажи мені правду,
 Чи ще досі син мій лежить коло суден,
 Чи єго Ахилло собакам розкидав?“
- 410 Аж до єго мовив щирий Аргобоєць :
 „Та єго не їли ані пси, ні птахи,
 А іще лежить він край чорного судна

В Ахилла в наміті ; днів уже дванад-
[цять,

- А тіло не тліє і тих нема червів,
415 Що так поїдають молодців побитих.
Правда, що Ахилло єго що зірницї
На вкруга могили дружньої волочить.
Но і то нічого. Здивуєш ся й сам ти
Який він хороший ; ні крові на єму,
420 Ні плями не видко ; рани всі закрились,
А мідь їх на єму много наробила.
Так за твоїм сином боги і по смерти
Піклують ся щиро, бо він був їм ми-
[лий.“

- Зрадїв старий батько і до єго мовив :
425 „Добре, сину, дари богам приносити.
Не забував син мій, як був він у мене,
Не забував син мій за богів ніколи.
За те-ж і по смерти боги не забули.
Но і тебе прошу, прийми сюю чарку
430 Та мене старого проведи з богами,
Поки не прибуду в наміт Пилієнків.“

- Аж до єго мовив щирій Аргобоець :
„Дарма ти питаєш мене молодого,
Щоб узяв я дар сей помимо Ахилла.
435 Я єго вважаю і взяти бою ся,
Щоб зо мною послї лиха не вчинилось.
А тебе готов я вести аж до Аргу
Чи в кораблі морем, чи по землі пішо,
І тебе зо мною ніхто не запинить.“
440 І враз Ериуній скочив на теліжку,

- Живо взяв у руки і батіг і віжки,
 І враз додав сили і коням і мулам.
 Прибули до баштів, до рова край суден,
 Там молоді хлопці вечерю варили :
- 445 Ерма на всіх хлопців і наслав дрімоту.
 Одчинив ворота, засови одсунув,
 Перевіз Пріяма і дорогі дари.
 І тільки прибули до того наміту,
 Що для отамана збили Мирмидони,
- 450 Збили із ялини, а зверху покрили
 Тою осокою, що росла в лемані,
 Та ще частоколом навкруга оббили,
 Двір ему зробили, — а на дверях була
 Засова соснова — великая тяжко :
- 455 Троє засувало, троє одсувало,
 Но Ахилло з нею і один справляв ся.
 Ерма для старого ворота одсунув,
 Провіз у них дари бистрому Пиленку,
 І сам із теліжки скочив і промовив :
- 460 „Знаєш, хто я, діду ? я Ерма безсмерт-
 [ний.
 Мене послав батько, щоб тебе провести.
 А тепер я пійду ; я не покажу ся
 На очи Ахиллу ; безсмертному богу
 Якось не годить ся смертного богатя.
- 465 А ти вже Пиленку обійми коліна,
 Проби єго батьком, матірю і сином,
 Щоб тільки у єго порушати душу.“
 Мовив і од єго пійшов до Олимпу,
 А Пріям на землю скочив із теліжки

- 470 І Ідею кинув коний доглядати
 Та мулів на дворі, а сам живо в хату.
 Ахилло в ту пору сидів собі в хаті,
 А кругом по одадь сиділа дружина.
 Два молодці добрих, Автомед з Аякимом,
- 475 Стояли, служили; Ахилло недавно
 Тільки повечеряв — все на столі було.
 Пріям увійшовши — зараз до Ахилла,
 Обійняв коліна і став цілувати
 Ті гибельні руки, що дітей губили.
- 480 Як чоловік часом убе кого в дома
 І йде на чужину к богачу якому,
 Дивуєть ся кажний, хто на его гляне,
 Оттак і Ахилло глянув на Пріяма
 І сам дивував ся і всі здивувались.
- 485 Аж Пріям до его почав говорити :
 „Є у тебе батько — спомяни, Ахилле!
 Він, як і я сивий на порозі в смерти.
 Може там сусіди і его стиснули
 І нікому в горі его ратувати.
- 490 Но в его є радість, що ти ему живий,
 І він що день божий сина виглядає,
 Заким він прибуде з далекої Трої.
 А я нещасливий, — стільки синів мав я
 У Трої широкі, — тепер ні одного.
- 495 Пятьдесять їх було, як прийшли Ахеї :
 Девятьнадцять жінка мені породила,
 А других родили мої молодичі.
 Більшу половину Ярій погубив їх.
 Один був у мене, що рятував місто,

- 500 І того згубив ти, Ектора згубив ти.
 За ним і прибув я до суден ахейських,
 За его благаю, даю тобі дари.
 Хоч бога побій ся, пожалій старого.
 І в тебе є батько! Но я жаліснійший.
- 505 Ніхто не знав того, що я тепер знаю.
 Я цюлюю руку свого синоуба.“
 Мовив, і Ахилло затужив за батьком,
 І вихопив руку, одхилив старого.
 І враз затужили: той за своїм сином
- 510 Тужив і простер ся коло ніг Ахилла,
 А другий за батьком, а то за Патро-
 [клом.
 І плач підійняв ся по цілому дому.
 Но коли Ахилло в волю наридав ся
 (І ему од серця туга одступила),
- 515 Він устав із крісла, підійняв старого;
 Жалко ему стало сивини старого
 І він ему живо почав говорити:
 „Зазнав же ти лиха не мало, нещас-
 [ний!
- Як один пійшов ти до суден ахейських
- 520 До того, хто різав дітей твоїх рідних?
 В тебе, чоловіче, залізнеє серце.
 Сідай же на кріслі, і як нам не тяжко,
 Заховаймо тугу у нашому серці.
 Бо нема користи од тяжкого плачу.
- 525 Так боги судили, щоб люди нещасні
 Жили у недолі, самі лиш без горя.
 У Дія дві бочки для людської долі:

- Одна дає лихо, а другая щастя.
 Кому Дій гремучий з обох намішає,
 530 Тому часом щастя, а часом нещастя.
 Кому із лихої, той стає пронащим,
 Пропащєє лихо всюди за ним ходить
 І сам він немилий ні богу, ні людям.
 Оттак і Пилію боги із дитиньства
 535 Всього надавали: дали єму много
 Щастя на багатства, царство мирмидон-
 [ське
 І замуж за єго оддали богиню;
 Но бог дав і лихо, що нема у єго
 Дітей у будинках, наслідників царства.
 540 Один син у єго — я недовговічний,
 І то єго мучу, сижучо коло Трої
 На твою погибель та на твоїх діток.
 Кажуть, що і ти був колись то щасли-
 [вий.
 Скільки є багатих в Лезві та в Макарі,
 545 У Хвригії цілі та на Геллеспонті, —
 Замагав усіх ти скарбами й синами;
 Но на тебе лихо наслали небесні:
 Вічно коло міста бої і розбої.
 Но терпи! Журбою не муч свого серця,
 550 Бо ти свого сина плачем не підіймеш,
 А собі ще горя до горя приложиш.“
 Аж до єго мовив Пріям боговидний:
 „Не сяду, Ахилле, поки в тебе Ектор
 Лежить у наміті. Дай же мені сина
 555 Бачити очима; прийми мої дари,

І з ними щасливо до дому вертай ся,
Коли ти старому мені ще позволив
(І на сьвітї жити і сьвіт божий бачить).“

Аж до єго грізно промовив Ахилло :
560 „Не сердь мене, діду ! Думаю і сам я
Ектора оддати, бо в мене од Дія
Була мати рідня, дочка Посидія.
Та й тебе, Пріяме — ти мене не здуриш,
Перевів безсмертний до суден ахейських.
565 Трудно й молодому пустити ся станом,
Ані од сторожі він би не сховав ся,
Ані замків наших він би не одсунув.
Так ти мого серця не доводь до туги,
Щоб я й тебе, діду, в себе не затри-
[мав

570 І сам не зламав би Дієвого слова.“

І старий затряс ся і ради послухав,
А Пиленко скочив як лев із наміту,
Та не сам він скочив, скочили й мо-
[лодці :

Автомед з Алкимом, що самі найближчі
575 Були до Ахилла по смерти Патрокла.
І розпрягли живо і коний і мулів,
Ввели до наміту кликуна старого,
В крісло посадили, перенесли з воза
Дари дорогії за Ектора тіло.

580 Тільки два жупани та одну сорочку
На возі лишили, щоб одягнуть тіло.
Сказали служанкам тіло обмивати,
Мастею мастити, щоб Пріям не бачив,

- Щоб він не озлив ся, побачивши сина,
 585 І щоби й Ахилло серцем не підняв ся
 Та не вбив старого против волі Дія.
 І служанки вмили, мастю намастили,
 Убрали в сорочку і жуван хороший,
 Сам єго Ахилло положив на постіль,
 590 А єго дружина на віз підійняла
 І став до Патрокла Ахилло казати:
 „Не гнівай ся, друже, в Невидовім
 [домі,
 Що Ектора тіло батькові оддав я.
 За него я дари узяв не малії,
 595 З них я і для тебе щось доброго вділю.“
 І пійшов Ахилло знову до наміту,
 Сів на своїм кріслі, що встав було із єго,
 Супротив Пріяма і став говорити:
 „Син твій тобі оддан, як хотів ти
 [того
 600 І лежить на лаві; Зірниця засяє,
 Повезеш до дому, а тепер поїжмо.
 І славна Нїова хліба не цуралась,
 Що в неї дванадцять дітей повмирало:
 І шестеро дочок і шестеро хлопців.
 605 І хлопців із лука побив Аполлон бог,
 Злючись на Нїову — дочок Артемида,
 Щоб вона до Лити себе не рівняла.
 В неї, каже, двоє, а в мене дванад-
 [цять.
 За то їх і двоє, а всіх погубили.

610 Девять день побитих ніхто не ховав їх,
 Бо весь люд Кроненко обернув у ка-
 [мінь ;

І вже на десятій боги поховали.

І то таки мати хліба не забула.

Тепер та Ніова на горах сипильських,

615 Де як кажуть, нимхви живуть у печерах,
 Тії що гуляють кругом Ахелоя —
 В камінь обернувшись несе божу кару.
 Так давай, дідуню, попоїжмо хліба,
 А там в Іліоні оплачеш і сина.

620 Він ще тобі тяжко жалісливий буде.“

І устав Ахилло і вівцю зарізавав.

Дружина обдерла, до путя довела,

Дрібно порубала, на рожни побрала,

Попекла дотепно, і все повиймала.

625 Автомедон хліба в кошики нарізавав,

А мясо порізавав хоробрий Ахилло,

І вони до їдла руки протягнули.

Коли-ж питя й їджа вся була спожита,

Пріям із Ахилла почав дивуватись,

630 Що він такий сильний, до богів подіб-
 [ний,

А той із Пріяма почав дивуватись,

За вид его милий і добрую мову.

Надивились добре один на другого,

Аж далі промовив Пріям боговидний :

635 „Тепер тебе прошу, позволь, отамане,
 Щоб ми себе трохи і сном оськівили,
 Бо я з того часу не стикнув і оком,

Як мій син загинув під твою рукою,
 А все тільки плакав, валив свою душу,
 640 Та все в себе в дворі по сьмітях валяв
 [ся.

Тепер тільки хліба та вина покушав,
 А перше не брав я на уста нічого.“

І сказав Ахилло слугам і служанкам
 Стелить на крилечку, на спід положити
 645 Ковдри червонясті, а киліми зверху,
 І вкрити ся дати кожухів овечих.
 І служанки в сьвітлом вийшли із наміту,
 Живо дві постелі для них спорадили,
 І славний Ахилло жартуючи мовив :

650 „Лягайте на дворі, щоб хто із Ахеїв
 Не зайшов на раду, — вони все до мене
 Радити ся ходять, так уже привикли.
 Так коли хто нічю тебе тут пізнає,
 Та зараз дасть знати царю Гамемнону,
 655 То ти свого сина не скоро достанеш.
 Но я тебе прошу, скажи мені правду,
 В которий день будеш Ектора ховати,
 Щоб я задержав ся і військо задержав?

Аж до єго мовив Пріям боговидний :

660 „Як ти дозволяєш сина поховати,
 То сим ти, Ахилле, дуже мене втішиш,
 Бо сам тее знаєш, що нам ліс возити
 До міста далеко, тай люди боять ся.
 Девять день я тіло хтів би подержати,
 665 В десятій спалити, людей угостити,
 В одинадцятий день могилу зробити,

А в дванадцятий день битись, коли
[треба.“

І до єго мовив скорохід Ахилло:
„Хай же воно буде, як ти, діду, хо-
[чеш,

670 І до того часу бити ся не будем.“

Мовив і Пріяма подержав рукою
За правую руку, щоб він не бояв ся.
І кликун з Пріямом у радісних думках
Зараз на крилечку спати положились.

675 А славний Ахилло приліг у наміті,
І з ним положилась Врисівна хороша.

Всі боги поснули і збруйнії люди,
І цілу ніч спали в тихій дрімоті.
Один тільки Ерма у сон не вдавав ся,

680 А все думу думав, як того Пріяма
Провести од суден, щоб ніхто не бачив.
І став над Пріямом і до єго мовив:

„Одпустив Ахилло, — так тобі й не
[лихо,

Що ти спочиваєш миже ворогами.

685 Не мало оддав ти за рідного сина,
А діти за тебе в трое дадуть стільки,
За тебе живого, як тільки за тебе
Гамемнон почує та другі Ахеї.“

І старий затряс ся, збудив кликуна
[сам,

690 А Ерма запріг їм і коний, і мулів.
Провіз їх по стану і ніхто не бачив.
І тільки прибули до броду потоку,

- (До бистрого Ксантва, Дієвого сина),
 Ерма од них знову пійшов до Олимпу.
- 695 Осьвітила землю ясная Зірниця,
 Аж вони до міста уже доїжджали
 І везли на мулах Екторове тіло.
 Та ніхто-ж їх того не пізнав поїзду,
 Лиш тая Кассандра мила як Урода
- 700 Із Пергаму йшовши; вона на теліжці
 І батька пізнала і кликуна того,
 Пізнала і того, що лежав на мулах,
 І зараз по місті стала голосити:
 „Трояне й Трояки! Погляньте на
 [того,
- 705 Кого ви так мило в бійку виражали,
 Бо втіхою був він городу й народу.“
 Мовила — й нікого в місті не оста-
 [лось,
- Бо тяжкая туга на всіх наступила,
 І вони в воротах тіла виглядали.
- 710 Перва его жінка та рідняя мати
 Кинулись до его на теліжку стати
 За голову взяти, другі так ридали.
 І так би над тілом у скейській брамі
 Вони проридали весь день до заходу,
- 715 Щоб царь із теліжки не мовив народу:
 „Розступіть ся, люди! Поплачете й
 [послі,
 Як я свого сина привезу до дому.“
 Люди розступились, зробили дорогу.
 Вони-ж тее тіло до дому привезли,

- 720 На марах поклали і враз коло єго
 Поставили плаксів, щоб вони плаксивих
 Пісень починали, а жінки ридали.
 Перва Андромаха над ним заридала,
 За голову мужа руками узявши :
- 725 „Без часу ти згинув і мене вдовою
 У дома покинув. І дитя малеє,
 Що ми породили, не дійде без тебе
 До літ молодечих. Місто наше живо
 Поваляне буде. Ти боронив місто
- 730 І жінок, і діток, — тепер ти загинув,
 Усі вони пійдуть на судна глібокі.
 І я пійду з ними, і ти, милий сину,
 Пійдеш у неволю і чорну роботу
 Робитимеш, сину, у царя лихого.
- 735 А може Ахеєць кине тебе з башти
 Сердитий за брата, батька, або сина,
 Що погубив Ектор; немало Ахеїв
 Од рук єго землю зубами загризло.
 Не мягкий твій батько бував серед бою.
- 740 За ним усі люди по городу плачуть.
 Завдав же ти жалю тяжкого родині,
 Но мені найбільше, Екторе, завдав ти !
 Ти і рук до мене не підняв в постелі,
 Ти до мене й слова щирого не мовив,
- 745 Щоб я дні і ночі єго памятала.“
 Вона голосила, а жінки ридали.
 За нею Екава стала голосити :
 „Екторе мій любий, сину наймиліщий !
 Тебе і живого безсмертні любили.

- 750 Вони і по смерті тебе не забули.
 Других моїх діток, которих пійняв лиш,
 Ахилло попродав за моря далекі
 До Саму, до Імбри та мглистого Лимпу.
 А з тебе і душу він висадив мідю,
- 755 І коло могили вбитого тобою
 Волочив немало; не підняв він друга.
 А ти, мій хороший, лежиш у будинках
 Подібний до того, що єго стрілою
 Аполлон мисливий з небачки ударить.“
- 760 Вона голосила, плачу завдавала,
 За нею Елена третьою почала:
 „Екторе мій милий, дівере миліщій!
 Бо я-ж таки жінка того Олександра,
 Що взяв мене в Трою, — лучше-б я
 [пропала!
- 765 Отсе вже настало двадцятеє ліго,
 Як я свою зешлю покинула рідню
 Но прикрого слова од тебе не чула.
 І коли хто другий починав з домашних,
 Дівер чи сестриця, зовиця, свекруха,—
- 770 Бо свекірь як батько завсеґди прихиль-
 [ний —
 Ти і їх бувало, гамував од того
 Добрими словами і опамятаням.
 А тепер я плачу по тобі нещасна,
 Бо в цілії Трої другого не маю
- 775 Щирого такого — усі зневажають.“
 Так вона ридала і народ за нею.
 Аж підняв ся й мовив Пріям до народу:

„Тепер ви, Трояне, лісу навозіте,
 Не бійтесь Аргеїв, бо мені Ахилло
 780 Казав коло суден, що він не нападе,
 А хиба нападе в дванадцятю Зорю.“

І запрягли люди і волів, і мулів,
 Зібрали ся разом у лаву велику
 І девять днів цілих все дрова возити.
 785 А в десятій, тільки засяла Зірниця,
 Усі вони з плачем Ектора підняли,
 На костер поклали і з вогнем пустили.

Тільки що засяла ясна Зірниця,
 До костиря того став народ збиратись
 790 (І коли збирав ся — много єго було):
 Полили з початку вином тее місце,
 Що попідом сіло і білії кости
 Товариші й брата з плачем позбирали;
 У них аж по лицях котили ся сльози.

795 І в золотий ящик кости положили
 І в єму хустками червоними вкрили,
 В яму положили і з початку яму
 Каміням великим добре обложили.
 Зробили могилу; другі чатували,
 800 Щоб часом Ахеї на них не напали.
 Зробили могилу і всі розійшли ся,
 А потому разом на обід зійшли ся
 В царській будинки до царя Пріяма.
 Оттак вони свого Ектора ховали.

Зміст сегого тома.

	стор.
Збірка тринадцята. Бійка коло суден . . .	1
Збірка штинадцята Дісва облуда . . .	34
Збірка п'ятнадцята. Знов край суден бійка . . .	55
Збірка шінадцята. Патрокліянка	84
Збірка сімнадцята. Храбрість Менелая . . .	117
Збірка вісімнадцята. Нова кова збруї . . .	146
Збірка дев'ятнадцята. Кінець гніву	169
Збірка двадцята. Бійка меж богами	186
Збірка двадцять перва. Бійка на потоці . . .	206
Збірка двадцять друга. Екторова гибель . . .	229
Збірка двадцять трета. Патроклова тризна . . .	249
Збірка двадцять четверта. Екторів викуп . . .	283

5002

677209

В-2595

1892

7

В 2.595

7

ТВОРИ С. РУДАНСЬКОГО